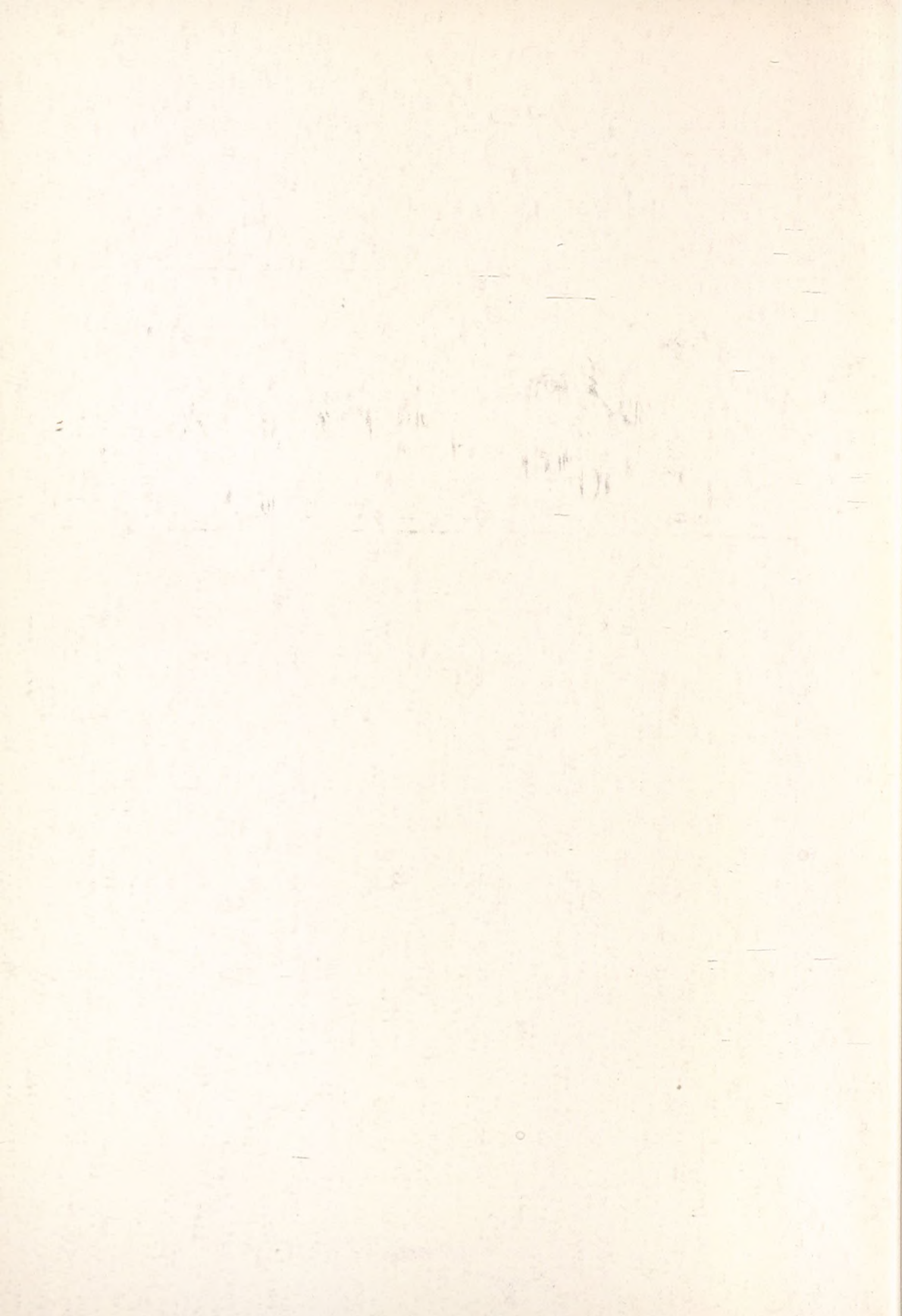

302737

MÚZEUMI KÖZLEMÉNYEK
 1983
 2

MÚZEUMI KÖZLEMÉNYEK

1983

2

MÜVELŐDÉSI MINISZTERIUM MÚZEUMI OSZTÁLY

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

AGÓCSY PÁL
BERTA ISTVÁN
FÜZES ENDRE
KISS LÁSZLÓ
KODOLÁNYI JÁNOS
MIKLÓS PÁL
NEMES IVÁN
SZIKOSSY FERENC

SZERKESZTŐK

BÁNDI GÁBOR
KOVÁCS TIBOR
SELMECZI LÁSZLÓ

ISSN 0133—4921

Műzsák Közművelődési Kiadó, Budapest

Felelős kiadó: Nemes Iván igazgató

Megjelent 14,66 A/5 ív terjedelemben,

10271/84

Készült a Műzsák Közművelődési Kiadó nyomdájában

MÚZEOLÓGIAI MÓDSZEREK

KISS TAMÁS

MÚZEOLÓGIA ÉS TERMÉSZETVÉDELEM

Lassanként elcsépelet frázisokká zsugorodnak azok az alapelvek és célok, amelyeket úgy szoktunk megfogalmazni, hogy „meglevő természeti értékeink védelme és megőrzése legfontosabb feladataink közé tartozik.” Az köztudott, hogy természeti tájaink és azok ritkaságainak megőrzése csak széles körű társadalmi összefogással lehetséges, a szakemberek mindenkori útmutatása és példamutatása mellett. Az elméletnek azonban csak akkor lehet gyakorlati haszna, ha meg tudjuk változtatni „viselkedésünket” a környező természet egészével és individuumaival szemben. Többnyire elhanyagolt az a nagy és fontos kérdés, hogy mit értünk viselkedésen az ember és a természet relációjában. Egy dolgot már tudomásul vehetnénk: akár a turista szemével, akár a tudományos megismerés igényével közelítünk a természethez és objektumaihoz, háttérbe kellene szorítanunk antropocentrikus viselkedésünket, amely többnyire csak abból áll, hogy a természet értünk van, emberekért, és mint értelmes lények bármit tehetünk vele. Mi, szakemberek tisztában vagyunk azzal, hogy a laikus, aki csak néha ruccan ki a természetbe, nehezebben tudja megérteni; mit jelent „másképpen viselkedni”, másképpen viszonyulni a természet biotikus összetevőjéhez. A probléma azonban akkor válik súlyossá, amikor a szakemberek egy része sem képes – vagy nem akarja – megérteni, hogy az elvek, alapvető szemléletbeli változások nélkül, önmagukban semmit sem érnek.

Úgy érzem, hogy ebben a vonatkozásban különösen a természettudományi muzeológusok, kutatók az érintettek. Bizonyosan nem vagyok egyedül annak felismerésével, hogy a természettudományos muzeológiai tevékenység terén fundamentális módszertani és szemléletbeli változásokra volna szükség.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

AGÓCSY PÁL
BERTA ISTVÁN
FÜZES ENDRE
KISS LÁSZLÓ
KODOLÁNYI JÁNOS
MIKLÓS PÁL
NEMES IVÁN
SZIKOSSY FERENC

SZERKESZTŐK

BÁNDI GÁBOR
KOVÁCS TIBOR
SELMECZI LÁSZLÓ

ISSN 0133—4921

Műzsák Közművelődési Kiadó, Budapest
Felelős kiadó: Nemes Iván igazgató
Megjelent 14,66 A/5 ív terjedelemben,
10271/84
Készült a Műzsák Közművelődési Kiadó nyomdájában

MÚZEOLÓGIAI MÓDSZEREK

KISS TAMÁS

MÚZEOLÓGIA ÉS TERMÉSZETVÉDELEM

Lassanként elcsépelet frázisokká zsugorodnak azok az alapelvek és célok, amelyeket úgy szoktunk megfogalmazni, hogy „meglevő természeti értékeink védelme és megőrzése legfontosabb feladataink közé tartozik.” Az köztudott, hogy természeti tájaink és azok ritkaságainak megőrzése csak széles körű társadalmi összefogással lehetséges, a szakemberek mindenkori útmutatása és példamutatása mellett. Az elméletnek azonban csak akkor lehet gyakorlati haszna, ha meg tudjuk változtatni „viselkedésünket” a környező természet egészével és individuumaival szemben. Többnyire elhanyagolt az a nagy és fontos kérdés, hogy mit értünk viselkedésen az ember és a természet relációjában. Egy dolgot már tudomásul vehetnénk: akár a turista szemével, akár a tudományos megismerés igényével közelítünk a természethez és objektumaihoz, háttérbe kellene szorítanunk antropocentrikus viselkedésünket, amely többnyire csak abból áll, hogy a természet értünk van, emberekért, és mint értelmes lények bármit tehetünk vele. Mi, szakemberek tisztában vagyunk azzal, hogy a laikus, aki csak néha ruccan ki a természetbe, nehezebben tudja megérteni; mit jelent „másképpen viselkedni”, másképpen viszonyulni a természet biotikus összetevőihöz. A probléma azonban akkor válik súlyossá, amikor a szakemberek egy része sem képes – vagy nem akarja – megérteni, hogy az elvek, alapvető szemléletbeli változások nélkül, önmagukban semmit sem érnek.

Úgy érzem, hogy ebben a vonatkozásban különösen a természettudományi muzeológusok, kutatók az érintettek. Bizonyosan nem vagyok egyedül annak felismerésével, hogy a természettudományos muzeológiai tevékenység terén fundamentális módszertani és szemléletbeli változásokra volna szükség.

Nem akarok és nem is lehet vitatkozni azzal a szükségszerűséggel, hogy az elmúlt században a természettudományi muzeológusok — vagy múzeumi örök — legfontosabb feladata a gyűjtőtevékenység volt. Kiemelkedő jelentőségű az akkor begyűjtött anyag minősége és mennyisége is. Csakhogy száz évvel ezelőtt — Borbás Vince korában — az ember és a természet viszonya alapvetően más volt, például az ipar és a mezőgazdaság fejletlensége következtében. Ezenkívül számtalan olyan vidék és nagyobb tájegység létezett, amely emberi kéztől érintetlen, a tudomány számára pedig ismeretlen volt. Abban az időszakban a megismerő tevékenység szerves részét kellett hogy képezze a gyűjtés, mivel ez utóbbi nélkül nem lehetett evidenciákat nyerni a kutatott terület növény- és állatvilágára vonatkozóan.

A természettudományi muzeológia a múltban valóban missziós jellegű feladatot teljesített a gyűjtemények megalapítása és fejlesztése terén.

A helyzet azonban — nyugodtan mondhatjuk, a világ legtöbb pontján — a századforduló után gyökeresen megváltozott: a természeti értékeket kellően figyelembe nem vevő ipari és mezőgazdasági fejlődés, továbbá az urbanizáció hatásai következtében meggyorsult a növény- és állatvilág pusztulási folyamata, elindult a ma már megállíthatatlannak tetsző degradáció, amelynek egyenes következménye a természetes élőhelyek — biotopok — számszerű csökkenése, illetve helytelen irányú megváltozása. A gyorsulás — a gazdasági prosperitás és a belőle következő hurrá-hangulat következtében — a laikusoknak nem volt feltűnő, míg a szakembereket ez tömérdek módszertani probléma elé állította. Sajnos ezek a változások, a természettudományi muzeológusok egy részét nem a megfelelő konklúziók levonására készítették. Valójában kétféle viselkedési mód jelent meg: egyesek eltemették — és többnyire még ma is temetik — az élővilágot az emberiséggel együtt, mások — a környezetvédelmi alapelvek hangoztatása mellett — ugyanolyan nagyságrendben gyűjtötték a növényeket és az állatokat, mint a „régii szép időkben”.

Az általános katasztrófa-hangulatban csak néhány kiemelkedő egyéniség tudta felvenni azt a kesztyűt, amelyet az emberiség saját magának dobott oda.

Elkezdődtek — ha megkésve is — azok a módszertani kutatások, amelyek mélységükben éppen a természettel szembeni tudományos viselkedés — új mintavételi módok, degradációkutatás módszertani kérdései stb. — megváltoztatását célozták. A természettudományi muzeológusok, éppen a merev muzeológiai szemlélet fenntartása miatt, azonban nem csatlakoztak e kiemelt jelentőségű kutatási irányhoz. Nem ismerték fel, hogy napjainkban a gyűjtés már nem játszhat vezető szerepet a muzeológiai munkában. Elsősorban a szűkebb környezetre korlátozódó nagy tömegű, rendszeres gyűjtések azok, amelyek a biocönózisok számára csaknem olyan egyensúlyt megbontó hatásúak lehetnek, mint egyéb antropogén tevékenységből fakadó ártalmak, pl. a gyomosodás és a levegő elszennyeződése. Egy növényfajt — főleg a kis egyedszámban előfordulót — meg lehet tizedelni, sőt ki is lehet irtani oly módon, ha évről évre eljárunk termelőhelyére és szorgos muzeológusok módjára minden alkalommal ki is ásunk 4–5 tövet.

Már a múltban is az volt, de a jelenben még károsabb lehet az úgynevezett „mindent gyűjteni kell” elv gyakorlati alkalmazása. Ez azt jelenti, hogy a terepen járó muzeológus, szakterületétől függetlenül minden útvába kerülő élőlényt gyűjtsön be. Az élőlények értelmetlen megtizedelése mellett ez az elv a szakszerűséget is nélkülözi, mert pl. egy száraz növényzettel foglalkozó botanikus nem feltétlen van annak tudatában, hogy adott társulásból pl. mely rovarfajokat — ha egyáltalán ismeri azokat — érdemes és célszerű begyűjtenie a zoológiai kutatások segítségével. A „mindent gyűjteni kell” elv tehát szükségszerűen tudományos koncepciót nélkülöző tevékenységbe fullad, aminek többnyire egy tudományos feldolgozásra teljesen alkalmatlan anyagtömeg az eredménye.

Sajnos azonban a szakmuzeológus teljesítményét — megítélésem szerint helytelenül — jelentős mértékben az határozza meg, hogy milyen nagyságrenddel gyarapította a természettudományi gyűjteményeket. Ez a szemlélet semmiképpen sem alkalmas arra, hogy a muzeológus szakmai felkészültségét bizonyítsa, sőt gyakran szakmai tájékozatlanság is megbújhat a mutatószámok mögött. Ha reálisan szembenézünk a ténnyel és belátjuk, hogy legfontosabb tudományos feladatunk a degradáció feltartóztatása egy olyan élő rendszerben, amelynek törvényszerűségeit csak napjainkban kezdjük valóban megérteni, akkor be kell látnunk azt is, hogy a kutatásokban való aktív részvételen kívül, legfontosabb muzeológiai feladatunk az eddig begyűjtött anyag védelme és nem a minden áron való számszerű gyarapítása. Csak olyan mennyiségű anyag begyűjtése indokolt, amely elengedhetlenül szükséges a tudományos tevékenység sikeres elvégzéséhez. Ez a módszer azt is biztosítaná, hogy feldolgozatlan anyag nem kerülhetne gyakorlatilag a gyűjteményekbe. A jövő útja tehát a *célirányos gyűjtés elve* lehet. Ennek az elméleti bázisa az általános ökológiai szemlélet.

Szólni kell az amatőr kutatók problémájáról is. Kétségtelen, hogy az amatőrmozgalom széles körű elterjedése és az amatőr kutatók részvétele a regionális természettudományi kutatási programokban, segítséget nyújtott az egyes tájegységek faunájának és flórájának alaposabb megismeréséhez, azonban az elmúlt években az amatőr kutatók száma erőteljesen megnövekedett, amit már nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az egyik fontos kérdés ebben a vonatkozásban az, hogy a regionális kutatási program vezetője milyen arányt tart optimálisnak az amatőr és a kellő szakképzettséggel rendelkező kutatók létszámát illetően. Köztudott, hogy az egyetemeken és kutatóintézetekben dolgozó oktatók és kutatók túlnyomó többsége — az egyetemi, kutatóintézeti, akadémiai és külföldi relációkban is folyó tudományos tevékenység következtében — nem tekintheti minden esetben elsőrendű feladatának a regionális programokban való részvételt. Így számukra ezek a kutatási programok legtöbbször szükségszerűen periferikussá, vagy esetleg névlegessé válnak. Felmerül a kérdés: milyen módon érhető el és tartható fenn egy nemzetközi szintet is elérő tudományos színvonal ott, ahol az amatőr kutatók alkotják a döntő többséget, a szakképzett derékhadat pedig csupán néhány muzeológus és a ritkán közreműködő nemzetközi tekintélyű specialista képviseli? A válasz egyszerű: nehezen vagy sehogy. Ha az adott múzeumban dolgozó szakmuzeológusok nem tudnak kiemelkedőt nyújtani saját szakterületükön, akkor a program tudományos színvonala ugyancsak sok kívánni valót hagyhat maga után.

Ez pedig semmiképpen sem emeli a természettudományi muzeológia és kutatás tekintélyét. Ebben a vonatkozásban érintenünk kell a képzettség és a tudás-státus problémáját is.

Az amatőr kutatók autodidakta módon szerezték biológiai ismereteiket, és ennek következtében nem is rendelkezhetnek a tudományos kutatáshoz feltétlenül szükséges szélesebb spektrumú tájékozottsággal, módszertani arzenállal, amelyek elengedhetetlenül szükségesek az ökológiai szemlélet kialakulásához. Ebből adódik, hogy számukra a kutatás elsősorban a gyűjtőtevékenységben merül ki. Az amatőr kutató általában úgy érzi, hogy munkája egy múzeum számára annál hatékonyabb, minél nagyobb mennyiségű anyagot gyűjt be. A gyűjtés azonban önmagában még nem nevezhető tudományos tevékenységnek. A kutatásokban a tudományos tevékenység, a meghatározott anyag korszerű módszerekkel történő feldolgozását jelenti.

Mivel a tudományos kutatásban éppen a mintavételi, továbbá a feldolgozási módszerek igénylik a legnagyobb körültekintést és felkészültséget, nem véletlen, hogy az amatőr kutatók – elképzelhető hogy sok esetben kényszerűségből – elsősorban florisztikával, faunisztikával és rendszertannal foglalkoznak. Ezekben a területeken pedig különösen meg kell fontolni, hogy milyen mennyiségű anyagot gyűjtünk be. Problémáikat fokozza, hogy nagyon nehezen vagy egyáltalán nem tudnak hozzájutni azokhoz a szükséges könyvekhez, illetve cikkekhez – túlnyomó többségük angol nyelvű –, amelyek fejlődésükben és szemléletük alakításában segítségükre lehetnének.

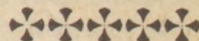
Úgy érzem, hogy az amatőr mozgalom megfelelő színvonalra emelése érdekében, nekünk szakembereknek is jóval többet kellene tevékenykednünk. Nem lenne haszontalan előadásokat és továbbképzéseket tartani számukra.

Valamennyiünk előtt ismert, hogy a muzeológus egyik legfontosabb feladata a megőrzés. Az idő azonban halad és a múlt, de még inkább a jelen változásai megkövetelik tőlünk nézeteink és foglalmaink átértékelését. A természetes környezet rohamos pusztulásának ismeretében a természettudományi muzeológusok számára kiemelt jelentőségű feladat kell, hogy legyen a természetes környezetben való megőrzés.

Hogyan, milyen módszerekkel? A számtalan lehetőség közül csupán néhányat említek.

1. Feltétlenül hasznos adatokkal szolgálhat a tájkép vagy kutatott terület rendszeres fotózása és az észlelt változások feljegyzése.
2. Egyes ritka növényfajok jelenléte a társulásokban, ugyancsak demonstrálható fotókkal, begyűjtés helyett.
3. Adatainkat úgy is gyarapíthatjuk, hogy cönológiai felvételek készítésével követjük nyomon az egyes társulásokban végbemenő változásokat. Így ismét elkerüljük a közvetlen beavatkozást és viszonylag rövid idő alatt számos értékes adat birtokába juthatunk.
4. Egyre nagyobb jelentőségűvé válnak a különböző mérésekből származó eredmények. Pl. talajvizsgálatok, pH mérések stb., amelyekből ugyancsak fontos észrevételek, következtetések vonhatók le. Az itt felsorolt néhány példából is kitűnik, hogy a muzeológusok is hatékonyan közreműködhetnek a

természetvédelem terén és új, korszerű profilt adhatnak a természettudományi muzeológia számára is. A munka hatékonysága fokozható a team-szemlélet kialakításával, amikor a szakmuzeológusok közösen elvégezhető feladatokat tűznek ki maguk elé, ami nem zárja ki külső munkatársak bevonását sem. Jelen közleményben csupán néhány problémára és a természettudományi muzeológia jelenkori és jövőbeli, általam legfontosabbnak ítélt feladataira kívántam rámutatni. Ha mindannyian megértjük és korunkhoz mérjük muzeológiai feladatainkat, akkor a természettudományi muzeológia ismét kiemelkedő szerepet játszhat tudományos életünkben.

KIÁLLÍTÁS

TÓTH ENDRE

A SAVARIA MÚZEUM ÚJ KIÁLLÍTÁSÁRÓL

A mai városképet meghatározó épületek színes tablói köszöntik a látogatót a szombathelyi Savaria Múzeum új kiállításán, amelyet közel tíz éves szünet után nyitottak meg. Ez alatt az idő alatt kívüli belül átépítették, modernizálták a patinás múzeumépületet, a Vas megyei természettudományi, régészeti-helytörténeti és néprajzi gyűjtemények és kutatások otthonát. A megújult épületben olyan, nem túl nagy méretű kiállítást rendeztek „TÁJAK – KOROK – TELEPÜLÉSEK” címmel, amely nemcsak egységes és következetesen végigvitt elképzelés szerint mutatja be Vas megye, az Alpokalja földrajzi egységének növény- és állatvilágát, régészeti módszerrel feltárt és rekonstruált településtípusait, hanem valóban szép, szemet gyönyörködtető kivitelezésben, jól kiválasztott és szerencsés színválasztásban is.

A kiállítást a terület földtörténetének bemutatása vezeti be. Az Alpokalja kőzetei, ásványai és a földtörténeti korokban élt állatvilág rövid ismertetése: ez a nyitó szakasz, az ember megjelenéséig. A növény- és állatvilágot egy terem fogja össze. A következő nagy egység három teremre tagolódik, ez jelenti a kiállítás súlyponti részét: a település-változás bemutatását a régészeti leletek segítségével. Mindezt a kiállítás elején levő természettudományi tárlók és a záró folyosó szép, nagyméretű fényképei a mai tájról és településekről, mintegy keretbe foglalják. A kiállítás terjedelmét az épület adta lehetőségek korlátozták: területe egy teremmel kisebb a korábbi, 1962-ben rendezettnél.

A kiállítás a földrajzi környezetbe simulva három települési típust mutat be. Ezt egyrészt a vidék földrajzi adottságai (hegyek, dombok, síkság), másrészt a régészeti kutatások igen szerencsésen tették lehetővé. A három település egyben modell is: a környezetbe illeszkedő, azon még keveset változtató késő kőkori falu (a mai Sé falu mellett); a természeti adottságokat a történeti körülmények szükségéből messzemenően kihasználó, sőt átalakító későbronzkori-vaskori település (Velem, a stratégiai okokból a hegyvidékre telepített és a lakosai által sáncokkal még inkább védhetővé tett városias-erőd); végül a római colonia: a várost, a természeti adottságok korlátaitól már elszakadni tudó ember tervszerűen építette ki; létét nem védhetőségének (mert azt az épített falak biztosították), nem az életfon-

tosságú víz közelségének (mért 15–20 km távolságról vízvezetéken érkező vízzel látták el a települést) köszönhető. A három bemutatott objektum egyben a három leglényegesebb települési forma: a falu, az erődített település és a város modellje. Erénye a kiállításnak, hogy a neolitikus falu, a késő bronzkori telep valamint a vaskori temetkezés bemutatásánál egészen új leletekre és eredményekre támaszkodott. Különösen szépek az eddig még a megyében nem látott színes, festett neolitikus edénytöredékek, izgalmas a hitvilágot illusztráló nagyszámú idol, valamint a festett és bikafejes vaskori edények. A leleteket tekintve az újdonság ereje a római várost, Savariát bemutató teremnél azonban jórészt hiányzik. Ritka kivétellel (mint például a nagyméretű malom, amihez hasonlót nem láthatunk magyarországi kiállításokon) a tárgyak ismert darabok. Persze a tömegtermelésű és provinciászerte egyforma használati tárgyakkal, főként agyagedényekkel nem könnyű újat mutatni. Azonban éppen tömeges egyformaságuk – a korábbi egyedi darabokkal szemben – utal a kereskedelmi célra szánt ipari termelés kialakítására. Ezért viszont nagyobb teret lehetett volna engedni a kereskedelmet segítő úthálózat bemutatása mellett a termékek előállításának, a fazekasiparnak. Különösen azért, mert egyre jobban kitűnik: Savaria a tartomány egyik legfontosabb kerámiaközpontja volt. Ennek kibontakozását a várost mindenhol körbevevő agyaglelőhelyek segítették elő. Égető kemence bemutatása (másként vagy dokumentáció) mellett a több évtizede folyó szombathelyi ásatásokból minden bizonnyal számos érdekes darabot lehetett volna kiállítani.

A választott témát a rendezők nem szokványos módon mutatták be. Elképzeléseiket következetesen és felismerhetően, dicséretesen végigvitték. A növény- és állatvilágot megelevenítő ízléses, szép és hangulatos tárlókban a tematikának megfelelően csoportosították tárgyaikat: a hegyvidék és a Sághegy, a dombvidék és a síkság kapott egy-egy tárlót, amelyek barna és sárgás árnyalatú háttérrel válnak el egymástól. A régészeti településeket bemutató három terem vitrinjeinek háttérszíne ennek megfelelő. Máshol eddig nem látott ötletes megoldás volt a három régészeti terem padlóját egységesen a domborzatnak megfelelően stilizált megformálású színvonalakkal ellátni. A patakokkal tagolt szürke szintű, kissé emelkedő színvonalakból azután mindegyik teremben a jellemző települési forma nagyszabású alaprajza és makett részlete emelkedik ki. A kiemelt felületek semleges fehér színűek. Az alaprajz egy szelvényét szemléletes, természetű rekonstrukció jeleníti meg. A kiemelt felület többi részét az előkerült tárgyak, leletek borítják. Ha a tématerv vagy forgatókönyv alapján idegenkedett is a szakember-olvasó ettől az ötlettől, a sikerült megvalósítás meggyőzi az ötlet jogosultságáról. Ez a megoldás nem önkényes, hanem szervesen illeszkedik és következik a kiállítás koncepciójából.

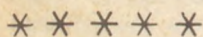
Az alaprajzok, a makettek és rekonstrukciók a látogató számára világossá teszik a települések és épületeik szerkezetében az idők folyamán bekövetkezett változást és azt az ugrást, ami a korábbi falusias telepek agyagból tapasztott, sövényből készült házait a római kori téglából és kőből rakott, falazott épületektől elválasztja. A termék falát hatalmas fényképek borítják: a bemutatott objektum jelenlegi képét látjuk. Noha ezek a képek érzékeltetni akarják a tájat, ezért elmosódtak, nem részletezők, nagy, feketés, kissé nyomasztó foltjuk túlságosan is ellentétbe a terem színességének. A településfe-

lületen és körülötte elhelyezett tárgyak mellett két-három vitrinben a terem tematikáját követő csoportosításban további leleteket látunk.

A kiállítás előnyére válnak a nem hangsúlyozottan elhelyezett rövid és kétnyelvű feliratok. Nem tekinthető hiánynak, hogy egyes korok bemutatása elmaradt. A látvány a címnek és témának megfelelően egységes, zárt egész és didaktikus. Azonban végetér a város kialakulásával: ez a város azonban nem a mai Szombathely, hanem a római colonia. Akkor is így van ez, ha Savaria-Szombathely Magyarország legfolyamatosabban továbbélő városa, amelynek lakossága is többé-kevésbé törésmentesen élt cserélődve, átalakulva a IV. sz. végétől kezdve a Karoling grófsági központon keresztül máig. Hiányzik tehát — nem ebből a kiállításból ugyan — a megye népvándorlás — és középkori történetének, településeinek és néprajzi emlékeinek látványa. A kiállítás tematikáját tehát folytatni lehetne és kellene a későbbi időszakban is, hasonlóan ötletes, de más rendezési elv segítségével. Kétségtelen, hogy a középkorkutatás nem volt erőssége a megyének, ezért a bemutatható emlékek száma sem nagy. Ez azonban a kutatás mulasztásait jelzi! Az elmaradt ásatások pótlása után lehetőséget kell találni a bemutatásra, ha ennek most a rendelkezésre álló hely korlátokat is szabott. A néprajzi tárgyak hiányát most pótolja egy szép és reprezentatív időszak kiállítás, amit külföldi útjai után most a Savaria Múzeumban is felállítottak.

Nőha a kiállítás római terméhez kapcsolódik csupán, szólni kell még a felújított és helyreállított római kőtárról is: megújulva, tisztán és rendezetten az ország egyik legszebb bemutatóhelye lett.

A rendezők és kivitelezők a bemutatás módszerében új, esztétikus, szép kiállítást hoztak létre. Az alkalmazott módszer azonban olyan szorosan kapcsolódik a témához és helyi adottságokhoz, hogy máshol, más esetben aligha ismételhető meg: a településformák hármass felosztása, a három nagy és bemutatható megyei ásatás, a kiállítási termek lehetőségeinek összehangolásából csak Szombathelyen születhetett meg.

HAGYOMÁNY ÉS KORSZERŰSÉG

GAÁL PÉTER

MÚZEUMOK MŰEMLÉK ÉPÜLETEKBEN ÉS KÖRNYEZETBEN

BEVEZETÉS

„Egy egyszerű váza, amit egy kréti templomban találtak, egy Perzsa imaszőnyeg, egy nyakék vagy gyűrű a Francia középkorból, egy páncél, amelyet Ausztriában 300 évvel ezelőtt készítettek, egy szekrény vagy egy ágytakaró a saját múltunkból, mind olyan nyelven beszél, amelyet megértünk, mert ezek a dolgok megtartották közvetlenségüket és azok alkotói még szellemi közösségben vannak velük.”¹

Fenti sorok nagyon szépen fejezik ki azt az igényt, amely az emberiség sok ezer éves történelme során egyre jobban megmutatkozott és amely az egyszerű gyűjtésből a jelenkor *sok célú múzeumához*, valamint az épületek egyszerű védelmének technikai feladatától a *komplex műemlékvédelemig* vezetett. Létrejöttük a történelem nagy változásaival megszakadó, majd újabb társadalmak kialakulásával újra kezdődő, hosszú folyamat eredménye.

Bár a múzeumi és a műemlékvédelmi tevékenység különböző, művelődéstörténeti gyökereik szinte azonosak; mind a kettő az emberiség történetének, művelődésének és művészi alkotóképességének tárgyi dokumentumait őrzi, védi és hasznosítja.

Alapjuk az *érték* fogalmának a felismerése, mely érték az emberiség fejlődésével és a társadalmak változásával az anyagérték, ritkaságérték, régiségérték, esztétikai érték és történeti érték felismerésében fogalmazódott meg.

A történelmi és társadalmi fejlődés a XVIII. század második felére, a XIX. század első harmadára Európa szerte megteremtette a múzeumok és a szervezett műemlékvédelem kialakulásának lehetőségét.

A XIX. század elején meginduló tudományos-technikai forradalom Európa társadalmát rádöbbsenti arra, hogy természeti környezetén kívül van egy másik, egy önmaga által évezredek alatt létrehozott, *épített* környezete is, amely „... ember-mivoltának és történetiségének magasrendű kifejezője. Az ember mintegy önmagára ismert saját alkotásaiban s egyidejűleg rádöbbsent, hogy ezeket az alkotásokat a fejlődés minden eddigit felülmúló sodra megsemmisüléssel fenyegeti. . .”²

A civilizáció, a technika, a gazdasági élet egyre felgyorsuló fejlődése létrehozza a nyereség-, a teljesítménycentrikus életvitelt, amelynek ellenhatásaként alakul ki a romantikus szemlélet. A kor embere vágyódással tekint a múlt felé, miközben felismeri annak történeti, történelmi értékeit, nemzeti múltjának kiváló emlékeit. A XVIII. században kialakuló régészet felkelti az antik korok iránti érdeklődést, elősegíti a romantika múlt iránt érzett tiszteletének kialakulását.

Ezek a társadalmi és tudati változások, valamint az urbanizáció fellendülése hozták létre a kulturális javak szervezett védelmének igényét és kereteit, amely Magyarországon több mint egy évszázados küzdelem után az 1949. évi 13. számú törvényerejű rendeletben nyert végleges jogalapot.

Magyarországon a múzeumügy és a műemlékvédelem kialakulásuk óta szoros kapcsolatban állnak egymással. Sok közös vonásuk mellett, amely létrejöttüket és céljukat jellemzi, azonban lényeges eltérés a múzeumok alapvető tevékenysége: a *gyűjtés*, amely időnként változó céllal, de lényegében azonos tevékenységgel történik és az, hogy a muzeológia *ingó* értékkel, a műemlékvédelem pedig *ingatlan* értékkel, valamint azok művészileg értékes tartozékaival foglalkozik.

Hazánkban jelenleg több mint ötszáz működési engedéllyel rendelkező, múzeumi keretek között működő intézmény van, amelyek jelentős része műemlékileg védett épületben vagy környezetben kapott helyet.

A számok tükrében nézve ez mintegy 52%-át teszi ki a múzeumi kezelésben levő épületeknek. Ez az arány, amely több száz védett épület vagy építmény jó vagy kevésbé megfelelő hasznosítását rejti magában, az ország műemléki állományán belül is jelentős, el nem hanyagolható mennyiség.

A műemlékek hasznosításával kapcsolatban kialakult vélemény, amely szerint az eredeti funkcióját elvesztett, műemlékileg védett épületek egyik legmegfelelőbb hasznosítási formája a múzeumi felhasználás – több, már tényezővel együtt – nagy mértékben befolyásolta a jelenlegi helyzet kialakulását. A múzeumi intézmények mennyiségi növekedése, amely az utóbbi évtizedekben szinte megállíthatatlan folyamatot jelent, szükségessé teszi az „együttélés” során kialakult helyzet vizsgálatát, értékelését és a továbblépés lehetőségeinek feltárását.

A JELENLEGI HELYZET ISMERTETÉSE

Ahhoz, hogy a kialakult helyzetet, valamint a továbblépés lehetőségeit elemezhesük, szükségszerű a jelenlegi állapot bemutatása és a vizsgálati szempontok rögzítése. Ennek érdekében elengedhe-

tetlen a kialakult fogalmak és érvényben levő kategóriák ismertetése, melyek magukban rejtik a vizsgálat bizonyos szempontjait is.

A vizsgálatot a *múzeumi* és *műemléki* tényezők, a kialakult helyzetet a muzeológiára és a műemlék-védelemre ható *társadalmi* tényezők határozzák meg.

I. MÚZEUMI TÉNYEZŐK

Nézzük meg, hogy mi a múzeumok feladata és ebből származóan mi a múzeum fogalma. A feladat törvényben foglalt meghatározása a következő:

„A természet és a társadalom olyan kiemelkedő tárgyi, írásos és egyéb emlékeit, amelyek a természet alakulásának és a társadalom fejlődésének pótolhatatlan, jellegzetes bizonyítékai (a továbbiakban: múzeális emlék) . . . védelmében kell részesíteni, a nemzeti, illetőleg az egyetemes kultúra számára megőrizni, tudományosan feldolgozni és hozzáférhetővé tenni. . .”³

E feladatot töltik be a *múzeumok*. „A múzeum muzeális tárgyakból (emlékekből) álló, tudományos kutató munka útján létrejött és rendszerezett közgyűjtemény vagy jogi személy tulajdonában álló egyéb muzeális gyűjtemény. . .”⁴

Annak érdekében, hogy a múzeum megfeleljen rendeltetésének, muzeális értékű tárgyakat *gyűjt* (ásatás, gyűjtőút stb), e tárgyakat korszerűen *nyilvántartja* (leltározás), a tárgyakat *karbantartja, helyreállítja* (konzerválás, restaurálás), megfelelően *elhelyezi* (raktározás), tudományosan *feldolgozza* (publikálás) és egész munkájával előmozdítja a *népművelést*, a korszerű múzeummal kapcsolatos *ismeretterjesztést* (kiállítás, előadás, vezetés). A felsorolt munkákhoz szükséges a tudományos segédeszközök biztosítása (könyvtár, rajztár, fényképtár, irattár, kéziratár), a restaurálás folytatásához a restaurátorműhely és a fotóműhely”⁵ . . . az ismeretterjesztéshez kabinet rendszerű előadótermek, és a legújabb technikát felhasználva az információs anyag gépi feldolgozása, adattárolása.

A fentiekben vázolt feladatokat az 1963-as múzeumi törvény által szabályozott muzeális intézmények látják el, mely törvény az alábbi kategóriákat határozta meg:

1. *Országos múzeumok*: sajátos gyűjtési körükben kimagasló, országos érdekű, területileg teljességre törekvő, muzeális gyűjteményt őrző, azt tudományosan feldolgozó és a népművelés szolgálatába állító tudományos intézetek.
2. *Országos gyűjtőkörű egyéb múzeumok*: tevékenysége valamely különleges szakszempontra tekintettel megállapított anyag (termelési ág, bélyeg, zene, sport stb.) gyűjtésére, feldolgozására és ismertetésére terjedt ki.
3. *Megyei múzeumi igazgatóságok*: hálózati központként látják el – a művelődési otthonok és könyvtárak hálózatai mellett – a megyék múzeumi tudományos és közművelődési feladatait.

4. *Tájmúzeumok*: egy-egy meghatározott területre, illetőleg tájegységre vonatkozó muzeális anyag gyűjtésével, feldolgozásával és ismertetésével foglalkoznak.
  5. *Helytörténeti múzeumok*: helytörténeti gyűjteményekből kifejlődött múzeumok gyűjtő, feldolgozó és közművelődési feladattal.
  6. *Muzeális emlékhelyek*: valamely kimagasló jelentőségű személyhez vagy történelmi eseményhez fűződő emlékművet őriznek és mutatnak be.
  7. *Helytörténeti gyűjtemények*: valamely település történetének emlékművét gyűjtő „múzeumcsirák”.
  8. *Üzemi gyűjtemények*: valamely vállalat vagy szervezet által létrehozott, az üzem történetével és fejlődésével kapcsolatos muzeális gyűjtemény.
  9. *Szakgyűjtemények*: a gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés egyes területeire vonatkozó, vagy egyes intézmények működése során keletkezett muzeális gyűjtemények.
  10. *Múzeumi kiállítóhelyek*: valamely múzeum, külső helyen elhelyezett állandó kiállítása. (Ezt a kategóriát a jelenlegi múzeumi törvény nem ismeri, de mint fogalom kialakult és létezik.)
  11. *Egyházi gyűjtemények*: a hazánkban működő egyházak őrzésében az évszázadok alatt felgyülemlett — az egyetemes és a magyar művelődés szempontjából egyaránt nagyértékű — műértékek tudatos gyűjtése és a kiállításokon való szakszerű bemutatása. ⁶
- (A felsorolás teljességének kedvéért megemlítjük, a *muzeális magángyűjteményeket* és *egyedi muzeális tárgyakat* is, de mivel ezek nem befolyásolják a feladat feldolgozását, kizárólag megemlítésükre szorítkozunk.)

A múzeum fentiekben leírt meghatározása, valamint a kialakult muzeális intézményfajták egyben meghatározói a múzeumok létezéséhez szükséges funkcionális igényeknek is. Az épületre — amely magában foglalja a múzeumot, keretet ad számára — erőteljesen hat az az igénykomplexum, amely a múzeumból mint „üzemből” adódik. Tekintettel arra, hogy a vizsgálatunk tárgyát a műemléki védettséget élvező épületekben, építményekben elhelyezett muzeális intézmények képezik, a vizsgálat egyik iránya a *múzeumi igények* elemzése lesz.

A múzeum munkáját nagymértékben befolyásoló tevékenység az *ásatás*, a régészeti feltárás, amelynek törvény szerinti meghatározása a következő: „Ásatásnak kell tekinteni minden olyan tudományos szempontok szerint végzett kutatást, amelynek célja történeti (régészeti, éremtani), embertani vagy más természet — és társadalomtudományi jelentőségű muzeális emlék feltárása. . . ” ⁷

„Az ország történeti (régészeti) jelentőségű lelőhelyeit, területeit védelemben kell részesíteni. . . ” ⁸

Az ásatás, a történeti (régészeti) emlékek feltárása olyan kutatómunka, ahol a muzeológia és a mű-

emlékvédelem szinte elválaszthatlanul kapcsolódik egymáshoz és csak a feltárás végső eredménye, az előkerült emlék milyensége dönti el azt, hogy az múzeumi kezelésbe vagy műemléki védetség alá kerül.

II. MŰEMLÉKI TÉNYEZŐK

A műemlékvédelem meghatározása:

„A műemlékvédelem a műemléki védetséget élvező épületek és más építmények, továbbá területek épségének, sértetlenségének tevékeny megőrzése, oltalmazása végett kifejtett céltudatos államigazgatási (rendelkező és végrehajtó) tevékenység. . .”

„A műemlékvédelem államigazgatási feladatain kívül esik ugyan, de azzal szorosan összefügg, és azt hatásosan elősegíti a műemlékekkel kapcsolatos kultúrpolitikai tevékenység. Ennek alapvető célja a műemlékek esztétikai és történeti értékeinek a közművelődési és oktatási munka keretében történő hasznosítása, továbbá a műemléki propaganda kifejtése révén a társadalmi tudatformálás, valamint a műemlékekkel kapcsolatos régészeti feladatok ellátása”⁹

A műemléki szempontból védett épületeket és területeket érték kategóriákba sorolták, melyeket az építésügyi törvény rendelete az alábbiak szerint határozott meg.

1. *Műemlék*: hazánk történeti múltjának jellegzetes, pótolhatatlan olyan emléke (építmény és egyéb alkotás, annak tartozékai, továbbá a vele kapcsolatos képző- és iparművészeti alkotások), amely az ország gazdasági – társadalmi és kulturális fejlődésének tárgyi bizonyítékául szolgál, s építészeti, történeti, régészeti, képzőművészeti, iparművészeti vagy néprajzi szempontból kiemelkedő jelentőségű.
2. *Műemléki jellegű*: az építészeti, történeti, régészeti, képzőművészeti, iparművészeti vagy néprajzi szempontból jelentős építmény és egyéb alkotás, annak tartozékai, továbbá a vele kapcsolatos képző- vagy iparművészeti alkotások.
3. *Városképi jelentőségű*: – városban és községben egyaránt – az olyan építmény és annak külső látható tartozékai, amely történeti vagy művészeti értékére tekintettel nem minősíthető műemléknek vagy műemlékjellegűnek, de külső megjelenésénél (hely, tömeg, építési mód, homlokzat) fogva az adott jellegzetes városkép kialakításában lényeges szerepe van.
4. *Műemléki jelentőségű terület*: a település olyan összefüggő része, amely jellegzetes településszerkezet (terek, utcák vonalvezetése és beépítettsége) történelmi kialakulását, fejlődését biztosítja, továbbá az olyan városrész, tér, utca, utcaszakasz, ahol a nagy számban előforduló műemlékek, műemlékjellegű és városképi jelentőségű építmények együttes, illetőleg jellegzetes városképet alkotnak.

5. *Műemléki környezet*: a műemlék megjelenését, zavartalan érvényesülését biztosító építészeti és tájképi környezet. ¹⁰

Ahogy a múzeum, mint üzemelő intézmény az *igényeket* hordozza magában, úgy a műemléki védettséget élvező épület, építmény a *kötöttségeket* határozza meg.

A kötöttségek mértékét meghatározza az épület, építmény vagy a terület — ahol az épület vagy építmény áll — védettségi fokozata, de mindenféleképpen befolyásoló tényezőként lép fel, éppen ezért a vizsgálódás másik iránya a műemléki szempontok figyelembe vétele lesz.

A JELENLEGI HELYZET KIALAKULÁSA

Amint azt már a „Bevezetésben” is jeleztük, hazánkban a működési engedéllyel rendelkező múzeumi keretek között működő intézményeknek több mint a fele műemlékileg védett épületben vagy építményben kapott helyet. Az alábbiakban röviden ismertetjük azokat a tényezőket, amelyek — véleményünk szerint — létrehozták, illetve kialakították a jelenlegi helyzetet és amelyeket — jobb gyűjtő fogalmat nem találva — *társadalmi* tényezőknél neveztünk el.

— Az alapot és a lehetőséget az 1945-ben megindult és az elmúlt évtizedekben lezajlott *társadalmi rendszer változás*, — átalakulás adta meg.

A kulturális javak védelméhez a jogi alapot a Múzeumokról és műemlékekről intézkedő 1949. évi 13. számú törvényerejű rendelet biztosította, melynek hatálya kiterjedt a közgyűjteményekre, a nemzeti érdekű magángyűjteményekre, a nemzeti érdekű muzeális értéktárgyakra, a műemlékekre és a védett területekre. ¹¹ Kifejezésre jutott a jogszabályban az, hogy a kulturális értékek igazi tulajdonosa maga a nemzet és ezeket az értékeket „... fokozott védelemben kell részesíteni, valamint az egész nép számára hozzáférhetővé kell tenni.”

- A kulturális értékek köztulajdonba kerülése, majd a megyei múzeumi szervezetek létrejötte szükségessé tette a megfelelő tudású — és mennyiségű — múzeumi szakember képzését, akiknek a munkássága természetesen magával hozta a *feldolgozott anyag mennyiségének növekedését*.
- A II. világháború pusztítása nyomán szükségszerűvé vált épülethelyreállítások; a helyreállítások során kialakult kutatások, feltárások; a műemlékvédelem szervezetté válása; a céltudatos, helyreállítással összekapcsolt ásatások; mind-mind olyan tényezők, amelyek eredményeképpen szinte özönlött a múzeumokban az újabb és újabb leletanyag. Ez természetesen *állandóan növekvő területigényt* jelentett.
- A társadalmi átalakulással az ország épületállományának igen jelentős és igen értékes része vesztette el eredeti funkcióját. Ezek magán- és egyházi tulajdonból állami tulajdonba kerültek. Államunk az elmúlt mintegy két évtizedben céltudatos kultúrpolitikával igyekezett elérni azt, hogy a rossz hasznosítású vagy egyáltalán nem hasznosított műemlékileg védett épületekbe kulturális

intézmények kerüljenek. Ez a hasznosítási lehetőség nagy mértékben elősegítette a múzeumok számának növekedését, hiszen maga az *építészeti és művészeti keret adottá vált*, csak megfelelő tartalommal kellett kitölteni.

- A nemcsak hazánkra, hanem az egész földünkre jellemző felgyorsuló élet, a technika félelmetes gyorsasággal változó fejlődése szinte elsöpri a tegnap még használt épületek, tárgyak, eszközök sokaságát.

Természetes igényként merül föl ezek *reprezentánsainak megőrzése, gyűjtése*, a ma és a holnap embere számára történő *bemutatása*.

- Ez az átalakulás fokozottan – mintegy robbanásszerűen – a falvakban ment végbe. Itt az életmód változása, az életszínvonal emelkedése olyan tudati, szemléleti változást is eredményezett, amely szinte szégyelli, megvetendőnek tartja a múlt emlékeit. E rohamosan pusztuló népi kultúra megmentésére – talán a huszonnegyedik órában – indult meg a népi műemlékvédelem és a nagy arányú néprajzi gyűjtés. Ezzel újabb kategóriával gazdagodott a *védett épületek köre* és komoly hányaddal *gyarapodott a múzeumi tárgyak mennyisége*.

- A műemlékvédelemben végbemenő fejlődési folyamat, amely az egyedi épületek védelmétől napjainkban eljutott a város-, városrész (település-településrész) védelméig, potenciális lehetőségét adta annak, hogy ezeken a területeken belül kulturális és idegenforgalmi centrumok is kialakuljanak. Ezeken belül – a későbbiekben tárgyalandó tényezők hatására – „*múzeum utcák, múzeum negyedek*” alakultak ki. Ezek egymást fokozó kölcsönhatásban vannak *az idegenforgalommal*, amelyet viszont nagy részben a gyorsuló világunkra jellemző *történelmi éhség* táplál.

- A történelmi éhség az egyik mozgatója annak a folyamatnak is, amelynek jellemzője a helytörténelmi gyűjtemények állandóan növekvő száma.

- Bár a múzeumi kategóriák felsorolásánál a magángyűjteményeket csak a teljesség kedvéért említettük, a múzeumokban elhelyezett, tárolt anyag növekedésében meghatározó szerepük van, mivel ezek *hagyatékk útján* igen sokszor *múzeumi kezelésbe mennek át*.

- Végezetül, a tárgyi emléanyagot állandóan gyarapítja az alkotó művészek folyamatos munkássága, valamint a gyűjtött értékek és archivált anyagok kitáguló köre, amelyeket *értékük* miatt múzeumokban kell elhelyezni.

A fentiekben – a teljesség igénye nélkül – felsoroltuk azokat a kiváló okokat és hatásokat, amelyek létrehozták az ország jelenlegi múzeumi helyzetét, és amelyek erőteljesen befolyásolták védett épületeink új tartalmú felhasználását. Ezek a tényezők természetesen soha nem egzakt módon hatottak, hanem egymással állandó kölcsönhatásban alakították ki a jelenlegi állapotot.

A JELENLEGI ÁLLAPOT BEMUTATÁSA

Az előzőekben vázolt okok és hatások világosan jelzik azt, hogy országunk múzeumi intézményeinek száma állandóan növekvő tendenciát mutat. (lásd 8. sz. melléklet). Éppen ezért a jelenlegi állapot bemutatásánál — mivel az szinte napról napra változó képet nyújt — szükséges az állapotfelvétel határ-idejét megszabni. A rendelkezésünkre álló adatok alapján ezt az időpontot 1983. december 31-vel határoztuk meg.¹²

A kialakult helyzetet több szempontból lehetséges vizsgálni, bemutatni. A vizsgálat lehetséges változatai:

- a) csak a múzeumi szempontokat figyelembe vevő,
- b) csak a műemléki szempontokat figyelembe vevő,
- c) az a) és b) szempontok kombinációja.

Tekintettel arra, hogy a valóság soha nem „sterilen” érvényesül, értelemszerű a c) pont szerinti módszer választása. Ehhez két állapot bemutatási módszert tartottunk célszerűnek alkalmazni.

- I. számszerű, „statisztikus” jellegű állapot rögzítés,
- II. épület, építmény típusonkénti állapot bemutatása.

I. SZÁMSZERŰ, „STATISZTIKUS” JELLEGŰ ÁLLAPOT-RÖGZÍTÉS

A vizsgálatok kizárólag a működési engedéllyel rendelkező múzeumi intézményekre terjedtek ki. A rendelkezésre álló adatok alapján lehetséges volt rögzíteni a múzeumi hálózat jelenlegi helyzetét, a hálózaton belül a műemlékileg védett épületek, építmények mennyiségét. A vizsgálatot táblázatok formájában végeztük el (lásd 1., 2., 3., 4. számú mellékletek), valamint a jobb szemléltethetőség kedvéért térképvázlaton is rögzítettük a mostani állapot (lásd 5., számú melléklet). A területi megoszlással kapcsolatos vizsgálatoknál Budapestet kiemeltük az értékelésből, mert speciális helyzeténél fogva nem ad jellemző adatot.

Ezekből a mellékletekből áttekinthető képet kaphatunk a teljes múzeumi hálózat és védett épületekben elhelyezett múzeumok arányáról; a múzeumok területi — megyénkénti megoszlásáról; az egyes múzeumi kategóriák szám szerinti alakulásáról; a különböző műemléki védettséget élvező épületek arányáról és a bennük elhelyezett múzeumi intézményfajtákról.

A feldolgozott adatokból kiderült, hogy az 557 múzeumi intézményből 293 van műemlékileg védett épületben vagy építményben. Ez a mennyiség még akkor is több mint a felét jelenti a múzeumi kezelésben levő épületeknek, ha figyelembe vesszük azt, hogy esetenként egy épületben több múzeumi intézmény is van. Ez az arány önmagában is rámutat arra, hogy a múzeum, mint igény és a műemlék, mint kötöttség — és értékénél fogva egyben igényesség — egymásra hatása nem elhanyagolható szempont.

A területi megoszlás vizsgálatánál megállapítható, hogy egy-egy megye múzeumi hálózatának mértékét befolyásolja az a történelmi múlt, amely a földrajzi fekvésétől függően változó volt. A történelmi múlt vetülete a megye területén található védett épületek száma, amely mennyiség és a megye múzeumi hálózatának nagysága között egyenes arányú összefüggés mutatható ki. Ez a múzeum és műemlék „egymásra találását” jelzi, amelyben nyilván az épület jó hasznosítása a meghatározó tényező, de mint ilyen, befolyásolja a múzeumi hálózat növekedését is. A műemléki kategóriák egymás közötti arányának az összehasonlítása azt az eredményt hozta, hogy a legrangosabb védettségi kategória a „műemlék” múzeumi célú hasznosítása a leggyakoribb. A védett épületekben elhelyezett múzeumok 52%-a „műemlék” fokozatú épületben van. Ez az arány még erőteljesebben jelentkezik akkor, hogy ha az ország területén levő „műemléki” védettséget élvező épületek számát összehasonlítjuk, a „műemléki jellegű” és a „városképi jelentőségű” épületek együttes számával. Az összehasonlításból kiderül az, hogy a „műemléki” védettséget élvező épületek száma csak mintegy egynegyede a másik két kategória együttes mennyiségének. Ezek a számszerű összehasonlítások is jelzik azt az igényt, amely szerint az érték az értékesben nyerjen elhelyezést.

A múzeumi kategóriák mennyiségi alakulását értékelve, kimutatható a „múzeumi kiállítóhelyek” számának emelkedése, amely a múzeumi hálózat – szinte kényszerű – növekedését jelzi. Ez a jellemző adat egyértelműen kitűnik akkor is, ha csak a védett épületekben elhelyezett múzeumi kategóriákat vetjük vizsgálat alá.

Az elemzésből megállapítható az, hogy a népi műemlékek múzeumi hasznosításánál szinte kizárólagosan csak két múzeumi kategóriát lehet felfedezni, nevezetesen a „muzeális emlékhelyek” és a „múzeumi kiállítóhelyek” csoportját. Ezen két kategórián belül is kimutatható volt a „múzeumi kiállítóhelyek” lényegesen nagyobb mennyisége.

A számokkal való „játék” további eredménye az a megállapítás, hogy a védett épületekben elhelyezett múzeumi intézmények közel egynegyede népi műemlékben van. Ez a szám és az előbbi bekezdésben ismertetett adat együttesen kijelöli azt a hasznosítási formát is, amit a népi műemlék és a múzeum kapcsolata képes elviselni.

Összegezve a fentieket – a számokon alapuló vizsgálatokból – az alábbi következtetéseket vonhatjuk le (megjegyezve azt, hogy a számok és a kategóriák további csoportosításával nyilván még több érdekes és hasznos összefüggést is meg lehet állapítani):

- a teljes múzeumi hálózat és a műemléképületben elhelyezett múzeumok aránya szükségszerűvé teszi a múzeum és a műemlékvédelem kapcsolatának vizsgálatát;
- a múzeumok területi megoszlásának vizsgálatánál megállapítható az az egyenes összefüggés, amely a megye területén található védett épületek mennyisége és a megye múzeumi hálózatának nagysága között van;
- kimutatható az a hasznosítási igény, amely a legértékesebb épületekben, az értékét fokozó és megbecsülő funkciót kíván elhelyezni;

- érzékelhető a múzeumi hálózat fejlődésének egy – talán spontán kialakuló – iránya, amely a „filiálék” létrejöttében jelentkezik;
- a különböző műemléki kategóriák és a bennük elhelyezett múzeumi kategóriák vizsgálatánál megállapítható a népi műemlékek múzeumi hasznosításának köre, valamint a mértéke.

II. ÉPÜLET, ÉPÍTMÉNY (TERÜLET) TÍPUSONKÉNTI ÁLLAPOT BEMUTATÁSA

Szemben az előző vizsgálati módszerrel, ebben a fejezetben már csak a műemlékileg védett épületekben, építményekben (területen) elhelyezett múzeumi intézményeket tárgyaljuk, röviden ismertetve azokat az okokat, amelyek eredményeképpen a különböző típusú épületekben, építményekben múzeumokat helyeztek el. Az így létrejött múzeumok felsorolását – megyei felbontásban – a 7. számú melléklet tartalmazza, a típusonkénti állapot bemutatásánál a teljesség értéke nélkül csak példákat említünk.

1. Eredetileg múzeumi célra épült épületek

Ezek az épületek reprezentációs céllal épültek, az ország kultúrája iránti megbecsülést kívánták szolgálni. Az akkori idők múzeumi felfogásának megfelelő módon készültek, céljuk: a gyűjtemények bemutatása volt a közönség számára. Építészeti és művészeti értékük alapján váltak műemlékké. A muzeológia fejlődésével a múzeummal kapcsolatos elvek is gyökeresen megváltoztak és ezek a maguk korában európai viszonylatban is kiváló múzeumépületek (Nemzeti Múzeum, Szépművészeti Múzeum, Iparművészeti Múzeum), napjainkra múzeumi szempontból részben korszerűtlenné váltak.

2. Várromok, várak, várkastélyok

A magyar műemléki állománynak jelentős hányadát képezik ezek az épületek, építmények, amelyek történelmünk során – különböző korokban – veszítették el eredeti funkciójukat. Ezek a részben évszázadok óta romosan álló, részben az utóbbi évtizedekben állami tulajdonba került objektumok, jellegüknél fogva rendkívül alkalmasak múzeumi funkció betöltésére.

A romosan álló váraink megmentésére irányuló, az 1950-es években beinduló várfeltárások és az ezt követő helyreállítások nemcsak a kutatás és a helyreállítás metodikáját teremtették meg, hanem kialakították – saját maguk és a bennük elhelyezett kiállítás bemutatásával – azt a felhasználási formát is, amely – Alois Riegl művészettörténész megfogalmazásával élve – a „holt” műemlékekből jelentős kulturális és idegenforgalmi nevezetességeket hozott létre. (Pl.: Kisvárda, Nagyvázsony, Diósgyőr, Sümeg, Kislán, Visegrád – Salamon torony, Márévár, Tata stb.) A nagyrészt épületeiben is álló várak, várkastélyok helyreállításuk után méretüknél és általában az adott településen belüli helyzetüknél fogva, logikusan váltak „kultur-, művelődési és idegenforgalmi centrumokká”, megteremtve ezzel a *többcélú felhasználást nyert épületegyüttesek* kategó-

riáját. Ezekben a „centrumokban” a múzeumi intézmény mellett gyakran kap helyet művelődési központ, könyvtár, szálloda, étterem, klub, borozó, házasságkötő terem, lehetőség nyílik hangverseny rendezésére stb. (pl.: Sárvár, Sárospatak, Szerencs, Kőszeg, budai királyi palota, Simon-tornya stb.)

3. *Romok, romterületek*

Tulajdonképpen a várromokkal kapcsolatos problémákat veti fel a romterületek bemutatása és hasznosítása is. A már meglévő romterületek, valamint a régészeti feltárások útján napvilágra kerülő romok fenntartása csak úgy lehetséges, ha biztosított a hasznosításuk. Ellenkező esetben újból „holt” műemlékké válnak, a szó fizikai értelmében is. A nagyrészt római kori és középkori eredetű emlékek célszerű bemutatási és fenntartási formájának szintén a *kulturális és idegenforgalmi* hasznosítás mutatkozott. (Pl. Tác – Gorsium, Aquincum, Székesfehérvár – Középkori Romkert, Szombathely – Iseum Romkert, Pásztó – Középkori romok stb.)

4. *Kastélyok, kúriák*

A társadalmi változással eredeti funkciójukat veszített épületek egyik legnagyobb csoportját alkotják a kastélyok, kúriák. Ezek az épületek a magyar művészet jelentős időszakában épültek, híven tükrözve az építető réteg életformáját, életmódját, műveltségi viszonyait. Sajnálatos módon nagy részük éppen ezért vált a felszabadulás utáni időszakban az értelmetlen bosszú, a meg nem értés, a közöny áldozatává.

A méretükben és építészeti – művészeti – értékükben rendkívül különböző épületek és épület-együttesek megfelelő hasznosítása komoly nehézségeket okoz a magyar műemlékvédelemnek és az egész társadalomnak.

Az az életforma, amely megfogalmazást nyert ezekben az épületekben és a környezetükben, a megfelelő hasznosításukat is erőteljesen befolyásolja. További nehézséget jelent a felhasználásukkal kapcsolatosan az is, hogy ezek az épületek általában településen kívül helyezkednek el. Kézenfekvővé vált, hogy a jó hasznosítási forma az, amely az épületben rejlő építészeti és művészeti értékeket bemutathatóvá és megőrizhetővé teszi olyan módon, hogy közben az új funkció is megfelelő kialakítást nyerjen.

Logikus következménye volt ezeknek a szempontoknak az eredeti, igényes lakó-funkciót felváltó kulturális jellegű hasznosítás. Így nyert múzeumi felhasználást több kastélyunk és kúriánk, méretüknél és jellemzőiknél fogva váltakozó jelleggel és tartalommal. (Pl. nagytétényi Kastélymúzeum, fertődi Esterházy-kastély, nagycenki Széchenyi-kastély, keszthelyi Fesztetich-kastély, álmosdi Kőlcsey-kúria, söjtöri Deák-kúria stb.)

5. *Eredetileg közösségi rendeltetésű épületek*

Annak ellenére, hogy az eredeti rendeltetésük más volt, mint a kastélyoké, problematikájuk hasonló azokhoz. Ezek az épületek is koruk társadalmi, politikai, művészeti igényeit fejezték ki,

eredetileg államigazgatási, közigazgatási vagy egyházi célokat szolgálva. Ezek az épületek vagy az elmúlt évszázadokban veszítették el eredeti rendeltetésüket, vagy az elmúlt évtizedekben kerültek állami tulajdonba. A hasznosításukkal és a fenntartásukkal kapcsolatos feladatok hasonlóak a kastélyokéhoz, ezért a megfelelő új célú felhasználásuk is közösségi vagy kulturális funkciót igényel. Így került múzeumi intézmény több ilyen jellegű épületbe. (Tihanyi Múzeum, egykori bencés apátság; Budapest, Néprajzi Múzeum, volt Kúria; Budapest, Kiscelli Múzeum, volt trinitárius kolostor stb.)

6. Lakóházak

Műemléki állományunk igen jelentős hányadát — mind mennyiségi, mind minőségi szempontból — a városi lakóházak képezik. Méretük és kvalitásuk igen változó; az egyszerű polgárházaktól, a módos polgár házán keresztül a főúri és főpapi városi palotákig terjed. Ezeket az épületeket a II. világháború pusztítása nagy mértékben tönkretette. A nagyobbrészt állami tulajdonba került épületek szükségszerű helyreállítása során alakult ki az az építészeti és művészettörténeti kutatási mód, amely elősegítette a korszerű műemlékvédelem megteremtését és napvilágra hozta az ezekben az épületekben rejlő értékeket, valamint gyökeresen megváltoztatta történelmi városaink keletkezéséről alkotott véleményét. Az életforma változás — bár az eredeti funkciója ezeknek az épületeknek a lakóház feladatának betöltése volt — ennek a kategóriának a legértékesebb épületeinél megváltoztatta az eredeti felhasználási formát. Ahhoz, hogy a bennük rejlő érték mindenki számára megismerhetővé váljék, olyan felhasználási módot kellett találni, amely megtekintésüket biztosítja. Ezt a feladatot legjobban betöltő középület a múzeum és így vált több városi palotából vagy gazdag polgárházból múzeumi intézmény. (Budapest, Zenetörténeti Múzeum; Sopron, Központi Bányászati Múzeum; Sopron, Fabricius ház stb.)

7. Népi műemlékek

Az a társadalmi változás, amely a kastélyok, várkastélyok, városi paloták eredeti funkcióját megváltoztatta, szinte törvényszerűvé tette azt is, hogy a nép által a saját számára épített épületek, építmények korszerűtlenné váljanak. Az életmód — életszínvonal változás olyan tudati, szemléleti változást is eredményezett, amely szégyenletesnek tartja a „paraszt”-házat és amelynek eredménye a népi kultúra rohamos pusztulása lett.

Ezen kultúrának a megmentésére indult meg a népi műemlékvédelem.

Ennek az értékes és pótolhatatlan emlékcsoportnak a fenntartására és bemutatására, első lépésként a legkézenfekvőbb funkció — hiszen az épület és a berendezés is adott lévén — a múzeumi jelleg volt. Így jöttek létre ezekben az épületekben a tájházak, múzeumi kiállítóhelyek. (Hollókő, Palócház; Tihanyi, Halászcéh-ház; Mezőkövesd, Kísjankó Bori Emlékház stb.)

8. Egyéb épületek, építmények

Ebbe a kategóriába azokat az épületeket soroltuk, amelyek eredeti funkciójukban a termeléssel kapcsolatos feladatokat töltötték be (ipari jellegű és mezőgazdasági épületek, műhelyek), de idők folyamán vagy korszerűtlenné váltak, vagy a bennük végzett foglalkozási ág szűnt meg. Ezek az épületek, berendezési tárgyaikkal, eszközeikkel a múlt ipari, gazdasági életének és műszaki fejlettségének olyan tanúi, amit okvetlenül meg kell őrizni és mindenki számára hozzáférhetővé kell tenni.

Múzeumi felhasználásuk — kissé hasonlóan a népi műemléki épületekéhez — az épület és a munkaeszközök bemutatásával már szinte megoldott. (Verpelét, Kovács műhely; Pápa, Kékfestő Múzeum; Budapest, Öntödei Múzeum; Sopron, Pék-Múzeum stb.)

9. Egyházi épületek

A hazánkban működő egyházak őrizetében, az egyetemes és a magyar művelődés szempontjából egyaránt nagy értékű műértékek halmozódtak föl, amelyeket egyházi gyűjtemények keretében a köz számára is bemutatnak. Ezek a gyűjtemények az egyház tulajdonában levő épületekben, templomokban vannak. (Budavári Mátyás Templom Egyházművészeti Gyűjteménye; Esztergom, Keresztény Múzeum; Debrecen, Református Egyházművészeti Múzeum; stb.)

(Itt jegyezzük meg, hogy nem a múzeumi hálózathoz tartozóan ugyan, de — véleményünk szerint — teljes értékű múzeumként működnek azok a műemlékileg védett templomok, ahol az épület és a benne elhelyezett berendezések, használati tárgyak szerves egységként megmaradtak.)

10. „Múzeum utcák” — „Múzeum együttesek”

Anélkül, hogy részletesen ismertetni szándékoznánk azokat az okokat, amelyek a város (-rész) léptékű műemlékvédelmet létrehozták, az alapját a komplex védelemnek annak a *többlétértéknek* a felismerése adta, amely szerint az épületegyüttesek értéke összességében lényegesen többet nyújt, mint az együttest alkotó épületek egyenkénti értéke.

Az ezen az alapon létrejött „műemléki jelentőségű területek” fenntartása (megmentése) csak akkor lehetséges, ha az a terület élettellel telített, megfelelően hasznosított. Egészséges megoldást az nyújt, hogy ha a védett területet olyan módon tudják bekapcsolni az adott település életébe, hogy a középületek mellett megfelelő arányban maradjanak lakóépületek és az itt elhelyezett intézmények elősegítsék az idegenforgalom létrejöttét is.

Részben az idegenforgalmi vonzás fokozása, részben a műemléki jelentőségű területen belül kialakult értékes épületegyüttesek értéknövelő bemutatása hozta léte a „múzeum utcákat”, a „múzeum együtteseket”. (Sopron, Fő tér; Pécs, Káptalan utca; Szentendre, Városközpont)

11. Szabadtéri néprajzi múzeumok

A muzeológia és a műemlékvédelem sajátos kategóriájaként — a teljesség kedvéért — megemlítjük a szabadtéri néprajzi múzeumokat is. A szabadtéri néprajzi múzeumokat, köznapi szóhasz-

nálattal élve a „skanzen”-eket az anyagi kultúra és a népi kultúra szellemi értékeinek felismerése és megmentésének az igénye hozta létre. Létrejöttük a muzeológia kezdeményezésének az eredménye, így természetes, hogy a létrehozásukkal kapcsolatos módszerek is a muzeológia módszereiből alakultak ki.

A szabadtéri néprajzi múzeumok célja és lényege: a népi építészet emlékeinek múzeumba való szállítása, és itt a néprajzi anyaggal közösen történő bemutatása; egy-egy táj, tájegység népi kultúrájának egységes megismerése és megőrzése érdekében.

(Nem kívánjuk vitatni ennek a helyes vagy helytelen voltát — a vita ebben az ügyben szinte évtizedek óta folyik a muzeológia és a műemlékvédelem szakemberei között —, de a magunk részéről — egy-egy épület eredeti helyéről történő kiszakítását — kizárólag a védelem végső módjának tartjuk akkor, ha már más lehetőség nincs a megőrzésükre.)

Ezekben a szabadtéri néprajzi múzeumokban bemutatott épületek, építmények azon kívül, hogy a bennük elhelyezett néprajzi anyag összetartó keretét adják, maguk is kiállítási tárgyakká válnak és lényegében múzeumi tárgyként kezelendők. Ezzel egy sajátos határesetét adják a muzeológiának és a műemlékvédelemnek. (Szentendre, Szabadtéri Néprajzi Múzeum; Szombathely, Vasi Múzeumfalu; Nyíregyháza, Sóstói Múzeumfalu)

Röviden bemutatunk azokat a védett épület, építmény- és területcsoportokat, amelyekben a felvázolt okok és lehetőségek eredményeképpen múzeumi intézmények nyertek elhelyezést, ismertetve ezzel a jelenlegi állapotot.

A következőkben a múzeum és a műemlék együttélésének meghatározó tényezőit elemezzük.

A MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK ELEMZÉSE

MÚZEUMI TÉNYEZŐK

Az előző fejezetben ismertettük a múzeumok feladatát, fogalmát és a kialakult múzeumi kategóriákat. Röviden jeleztük, hogy a feladat, a fogalommeghatározás és a kialakult kategóriák mögött (bennük) egy olyan igénykomplexum rejlik, amely egyrészt megszabja a múzeum üzemeltethetőségét, másrészt erőteljesen hat arra az épületre, amely magában foglalja a múzeumot.

Nézzük meg részletesebben ezeket az igényeket, szempontokat.

1. *Muzeológiai szempontok*

a) A múzeumból, mint üzemelő egységből adódó igények

A múzeum feladatának leírásánál ismertettük azt a szerteágazó feladatkört, amit üzemelése érdekében el kell látnia. Ezt a feladatkör-„halmazt” egy kicsit is áttekintve, azonnal világossá

válík annak a sokszor fellelhető elképzelésnek a helytelensége, amely szerint „a múzeum csak kiállító helyiségből áll.”

Ennek cáfolására az alábbi igényeket, szempontokat tartjuk szükségesnek ismertetni.

Területi igény

A kezdeti mindent-gyűjtés, mindent-bemutató területigényét — amelynek alapján a múzeum-épületek területének nagy százalékát a kiállító terek és reprezentatív közönségfogadó terek töltötték ki — lényegesen megnövelték és differenciáltabbá tették a muzeológia terén az elmúlt évtizedekben végbemenő változások. Az őrzés és a kiállítás feladata kibővült a korszerű nyilvántartás, karbantartás, helyreállítás feladatával; követelmény lett a tudományos feldolgozás, kutatás; kulturális missziót betöltő szerepe révén elsőrendű szempont a kiállítások, előadások szervezése. Mindez természetesen a múzeumi szakemberek létszámának és az adminisztrációnak a növekedését is jelenti.

A kibővült feladatok értelemszerűen területnövekedést is jelentenek, amelyek különböző jellegű raktárak (gyűjteményraktár, könyvtár, fotótár, irattár stb.) műhelyek, feldolgozó helyiségek, kutatószobák, kiállítóhelyiségek, előadótermek, stb. formájában jelennek meg. Az alkalmazotti létszám növekedése az irodák, tartózkodók területének bővülését vonja maga után, és ehhez kapcsolódik a megfelelő munkahelyi körülmények biztosításához szükséges szociális helyiségek területigénye is. Az egyre növekvő múzeumi látogatottság kulturált lebonyolításához a megfelelő fogadóter és egészségügyi helyiségek kialakítása is hozzátartozik, amelynek biztosítása elengedhetetlen feltétel.

A fentiekben röviden ismertettük azt a területigényt, ami ahhoz szükséges, hogy a múzeum — ez a rendkívül összetett feladatkört ellátó intézmény — megfelelő módon működni tudjon.

A múzeum megfelelő működéséhez szükséges funkcionális kapcsolatok

Folytatva az előbbi gondolatmenetet, a megfelelő működés érdekében szükséges megismerni azokat a térkapcsolatokat is, amelyek az előbbieken bemutatott — igényként jelentkező — területeket logikusan összekötik.

Ahhoz, hogy a múzeum zavartalanul üzemeljen, szükséges a fő feladatokat ellátó területcsoportokat egymástól úgy elválasztani, hogy azok működésükben ne zavarják egymást, ugyanakkor mégis megfelelő térbeli kapcsolat legyen közöttük. Ezek a funkcionális kapcsolatok határozzák meg az épület alaprajzi szervezését, kialakítását: a múzeumi igények építészeti megfogalmazását. Helyes szervezés esetén, a múzeumi látogatók bejárata elkülönül a gazdasági, üzemi bejáratától, amelynek már önmagában is meghatározó szerepe van a belső kialakítás szempontjából.

Ennek megfelelően kapcsolódik a közönség fogadását biztosító terület a kiállítási terekhez és az előadó-helyiségekhez; az üzemi bejárat a múzeumi anyag fogadását, feldolgozását, nyil-

vántartását és raktározását biztosító helyiségekhez; a gazdasági bejárat az irodákhoz és az adminisztrációhoz szükséges helyiségcsoportokhoz és a fő feladatokat ellátó nagy egységek pedig szervesen egymáshoz.

Ennek a rendkívül összetett feladatnak jó vagy kevésbé jó megoldása erőteljesen befolyásolja a múzeum működését, üzemeltetését, éppen ezért a jó eredmény érdekében igen fontos ezeknek a kívánalmaknak a lehetőség szerinti kielégítése.

Változtathatóság, bővíthetőség

Egy múzeum területének igen jelentős hányadát a kiállító terek és a különböző jellegű raktárak területei foglalják el.

A muzeológia korszerű elvei szerint a kiállításokat viszonylag gyakran rendezik át, a kiállító tereket szükség esetén előadások számára is felhasználják. Ennek megfelelően az a jó téradottság, amely biztosítja ezt a flexibilitást, mert ez lehetőséget ad a múzeum többcélú feladatainak az ellátására.

A múzeum alaptevékenységéből – a gyűjtésből – egyértelműen következik az, hogy a múzeumi épületen belül a legnagyobb területigénye a különböző gyűjteményi raktáraknak van. Szerencsés és jó megoldás az, amely biztosítani tudja ezeknek a raktáraknak a bővíthetőségét, hiszen a múzeumi tárgyak mennyiségének állandó növekedése ezt kívánja.

A fentiekben – a teljesség igénye nélkül, csak jelzésszerűen – ismertettük azokat az *igényeket*, amelyeket a múzeum – mint üzemelő intézmény – az őt magába foglaló épülettel szemben támaszt. Megvizsgálva ezeket a követelményeket nyilvánvaló, hogy ezek maximalista igényekként jelentkeznek, mert kielégítésük csak új múzeumi épülettel lehetséges. (A megvalósulás pillanatában talán már az is kissé korszerűtlen lehet). Ennek ellenére ezeket az igényeket, mint alapvető szempontokat, a meglévő épületekben elhelyezett múzeumoknál is számításba kell venni, és ezek az épülettel szemben támasztott követelmények már az épület oldaláról meghatározzák azoknak a múzeumi kategóriáknak a körét, amelyeket el lehet bennük helyezni.

b) A múzeumi hálózat szempontjai

A muzeológia szempontjai nemcsak mint az egyes múzeumok igényei jelentkeznek, hanem mint a múzeumi hálózat szempontjai is, amelyek részben meghatározó, részben mérlegelendő tényezők. A múzeumnak mint egy „egységnek” a múzeumi hálózaton belül *meghatározott* szerepe van. A „Múzeum”-mal szemben támasztott társadalmi követelményeknek egy adott múzeum sohasem (vagy többnyire nem) a maga egyedi mivoltában felel meg, tesz eleget, hanem a múzeumi hálózat (szervezet) „sejtjeként”. Egy „sejt”-nek a hálózaton belül játszott szerepe meghatározott igényeket is támaszt, amelyek az általános muzeológiai elvárásokon túl jelentkeznek, és megszabják az általános kívánalmak teljes, vagy csak részben történő kielégítését.

Hogy ez az alapvetően muzeológiai szempont a műemlékek oldaláról miként elégíthető ki – mindig *mérlegelendő*. Ha egy műemléknél felmerül – egyéb okokból – a múzeumi hasznosítás igénye; de a „hálózat” szempontjából csak „ötödik kerék”-ként illeszthető be, meg kell fontolni, hogy megvalósítható-e. Másrészt, ha a múzeumi hálózat meghatározott kiegészítést igényel, nagy körültekintéssel kell eljárni az azt befogadó építmény biztosításánál; csak a teljes megfelelés esetén szabad védett épületet választani.

Anélkül, hogy részletesen elemeznénk – a későbbiekben még kitérünk erre – a múzeumi hálózat jelenlegi helyzetét, nyilvánvaló, hogy a fenti szempontokat a jelenlegi állapot nem elégíti ki maradéktalanul. Azok a társadalmi tényezők, amelyeket korábban ismertettünk, véleményünk szerint nem mindig jó irányba hatottak a múzeumi hálózat kialakulása és a műemlékek hasznosítása terén. A nagy arányú számszerű fejlődés nem tekinthető egyértelműen kedvező tendenciának. (Itt jegyezzük meg, hogy a szakdolgozat készítése óta eltelt két év alatt, a működési engedéllyel rendelkező múzeumi intézmények száma közel 60-nal növekedett.)

2. Műszaki szempontok

Tekintettel arra, hogy a vizsgálatunk meglévő épületekben elhelyezett múzeumi intézményekre vonatkozik, fontos figyelembe venni azokat a múzeum oldaláról támasztott műszaki követelményeket is, amelyek erősen befolyásolják a múzeum üzemelését. Ezek a követelmények egyaránt vonatkoznak az olyan épületekre, amelyek eredetileg múzeumnak épültek, s azokra is, amelyek eredeti funkciójuk megszűntével váltak múzeummá. Szükségességük az épület természetesen karbantartásán kívül, a muzeológia korszerűsödéséből, a múzeum feladatkörének kibővüléséből és a múzeumi tárgyak állandó gyarapodásából fakad.

a) Az épület állaga

Figyelembe véve azt, hogy ezeknek az épületeknek a kora esetenként több száz év is lehet, a természetes avulásból keletkező állagromlás is számottevő, és ezt a romlást még fokozta viharos történelmünk romboló hatása is. Bármely épülettel szemben – amit használnak – alapvető követelmény az épület megfelelő állagának a biztosítása, de ez fokozottan jelentkezik az olyan jellegű épületeknél, ahol – az igényes esztétikai megjelenésen túlmenően – a nemzeti és az egyetemes kultúra igen értékes emlékeit őrzik, tárolják, mutatják be.

Ezért jelentős probléma ezeknek a korántsem korszerű épületeknek a karbantartása, fenntartása.

b) Korszerűsítés

A muzeológia fejlődéséből, a feladatkör kibővüléséből, a tárolandó tárgyak gyűjtési körének és mennyiségének növekedéséből természetesen következik az adott épület korszerűsítésének az igénye. Ez az adott terület jobban szervezhetősége érdekében, minden esetben az épület kialakításának a megváltoztatásával, átalakításával jár.

Nyilvánvaló, hogy a korszerűsítés mértékének határt szab az épület eredeti kialakítása, szerkezeti állaga és a minden esetben figyelembe veendő műemléki adottsága.

c) *Épületgépészet, gépészet*

A korszerűsítésből nemcsak az alaprajzi elrendezés megváltozása és ebből származóan a szerkezet bizonyos mértékű átalakítása következik, hanem szükséges az épületgépészeti berendezések korszerűsítése és átalakítása is.

A múzeumi anyag korszerű feldolgozásához, és karbantartásához elengedhetetlen a műhelyek és laboratóriumok megfelelő gépészeti felszerelése, amelyet meglévő épületeknél csak utólagosan lehet kialakítani.

Ennek a kétfajta gépészeti igénynek a kielégítése a műemléki épületeknél nehezen megoldható feladat és nagyon meghatározza a múzeum korszerűsítésének a lehetőségeit.

d) *Világítás*

A korszerű kiállítás megrendezésének jelentős eleme a megfelelő megvilágítás. Az a kiállítási elv, amely a zsúfolt és mindent bemutatni akaró kiállítási módszert már korszerűtlennek tartja, megköveteli a változtatható, állítható, egy-egy tárgy kiemelésére, hangsúlyozására alkalmas megvilágítást. Sok esetben zavaróvá válik a természetes fény, aminek a kiküszöbölése — a meglévő és sokszor impozáns kiképzésű ablaknyílások mellett — komoly problémát okoz.

Egy műemlékileg védett épületben a kiállítási tér korszerű megvilágításának a megoldása újabb ellentmondást eredményez a funkció és az épület között.

(Megjegyezzük, hogy a kiállított tárgyak épségének a szempontjából sem közömbös a megvilágítás mikéntje, mivel a természetes és a mesterséges fény sugárzó hatása kimutathatóan károsítja a műtárgyakat.)

e) *Installáció*

A korszerű tárolás és a korszerű bemutatás igen jelentős „kelléke” a megfelelő berendezés. Azt a szinte krónikus raktárhiányt, amely általában jellemző a múzeumainkra, jelentős mértékben csökkenteni lehet a megfelelően kialakított tárolási rendszerekkel. Ezek elhelyezhetőségét az adott épület kialakítása, a „tömöríthetőségét” az épület szerkezeti rendszere, állaga szabja meg.

Hasonlóan a megvilágításhoz és szoros kapcsolatban azzal, a korszerű kiállítás egyik fő feltétele a jól kialakított tárlórendszer, amely a kiállított tárgyak célszerű bemutatásával és a kiállítás térbeli irányítottságával biztosítja a tematikus oktatást és az élményt nyújtó hatást. A kiállító terek ilyen jellegű berendezése lényegében egy belső téren belüli belső teret hoz létre, aminek kialakítását az eredeti tér adottságai erősen befolyásolják.

Rövid áttekintést adtunk azokról a műszaki jellegű feladatokról és az ezekből származó problémákról, amelyek egy múzeum fentartásából, korszerűsítéséből és fejlesztéséből származnak. A szinte csak

említésszerű felsorolásukkal jelezni akartuk azt az igénycsoportot, amit szükséges figyelembe venni egy-egy múzeum üzemeltetésénél és amely folyamatosan hat a múzeumi épületre.

3. *Gazdasági szempontok*

A múzeum egy rendkívül komplex feladatot ellátó, költségvetésből gazdálkodó intézmény. Nem termelő üzem; működése, hatása, eredményessége pénzben nem mérhető. Fenntartása, karbantartása, üzemeltetése az intézményenként megszabott évi költségvetési keretből oldandó meg; felújítása, korszerűsítése, fejlesztése általában a felügyeleti szerv központi keretéből biztosított.

Az előző fejezetekben ismertetett muzeológiai és műszaki igények kielégítése, a feltételek biztosítása — a nem kimondottan bőre szabott pénzügyi keretből — nehezen oldható meg.

Ez fokozottan jelentkezik azoknál a múzeumi intézményeknél, amelyek műemlékileg védett épületben, építményben kaptak helyet. Ezekben az esetekben az épület műemléki jellegéből adódó kötöttségek és kötelezettségek — a műemléki törvény értelmében a műemléki védettség alatt álló építmények fenntartása, a jellegük megtartása mellett a tulajdonost (üzemeltetőt) terhelik — többlet kiadásként jelentkeznek.

Ezeknek a nehézségeknek a figyelembevételével — annak ellenére, hogy a múzeum nem termelő egység — szükségesnek tartjuk bizonyos jellegű gazdaságossági szempontokra felhívni a figyelmet, amelyek a fenntartással kapcsolatosak. Az épületek, építmények — fokozottan az avult állapotúak — állaga nem egyenes arányban romlik az idő múlásával, hanem a szerkezetek összeépítettségéből származóan egymást rontó hatásuk miatt egy meredeken zuhanó görbével leírható függvény szerint, amelynek határértéke a nulla felé tart. Ebből logikusan következik a folyamatos karbantartás jelentős szerepe, mivel ez lényegesen lecsökkenti a fenntartásra fordított összeget.

A folyamatos karbantartás fontosságát támasztja alá az a szempont is, hogy a csak időnként végzett, már elengedhetetlenül szükséges nagyobb felújítás, magába rejti a múzeumban tárolt — sokszor pénzben ki nem fejezhető értékű anyag — rongálódásának, esetleg végleges pusztulásának veszélyét is. Az üzemeltetéssel és fenntartással kapcsolatos gazdaságossági tényezők felmerülnek a „Múzeumi hálózat szempontjai” című fejezetben ismertetett „mérlegelés” figyelembevételénél is. Értelemszerű, hogy ha az épület eredeti kialakítása és a benne elhelyezett múzeumi intézmény jellege összhangban van egymással, akkor az új funkció kialakításához a fenntartáshoz és az üzemeléshez szükséges gazdasági szempontok is könnyebben kielégíthetők.

Gazdasági összehasonlítás is közrejátszik annak eldöntésében, hogy egyes épületek (műemlékek) esetében szóba jöhet-e a múzeumi funkció kialakítása, vagy új létesítményben szükséges azt megvalósítani.

II. MŰEMLÉKI TÉNYEZŐK

Az előző fejezetekben tárgyaltuk azokat az igényeket, meghatározó szempontokat, amiket a múzeumok támasztanak egyenként és az egész hálózati rendszerükkel, a saját üzemelésükkel és azokkal az épületekkel szemben, amelyekben elhelyezést nyertek.

Többször utaltunk arra, hogy az épület védettsége mennyire behatároló és meghatározó tényező, éppen ezért nézzük meg a műemléki épület által támasztott igényeket; a *kötöttségeket*.

1. A „funkció megfelelés”

„A műemlék” épület, ennél fogva akkor tud rendeltetésének megfelelni, ha épületként jól funkcionál. A műemlék-helyreállítás régóta ismert törvénye, hogy annál jobb a rendeltetés, minél inkább megközelíti az eredetét.”¹³

Ennek az alapgondolatnak a figyelembevétele szükséges akkor is, ha egy múzeumi intézményt akarunk működtetni egy műemlék épületben.

Korábban ismertettük azokat a védett épület-, építménytípusokat, amelyekben múzeumok alakultak ki. A terület jellegű múzeumi hasznosítást leszámítva kilenc kategóriát határoztunk meg, amelyek a „funkció megfelelés” szempontjából két nagy csoportra oszthatók.

Az első csoportba azok az épületek tartoznak, amelyek eredeti céllal is múzeumnak épültek. Számukra az a feladat, amihez a keretet adják, létrehozásukkal együtt alakult ki, tehát elméletben az épület és a bennük lezajló tevékenység „egyensúlyban” vannak. Hogy ez az „egyensúly” megbomlott, azt a — már korábban ismertetett — muzeológiai felfogás változása, a muzeológia korszerűsödése és a múzeumokra háruló újabb feladatok együttes hatása okozta. Ennek eredményeképpen ezeknél az épületeknél is megvizsgálandó, hogy az épületek mennyire felelnek meg a bennük elhelyezett funkciónak, és milyen módon és mértékben lehet korszerűsíteni őket. A másik nagy csoportot az összes többi olyan műemlék épület, építmény adja, amelynek eredeti rendeltetése más volt és csak annak elvesztése után vált múzeummá. Ezek az épületek, az eredeti feladatuk érdekében kialakított alaprajzi-térbeli elrendezéssel és szerkezeti felépítéssel rendelkeznek. Értelemszerű, hogy ezek kötöttségként jelentkezve, behatárolják azoknak a múzeumi kategóriáknak a körét, amelyek még elfogadható módon tudnak működni az adott épületben.

Az új funkció betöltéséhez elengedhetetlenül szükséges változások mértékét befolyásolja az épület műemléki védtségének a jellege. Természetes, hogy a „műemléki” védtséget élvező épületek kötöttsége a legnagyobb, ahol az eredeti kialakítás minimális változtathatósága mellett, még az épületben rejlő egyéb értékek bemutatása is szempont.

Annak eldöntése érdekében, hogy egy adott műemlék épület megfelelő-e múzeum céljára — egyéb szempontok mellett — mindig meg kell (kellene) vizsgálni a kialakítandó új funkció és az épületben meglévő adottságok „összeférhetőségét” is, mert ez döntően befolyásolja a múzeum és az épület további életét.

2. A műemléki és a múzeumi bemutatás egyenjogúsága

A műemlék: érték. Értékét építészeti, történeti, régészeti, képzőművészeti, iparművészeti és néprajzi jelentősége határozza meg. Értéke nem egyforma, nagyságát (mértékét) az érték kategóriákban rögzített jellemzőkkel határozzák meg. Tekintettel arra, hogy a műemlék érték, természetes kíváncsi az értéknek a megőrzése, fenntartása és *bemutatása*. Bemutatása önmaga értékének az igényéből fakad és ezt az igényt nem befolyásolja az épület felhasználásának módja. Annál inkább meghatározó szerepe van a felhasználásnak a bemutatás lehetősége szempontjából. (Illusztrációképpen megemlítve a nagycenki Széchenyi-kastélyt: nyilvánvaló, hogy egy barokk eredetű főúri kastély értékeinek bemutatására nem lett volna alkalmas funkció egy ruhagyár egyik üzemének a betelepítése.)

A megfelelő bemutatás lehetősége eredményezte azt, hogy az eredeti funkciójukat veszített műemléképületek igen nagy hányada, kulturális jellegű – ezen belül – múzeumi felhasználást nyert. Egy műemlék épületben elhelyezett múzeumban kétfajta bemutatási igény jön létre. Az egyik az épület bemutatásának szükségessége, amelynek eredményeként az épület maga is „kiállítási tárgyá” válik, a másik a múzeum alaptervekenységéből fakadó igény: a múzeumi tárgyak bemutatása. Ez a kétfajta igény hat egymásra és ez a hatás lehet látvány és értéknövelő, de lehet csökkentő hatású is. Ha a múzeumi bemutatást a műemléképület értékeinek és adottságainak a figyelembevételével, sőt azok célszerű kihasználásával oldják meg, a kétféle bemutatás – harmonikusan illeszkedve egymáshoz – többletértéket eredményez. Ellenkező esetben disszonáns eredmény születik.

Tekintetbe véve azt, hogy a műemlék adott, a benne (rajta) levő értékek adottak, általában a múzeumi bemutatásnak kell illeszkednie ezekhez az adottságokhoz. Természetesen ez a megállapításunk nem értelmezhető mereven, mivel ebben az esetben is jelentős szempont az épület védettségi fokozata. Példaként megemlítve: egy „városképi jelentőségű” épületben az enyhébb védettségi fokozat által megengedett nagyobb mértékű beavatkozással kialakított múzeum jól megrendezett kiállítása, az épület egészére jelent értéknövelő tényezőt.

Ezeknek a szempontoknak a figyelembevételével értelmezzük a műemléki és múzeumi bemutatás egyenjogúságát, amely általában az épület oldaláról jelent kötöttségeket a múzeum számára.

3. Műszaki szempontok

Egy műemléképületben működő múzeumnál a műszaki feladatok ellátása kettős. Egyrészt származik a – már korábban ismertetett – múzeumi funkció betöltéséből; másrészt, a műemlék: épület, amelynek fenntartásával kapcsolatosan műszaki feladatokat is meg kell oldani. E kettős igény természetesen együtt jelentkezik, hiszen mind a kettő az épület egészével és a múzeum működésével függ össze.

Értelemszerű, hogy az elsőrendű feladat az épület állagának, múzeumi és műemléki szempontból is kielégítő biztosítása, amely — figyelembe véve az érintett épületek, építmények korát és szerkezeti állagát (fedélszék- és épületszerkezetek állaga, a falak nedvesedése, szigetelés hiánya stb.) — sokszor nehéz feladat elé állítja az intézmény fenntartóját. Itt kell utalnunk a "Gazdasági szempontok"-nál megemlített — folyamatos karbantartás igen lényeges szerepére, ami sajnálatos módon még megoldatlan probléma. (Az épület-karbantartás jelenlegi helyzetének részletesebb vizsgálatát a későbbiekben tesszük meg.)

Amíg az épület állagának, megfelelő műszaki állapotának biztosítása általános érvényű szempont, addig a múzeum korszerűsítéséből és fejlesztéséből származó műszaki igények már a múzeum és műemlék épület *igény-kötöttség* kapcsolatát jelzik. A múzeum műszaki igényeinek ismertetésénél már többször említést tettünk arról, hogy ezen igények kielégítésénél sokszor határt szab a műemlék épület. Az épület nemcsak az eredeti műszaki adottságai révén szabja meg a változtathatóság mértékét, hanem a védettségi fokozattól függő műemléki kötöttségek is meghatározó és behatároló szereppel bírnak. A műszaki adottságok és a műemlékjellegből származó kötöttségek együttesen növelik azoknak a vizsgálati szempontoknak a körét, amelyek megszabhatják az adott épületben elhelyezhető múzeumi kategóriák jellegét.

Ebben a fejezetben ismertettük azoknak a szempontoknak, tényezőknél, igényeknek a sorát, amelyek fellépnek, ha egy műemlék épületben múzeumi intézmény működik és amelyek meghatározzák az együttélésüket. Az ismertetést szinte csak jelzésszerűen végeztük el, mivel dolgozatunk terjedelme ennél részletesebb elemzésre nem ad módot. Értelemszerű, hogy a maximalista kívánalmakat igyekeztünk meghatározni, mivel ezek megközelítése a cél, mert a „nagyobb eladási árból, az alku után még mindig tisztos haszon marad”.

A JELENLEGI HELYZET ÉRTÉKELÉSE

Az előző fejezetekben röviden bemutattuk a múzeumügy és a műemlékvédelem kialakulásának folyamatát, fejlődését. Ismertettük a jelenleg érvényben levő múzeumi és műemlékvédelmi meghatározásokat, a kialakult múzeumi és műemléki kategóriákat.

Igyekeztünk felvázolni azokat a társadalmi tényezőket, amelyek megindították, befolyásolták (befolyásolják) az ország múzeumi hálózatának kialakulását, fejlődését, valamint létrehozták a múzeum és a műemlékvédelem jelenlegi kapcsolatát. Röviden bemutattuk a jelenlegi állapotot, rögzítettük a jelenlegi helyzetet és végezetül ismertettük azokat a meghatározó tényezőket, amelyek a múzeumi intézmény és a műemlék épület együttélését befolyásolják.

A következőkben kísérletet teszünk a jelenleg kialakult helyzet értékelésére, megállapításaink alátámasztására példákat is említve.

Anélkül, hogy a muzeológia szakterületén illetékességgel rendelkezni, szükségesnek tartjuk a múzeumi hálózat jelenlegi helyzetét bizonyos mértékig elemezni. Amint azt korábban jeleztük, hazánkban jelenleg 557 működési engedéllyel rendelkező múzeumi intézmény van, amelyből 1945-ig 68 létesült. Az 1949. évi 13. számú törvényerejű rendelet életbelépésekor a jelenlegi múzeumi hálózat magja már létezett, a meglévő nagy fővárosi múzeumokon kívül, szinte valamennyi megyeszékhelyen és nagyobb városban volt múzeum. Ezeknek a múzeumoknak a nagyrésze rendkívül elhanyagolt állapotban volt, jörszerűen csak vegetált. Ezekből a már meglévő múzeumokból alakultak, illetve fejlődtek ki a későbbiekben az országos és megyei múzeumok, valamint a tájmúzeumok.

Az 1950-es évek elején megélénkülő múzeumi tevékenység egyik célja, a meglévő és életképes múzeumok felfuttatása és az új városokban új múzeumok létesítése volt. A társadalmi tényezők – amelyeket kifejtettünk – a múzeumi hálózat olyan mérvű növekedését eredményezték, hogy szükségessé vált a megyei múzeumi hálózat létrehozása.

Az alatt a közel másfél évtized alatt, amely a 13. számú tvr. és a múzeumi törvény, valamint a végrehajtási rendeletének kiadása között eltelt, gyakorlatilag létrejött egy olyan múzeumi hálózat, amelynek kialakult kategóriáit a törvény és a végrehajtási rendelete rögzítette. Ezek a kategóriák azóta a „múzeumi kiállítóhely” csoportjával bővültek és bár a törvény nem ismeri ezt a kategóriát, mint fogalom létezik és az összes múzeumi intézmény mintegy 45%-át foglalja magába. (Pillanatnyilag 252-et; lásd 3. számú melléklet)

A minőségi, de egyben az ugrásszerű mennyiségi növekedés rövid áttekintésével jelezni szeretnénk azt a folyamatot, amelynek illusztrálására a 8. számú melléklet szolgál. Ha ezt a mellékletet megtekintjük, akkor egyértelműen érződik az a tendencia, amely a múzeumok számának növekedését mutatja. Ez a folyamat – véleményünk szerint – nem egészséges. Félő, hogy a mennyiség átcsap a minőségbe, de negatív előjellel és ez a minőség romlását jelenti.

Az alábbiakban ennek a „túlburjánzásnak” a hátrányait szeretnénk -- a teljesség igénye nélkül -- szemléltetni. Ezeket a gyűjteményeket, gyűjteménykezdeményeket az az egyébként értékelendő törekvés hozza létre, amely a múlt megbecsülésének igényéből fakad, legyen az személy, akinek az emlékéhez fűződik a gyűjtemény, vagy tájház, amely a múlt emlékeit, tárgyait igyekszik megőrizni. Ha a lelkes emberek munkája nyomán összeállt gyűjtemény kinövi a gyűjtő vagy a gyűjtő szerv lehetőségeit, akkor a „mi összegyűjtöttük, ti tartsátok fenn” felkiáltással egy hányaduk máris a muzeális közgyűjtemények számát növeli. Ettől kezdve a szakmai irányítás és üzemeltetés gondja a fenntartóját és a felügyeleti szervét terheli, és mivel a szakmai és az anyagi keretek eléggé kötöttek, a nagy egész aprózódik szét. Ilyen módon a szakmai és az anyagi feltételek is korlátozottakká válnak. A gyűjtemények ilyen mértékű gyarapodása óhatatlanul magában rejtje az átfedéseket is. Példaként említve egy-egy táj vagy etnikum jellemzőinek átfogó bemutatását a tájmúzeumaink biztosítják, és ezeknek sok és apró megisméltése értelemeszerűen a minőség rovására is megy.

A múzeumi tárgyak karbantartása a nagy múzeumoknál is komoly gondot okoz, ezeknél a gyűjteményeknél pedig szinte megoldhatatlan. Az ilyen mértékű szétszórtság gátló tényező a nyilván tartás és a tudományos kutató munka végzésében is.

Összegezve tehát: a gyűjtemények ilyen mértékű gyarapodása kihat a szakszerű és megfelelő minőségű bemutatásra, gátolja a tudományos feldolgozást és kutatást, szinte lehetetlenné teszi a nyilván tartást és a tárgyak karbantartását, és a megfelelő anyagi háttér nélkül, egészében kétségessé teszi az üzemeltetést. Az ilyen ellenhatások ellenére létrejött gyűjtemények sokszor „holt zárványokká” gazdaságtalanná válnak és végső soron társadalmunk egészére rónak megoldandó feladatot.

* * *

Jelenleg a múzeumi intézmények több mint fele műemlék épületben működik (lásd 3. számú melléklet). Kétségtelen, hogy ennek a helyzetnek a kialakulásában az indítást az *érték* megőrzésének, megmentésének az igénye adta.

Műemléki állományunk jelentős hányada elvesztette eredeti funkcióját, és a megmentésük legtermészetesebb módja hasznosításuk volt. Az is nyilvánvaló, hogy a hasznosításuk mikéntje sem volt közböns, hiszen fenntartásuk legmegnyugtatóbb megoldása az, amely leginkább biztosítja a bennük rejlő érték megtartását és bemutatását.

Ilyen módon vált ezeknek az épületeknek egyik legcélszerűbb hasznosítási formájává a kulturális jellegű felhasználás. Ez az igény mind a két oldalról jelentkezett; egyrészt a kulturális vonal egy többlet értéket, sok esetben vonzó erőt nyert, a műemlékvédelem pedig, amely — rendkívül összetett, sokoldalú tevékenysége mellett is alapvetően kulturális tevékenység — megnyugtató megoldásként értékelhette a kulturális felhasználást.

A védett épületeknek a kulturális jellegben belüli múzeumi céllal történő felhasználását több szempont is elősegítette. Részben a műemlékvédelem oldaláról jelentkező igény, amely kielégítést nyert abban, hogy az épületek értékei maximálisan bemutathatóvá (önmaguk múzeumává) váltak; részben a múzeumi oldalról fellépő raktározási, terjeszkedési, kiállítási igény, amely úgy nyert megoldást, hogy az épület értéke miatt többletérték és vonzó hatás is létrejött. Anyagi szempontból is kedvező megoldás volt, mert megosztotta a két szféra között a helyreállítás költségeit és könnyebbé tette a megvalósítást. Végeredményben élettel-teli hasznosítási módot eredményezett.

Feltehetően ezek a kedvező tényezők alakították ki azt a nézetet, hogy az eredeti funkcióját elvesztett műemlékek egyik legjobb (ha nem a legjobb) hasznosítási módja a múzeumi felhasználás. Nézzük meg, hogy valóban így van-e?

Abban az időszakban, amikor a kulturális értékek a törvény által biztosított formában nemzeti tulajdonba kerültek, természetes volt az a szemlélet, amely minden más szemponttal szemben az értékek megmentését helyezte előtérbe. Ugyanerre az időszakra esett a védett épületek számának ugrás-szerű növekedése is, amelynek eredménye a mennyiségi tényező fontos szerepe lett. Ezeknek a fő

szempontoknak a figyelembevételével mellett természetes volt az az igyekezet is, amely a lehetőségekhez képest a legjobb hasznosítást kívánta biztosítani a védendő épületeknek.

Az előzőekben kifejtettek alapján érthető, hogy ez a hasznosítási forma igen gyakran a múzeumi felhasználás volt és ez szinte kialakult gyakorlattá vált, és a műemlékvédelem oldaláról már talán a kisebb ellenállás irányába ható megoldás nagymértékben befolyásolta a múzeumi hálózat növekedését.

A társadalom fejlődésével, változásával törvényszerűen változtak az igények és változott az általános szemlélet is. Ezek a változások több irányból is hatottak a múzeumokra és a műemlékvédelemre. A muzeológia területén végbement változás, fejlődés, a múzeumi feladatok kibővülése, végső soron a társadalmi fejlődés és ezen keresztül a kulturális élet változásának a vetülete is. Ezek a minőségi és mennyiségi többletigények eredményezték azt, hogy sok esetben a műemléki kötöttségekkel rendelkező múzeumi épületeket, az időközben kialakult változások, mind fizikailag mind tartalmilag szinte „szétfeszítik”. Ez a kialakuló vagy már kialakult „meg nem felelés” szükségessé teszi (tenné) annak a felülvizsgálatát, hogy az adott épület milyen jellegű múzeumi kategóriának felel meg, vagy még megfelel-e egyáltalán múzeumnak.

A társadalmi igények változása a műemlék épületek felhasználásának a körét is kibővítette. Az a szemlélet, amely az elmúlt időszakban — nagyon ésszerűen — abból indult ki, hogy „a legrosszabb használat is jobb, mintha az épület üresen áll”, átalakul (átalakult) azzá a felfogássá, hogy a műemléket a fellépő igényeknek és az épület adottságainak együttes vizsgálatával hasznosítsák.

Az az alapfelfogás, amely szerint azok a műemlék épületek, amelyek elvesztették eredeti rendeltetésüket, kulturális felhasználást nyerjenek, kibővült az idegenforgalmi hasznosítás szerteágazó igényével és lehetőségével. A kulturális és művelődési igények is sokrétűbbé váltak, ezáltal az ilyen célra felhasználásra alkalmas műemlék épületek hasznosítási formája is változatosabb lett.

A nyilvánvalóan összetettebb problémából csak két — általunk lényegesnek tartott — szempontot emeltünk ki, amelyek egyrészt a műemlék épületben elhelyezett múzeumi intézmények működésének felülvizsgálatát teszik (tennék) szükségessé, másrészt a műemlékek felhasználásának szélesebb körű lehetőségére hívják fel a figyelmet, az igények és az adottságok fokozottabb összeegyeztetése mellett. A műemlékek szélesebb körű hasznosítási lehetősége egyben csökkenti a múzeumi alkalmazás lehetőségét, amely — véleményünk szerint — jó irányba befolyásolja a két kategória „együttélését”.

— —

A műemlék épületekben működő múzeumi intézményeknél igen nagy gondot okoz az épületek fenntartása, állaguk biztosítása.

A „Gazdasági szempontok” leírásánál utaltunk arra, hogy az épületek, építmények folyamatos karbantartása milyen lényeges tényezője a gazdaságos fenntartásnak. Ez természetesen nemcsak az általunk vizsgált épületekre vonatkozik, hanem általános érvényű is. Ami a műemlék épületekben elhelye-

zett múzeumok folyamatos és fokozott karbantartását indokolja, az a korábban leírt *kettős értéknek* a megóvása, fenntartása. Ez az igen lényeges feladat megnyugtató módon még megoldásra vár.

Nézzük meg a jelenlegi helyzetet! Ha egy műemlék épületben múzeumi intézmény kap helyet — a kialakult gyakorlat szerint — az épület helyreállítása és az új funkciónak megfelelő kialakítása a műemlékvédelem feladatát képezi, legtöbbször a kivitelezési és ha szükséges, akkor a megfelelő restaurálási munkák elvégzésén túl még anyagi hozzájárulás formájában is segítve, a műemléki szempontból helyes helyreállítás megvalósulását. Ilyen formában a múzeumi intézmény fenntartóját, felügyeleti szervét a múzeum megvalósítása pillanatában nagymértékben tehermentesíti. Az így kialakított múzeumot az üzemeltetője szinte „készen kapja”, de ezzel együtt kapja azt a műemléki törvényből származó kötelezettséget is, amely szerint a műemlék fenntartása a jelleg változatlan megtartása mellett, a tulajdonost (üzemeltetőt) terheli. Ez így természetes is és ez könnyen meg is oldható, pl. egy népi műemlék esetében, ahol a szerkezeti adottság és az épület volumene ezt lehetővé teszi (leegyszerűsítve a karbantartás tényét: az évenkénti meszelés is már megoldás).

Egészen más a helyzet egy nagyméretű, több száz éves épület, építmény esetében, ahol a karbantartás szükségessége szinte már egy-két évvel a helyreállítás után jelentkezik.

Éz főleg azokra a várromokra, romterületekre vonatkozik, amelyek területe igen nagy százalékban tető nélkül, fedetlenül áll. Ezekben az esetekben — még ha a helyreállítást, konzerválást kiválóan oldották is meg — a hazánk éghajlatára olyannyira jellemző megfagyás-olvadás gyakorisága, a romterületen, egyik évről a másikra tetemes kárt tud okozni. Ha az így megindult romlást idejében nem szüntetik meg, a hatása az előzőkben ismertetett módon jelentkezik, évről évre nagyobb terület pusztulását eredményezve. (Lásd: 6. sz. melléklet)

A múzeum költségvetésből gazdálkodó intézmény, és ebből a keretből általában csak az üzemelése biztosítása érdekében szükséges karbantartási feladatokat képes megoldani, ami ritkán terjed ki az épület egészére. Tekintettel arra, hogy a múzeumok számára nem biztosított egy olyan jellegű karbantartó személyzet, amely építőipari feladatokat is el tud látni, külső kapacitás felhasználásával és nyilvánvalóan nagyobb anyagi ráfordítással — amely általában már a központi keretet terheli — tudják csak a már elengedhetetlen feladatokat elvégeztetni. Ez az olyan nagyméretű várromoknál vagy romterületeknél mint pl: a diósgyőri vár vagy a visegrádi romterület (lásd 1. sz. kép) szinte még így is megoldhatatlan feladat.

Az épületek, építmények időnkénti felújítása természetes és elkerülhetetlen követelmény, de ha a karbantartás jól megoldott, akkor a két felújítás közötti időszakot lényegesen meg lehet növelni. Ez pedig a műemlékvédelem amúgyis szűkös kapacitását tehermentesíti, mivel általában ezeknek az épületeknek, építményeknek az újbóli felújítása ismételten a műemlékvédelem feladatát képezi. (Szakmai zsargonnal élve; az épületek visszaköszönnek.) Így egy olyan körforgás jön létre, amely az épületek állagának állandó avulását figyelembevéve, egyre inkább felgyorsuló folyamatot eredményez.

— . . —

Az alábbiakban — rövid áttekintés formájában — igyekszünk értékelni a műemlék épületek és a bennük működő múzeumok szimbiózisát, megállapításainkat, észrevételeinket helyenként példákkal is alátámasztva.

I. EREDETILEG MÚZEUMI CÉLRA ÉPÜLT ÉPÜLETEK

Amint azt már a jelenlegi állapot bemutatásánál leírtuk, ezek az épületek reprezentációs céllal épültek, az ország kultúrája iránti megbecsülést kívánták az épület monumentális megjelenésével kifejezésre juttatni.

„A maguk idejében megfeleltek, sőt kiválóak voltak, hiszen az országnak lassú megerősödésével kulturális fejlettségét, más országok közgyűjteményeihez hasonló gyűjteményét kívánták — a kor kívánalmainak megfelelő módon — bemutatni.”¹⁴

Az a változás, amely a muzeológia területén végbement és az a feladatkör bővülés, amely a múzeumokkal szemben támasztott kívánalmakat lényegesen sokrétűbbé tette, törvényszerűen ellentmondást eredményezett az épületek és a bennük levő funkció között. Ezek az ellentmondások legszembetűnőbben a nagy fővárosi múzeumainknál jelentkeznek. (Magyar Nemzeti Múzeum, Országos Szépművészeti Múzeum, Iparművészeti Múzeum.)

Ezeknek az épületeknek a kiállítóhelyiségei reprezentatív céllal, esetleg egy bizonyos jellegű bemutatás céljával készültek. (Lásd: Szépművészeti Múzeum, nagyméretű szobrok másolatának bemutatására kialakított területét.)

Méretükkel, kialakításukkal és térsorolásukkal a mai kiállítási elveknek — amelyek a gyűjtemények darabjainak legjobb hatásfokú bemutatását tartják szem előtt — nehezen felelnek meg.

Itt utalunk a „Világítás” és „Installáció” címszó alatt leírt szempontokra, amelyek megfelelő kielégítése ellensúlyozni képes a kiállítóterek építészeti adottságait. (Múzeumi és műemléki bemutatás egyenjogúsága.)

Lényegesen nagyobb problémát okoznak ezeknél az épületeknél a raktározási gondok, valamint a múzeum új feladatainak ellátásához szükséges helyiségek kialakításának a megoldása. (Előadóterem, korszerű nyilvántartás helyiségei, restaurálással kapcsolatos helyigények stb.) Ezeknek a helyigényeknek a megfelelő kielégítése a múzeum épületén és az adott kötöttségeken belül igen nehezen oldható meg.

Gondot okoz továbbá ezeknél a múzeumoknál az épületek nagyfokú műszaki avultsága is. Az épületek szerkezeteinek természetes avultságán túlmenően fokozza a nehézségeket az, hogy ezek az igényes kialakítású épületek nagyfokú díszítettséggel (Iparművészeti Múzeum pirogránit díszítőelemei), a maguk korában újszerű anyagok és megoldások alkalmazásával (Szépművészeti Múzeum több ezer négyzetméteres felületű üveg felülvilágító rendszere) készültek, amelyek az idők folyamán nagymértékű károsodást szenvedtek.

Ezeknek a nagyméretű objektumoknak a karbantartása, felújítása és az elengedhetetlen korszerűsítése a műszaki nehézségeken túlmenően, jelentős anyagi megterheléssel is jár. (A fent említett múzeumainknál ez az összeg, csak az elengedhetetlenül szükséges karbantartási és felújítási munkáknál, tízmilliós nagyságrendű tételek formájában jelentkezik).

Értelemszerűen a kisebb volumenű múzeumi épületeknél a műszaki nehézségek és az anyagi kihatások foka nem ekkora, de a felsorolt és megoldandó problémák — beleértve a muzeológiai szempontok kielégítését is —, ha kisebb nagyságrendben is, de ugyanazok. Az eredetileg múzeumi célra épült épületeinkben általában az országos hatáskörű vagy egyéb vezető szerepet betöltő múzeumi intézményeink működnek és a megfelelő működésük biztosítása érdekében, a fenti kívánalmaknak a lehetőség szerinti legmagasabb fokú kielégítése szükséges.

II. AZ EREDETI RENDELTETÉSÜKET ELVESZTETT MŰEMLÉK ÉPÜLETEKBE MŰKÖDŐ MÚZEUMOK

Ha egy műemlék épületben múzeumi intézményt kívánunk üzemeltetni, a megvalósítás eredményét tekintve, *új múzeum* jön létre. Hogy ez az eredmény milyen értékű lesz, mennyire válik sikeressé, az — véleményünk szerint — nagymértékben az alábbiaktól is függ:

- a legmeghatározóbb tényezők egyike az, hogy az új felhasználás jellege minél jobban megközelítse az épület eredeti rendeltetését;
- ez eleve meghatározza azoknak a múzeumi kategóriáknak a körét, amelyek célszerűen elhelyezhetők az adott épületben;
- úgy, hogy az a múzeumi hálózat fejlesztése szempontjából is ésszerű legyen;
- a múzeum jellegének meghatározásánál mindig szem előtt kell tartani a fejlesztés és a változtatás lehetőségét is;
- és végezetül, nagyon lényeges szempont az építészeti és a múzeumi bemutatás harmonikus kialakítása, a kivitelezés megfelelő minősége, hiszen a „végtermék” a kettős bemutatás értéke — a szemlélő számára — ezen keresztül mérhető le.

Az eddigiek során több szempontból is kifejtettük azokat a hatásokat, amelyek kialakították a műemlék épületekben működő múzeumokat. Ismertettük a két kategória létezéséből származó tényezőket, amelyek meghatározó szereppel bírnak és végső soron állandó egymásrahatással, kialakítják (kialakították) az adott helyzetet. Ezeknek a tényezőknek — mint vizsgálati szempontoknak — általánosságban van behatároló szerepük a „funkciómegfelelés” eldöntése szempontjából, az értékelésük csak egy-egy adott múzeum, vagy műemlék épület vizsgálatánál ad célravezető eredményt. Ahhoz, hogy a jelenlegi állapotot a meghatározó tényezők alapján úgy múzeumkategóriánként, mint épületkategóriánként részletesebben megvizsgáljuk, dolgozatunk terjedelme nem elégséges. Az alábbiakban csak néhány példa megemlítésével kívánjuk, a meglevő állapottal kapcsolatos észrevételeinket rögzíteni.

* * *

5. VISEGRÁD, KÖZÉPKORI PALOTA ROMTERÜLETE

Szerencsés együttélés példáját mutatja viszont a Budapesti Történeti Múzeum területén (alatta) feltárt és bemutatott középkori palota és vár maradványainak együttese, amely magasszintű kialakításával, nagyon jó múzeumi bemutatást eredményezett.

A „funkció meg nem felelés” eklatáns példája a Néprajzi Múzeum elhelyezése a volt Kúria eklektikus épületében. A legfelsőbb bíróság számára épült, reprezentatív belsőterű, hatalmas méretű épület és a világ minden tájáról — jelentős és nívós néprajzi anyagot — összegyűjtött, országos hatáskörű múzeum együttélése, hasonló vagy még megoldhatatlanabb problémákat jelent, mint az az eredetileg múzeumi célra épült nagy múzeumaink esetében fennáll. A néprajz jellegéből adódó kicsi, sőt sokszor apró tárgyak megfelelő bemutatása — értelemszerűen a minél jobb múzeumi bemutatást tartva szem előtt — a tárlók és paravánfalak olyan kialakítását eredményezi, amelyek szinte megerősokolják az építészeti teret. A hallatlanul gazdag kiképzésű, impozáns és óriási méretű előcsarnok és a belőle több irányba induló és több szintet egy légtérben összekötő lépcsők terében, az igen értékes, archaikus faragású ácsolt vagy festett menyasszonyi ládák szinte groteszkül hatnak.

Nyilvánvaló, hogy egy ilyen alapadottságokkal rendelkező épületben, egy országos hatáskörű múzeum megfelelő üzemeltetése és funkcionálása is nehezen oldható meg.

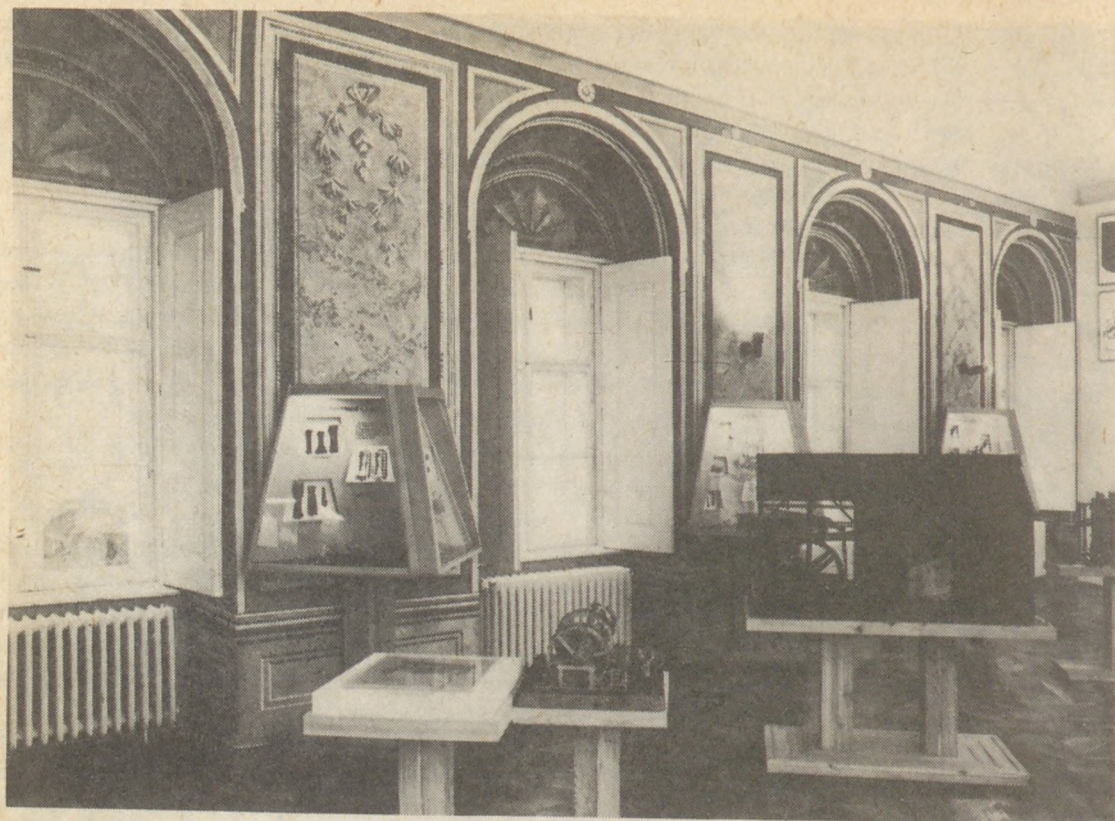
* * *

Az eddigiek során még nem tértünk ki a „mecénás” jelentős szerepére, nevezetesen arra, hogy ki biztosítja az új múzeum kialakításához az anyagi fedezetet. Ez nagymértékben befolyásolja a múzeum jellegét és a bemutatás milyenségét. Ez az a tényező, amely minden jó szándék mellett is sokszor nem megfelelő végeredményhez vezet. Az aki a pénzt adja — érthető módon — azt szeretné a pénzéért kapni, amire szüksége van, és ez meghatározza az adott épület új tartalmát. Ezen tényező hatására azután az új tartalom nem mindig illeszthető be jól a régi funkció keretei közé.

Példaképpen említjük meg a Sopron, Templom u. 2. sz. épületet, amelyben a Központi Bányászati Múzeum kapott helyet, országos gyűjtőkörű hatáskörrel. (Lásd 6. sz. kép). A volt Esterházy-palota középkori alapokon épült kora barokk épülete híven tükrözi volt tulajdonosa anyagi és társadalmi helyzetét, művészeti igényét. A műemléki helyreállítás mintaszerű, a kiállítás megrendezése, a kiállított anyag bemutatása kiváló. Ennek ellenére óriási a disszonancia az építészeti keret és tartalom között, hiszen egy barokk ornamentális falfestéssel, gazdag architektonikus elemekkel kialakított reprezentatív tér és a bányászat történetét, fejlődését bemutató remek kis gépcsodák, modellek, a modern mívésséggel készített tárlók, — amelyekben szebbnél szebb ércek és kőzetek csillognak — nem viselik el egymást.

Anélkül, hogy részletesen ismernénk az épületnek a kiállítóterein kívüli adottságait, feltételezhető, hogy az adott épületen belül az országos gyűjtőkörből fakadó, szerteágazó feladatok megoldása is komoly problémát jelenthet. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben mind a két oldalról kompromisszumnak kellett létrejönnie, amely végső soron az épületnek az értékéhez méltó helyreállítását és a bányászat történetének nívós bemutatását eredményezte — egymás mellett — de nem egységesen.

* * *

6. SOPRON, TEMPLOM U. 2. KÖZPONTI Bányászati Múzeum, kiállítóter

Az épületben rejlő értékeket kihangsúlyozó, egy város több mint kétezer éves múltját és történelmét és ezen belül az épület történetét is bemutató kiállítás a Sopron, Fő tér 6. sz. (Fabricius-ház) épületben levő múzeumi kiállítóhely. Kiváló példája a műemléki és múzeumi bemutatás egységének, amely ilyen formán kölcsönös értéknövelő hatással van egymásra. A kiállítás anyaga és annak megjelenítése finoman illeszkedik az épület történetének különböző periódusaihoz és szinte élettellel telíti az építészeti tereket. Végigvezet a capitoliumi trias töredékeiben is nagyszerű szobraitól, a szinte közvetlen múltat bemutató polgári élet megismeréséig. Magas szinten elégti ki azokat a feltételeket, amelyeket egy kvalitásos műemlékben elhelyezett múzeummal szemben megkívánhatunk. (Lásd: 7. sz. kép). Negatív példaként említhetjük meg a Pécs, Káptalan utca 4. sz. épületben elhelyezett Uitz Múzeumot. A középkori eredetű és a barokk korban átépített épület, Pécs egyik legrégebbi ismert lakóépülete. A példásan elvégzett, nívós műemléki helyreállítás kiterjedt a legapróbb részletekig, igen szép példáját teremtve a magyar műemléki helyreállításoknak. Sajnálatos, hogy a múzeumi bemutatás ezt a gondos munkát, nagy mértékben lerontotta. Szomorú példája annak, amikor a kiállítás rendezője meg sem próbálja a helyreállítás tervezőjével megtalálni a közös hangot. Ilyenformán az egyik bemutatás lerontotta, csökkentette a másik kategória már meglévő értékeit.

Itt utalunk ellenpéldaként a már említett visegrádi Salamon-torony legfelső terének múzeumi kialakítására, ahol az igen ötletes és nívós építészeti bemutatásnak, szinte kiegészítése a múzeumi tárlók kialakítása és elhelyezése. Elhelyezésükkel kapcsolatot teremtenek a középkori boltozat modern eszközökkel kialakított jelölése és a padlóburkolatban kirajzolt eredeti térkialakítás között, jól érzékeltetve ezzel a jelenlegi tér eredeti formáját.

(Lásd: 8. sz. kép)

A következő példánk a Budapest, I., Apród u. 1–3. sz. alatti épület, amelyben a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum kapott helyet, országos hatáskörű múzeumként. A II. világháború alatt nagymértékben megsérült copf stílusú épület helyreállításakor már ismert volt az új funkciója és a helyreállítást ennek figyelembevételével végezték el. Az üzemeltető és a helyreállító építész jó kapcsolatát bizonyította az, hogy az építészeti helyreállításon túlmenően a tervező – a múzeumi igényeket és az építészeti adottságokat figyelembevéve – egységesen megtervezte a kiállítás tárlóit, berendezéseit is, amelyeket el is készítettek.

Sajnálatos, hogy a kiállítás végül is az eredeti elképzelést szinte teljesen figyelmen kívül hagyva valósult meg, így a bemutatás jelenlegi formájában túlszűfoltnak és rendszertelennek hat és nagymértékben lerontja a gondosan és kimondottan az adott funkcióra tervezett építészeti helyreállítást. Ennek a végső eredménynek csak részben az oka az, hogy az építészeti helyreállítás után az épületben a múzeumon kívül az Orvostörténeti Könyvtár és Levéltár is elhelyezést nyert, így természetsszerűleg a múzeum céljára felhasználható terület csökkent.

A fenti példa – amit sajnos fotóval nem tudtunk illusztrálni – jól érzékelteti azt, hogy csak a következetesen végigvitt, az építészeti és múzeumi bemutatást egységesen megvalósító kiállítás nyújt harmonikus élményt és biztosítja a megfelelő végső eredményt.

* * *

7. SOPRON, FŐ TÉR 6. FABRICIUS-HÁZ, KIÁLLÍTÓTÉR

8. VISEGRÁD, SA-
LAMONTORONY,
KIÁLLÍTÓTÉR

Többször említést tettünk arról, hogy az eredeti funkcióját elvesztett műemlék épület új felhasználása annál jobb, minél jobban megközelíti az eredeti rendeltetését. Ez vonatkozik természetesen a múzeumi célú felhasználásra is.

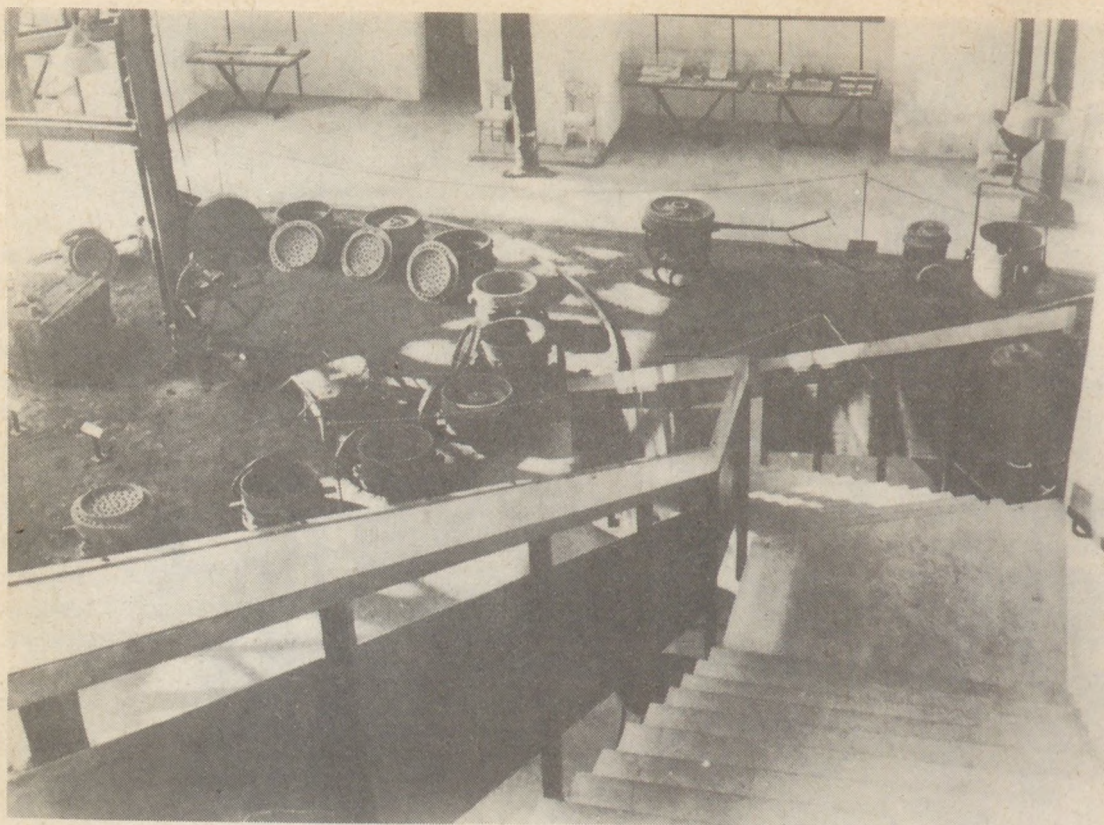
Ilyen módon a tökéletes építészeti és múzeumi bemutatás egységének tekinthetjük azokat a múzeumi intézményeket, amelyek az épület korábbi „életét” jelenítik meg ma és így a „külső és belső” egyenrangúan jelentkeznek. Ezek közé általában azok a múzeumok tartoznak, amelyek berendezésükkel az épület eredeti rendeltetését illusztrálják. Így a kettős bemutatás egysége szempontjából nézve, egyenrangúnak lehet tekinteni egy kvalitásos barokk kastély enteriőr múzeumát, egy népi műemlékben elhelyezett falumúzeummal. Mind a kettőben az az életforma nyer bemutatást, amelyre az épület eredeti céllal épült.

Jó példaképpen említhetjük itt meg a keszthelyi volt Festetich-kastélyban berendezett Helikon Kastélymúzeumot, a soproni Középkori Új-zsinagógát, a soproni Pékmúzeumot, a pécsi Jakováli Hasszán Dzsámít, vagy fótómellékletekkel is illusztrált Hollókő, Kossuth u. 82. sz. alatti Falumúzeumot, (Lásd 9. sz. kép) a Budapesti II., Bem u. 20. sz. alatti Öntödei Múzeumot, (Lásd: 10. sz. kép) és a Verpelét, Kossuth u. 54. sz. alatti Kovácműhelyt. (Lásd: 11, 12. sz. képek). Ezekben az épületekben a megmaradt eredeti berendezések bemutatásával, hiteles rekonstrukciókkal, az eredeti enteriőrök reprodukálásával vált lehetségessé, az építészeti keret megfelelő tartalommal való kitöltése. Itt jegyezzük meg, hogy ezek a múzeumi intézmények általában mind „múzeumi kiállítóhelyek”-ként működnek, jelezve azt, hogy műemléképületben azok a múzeumi kategóriák működnek jól, amelyek a múzeum szerteágazó feladatköréből csak a kiállítás feladatát kell, hogy ellássák.

* * *

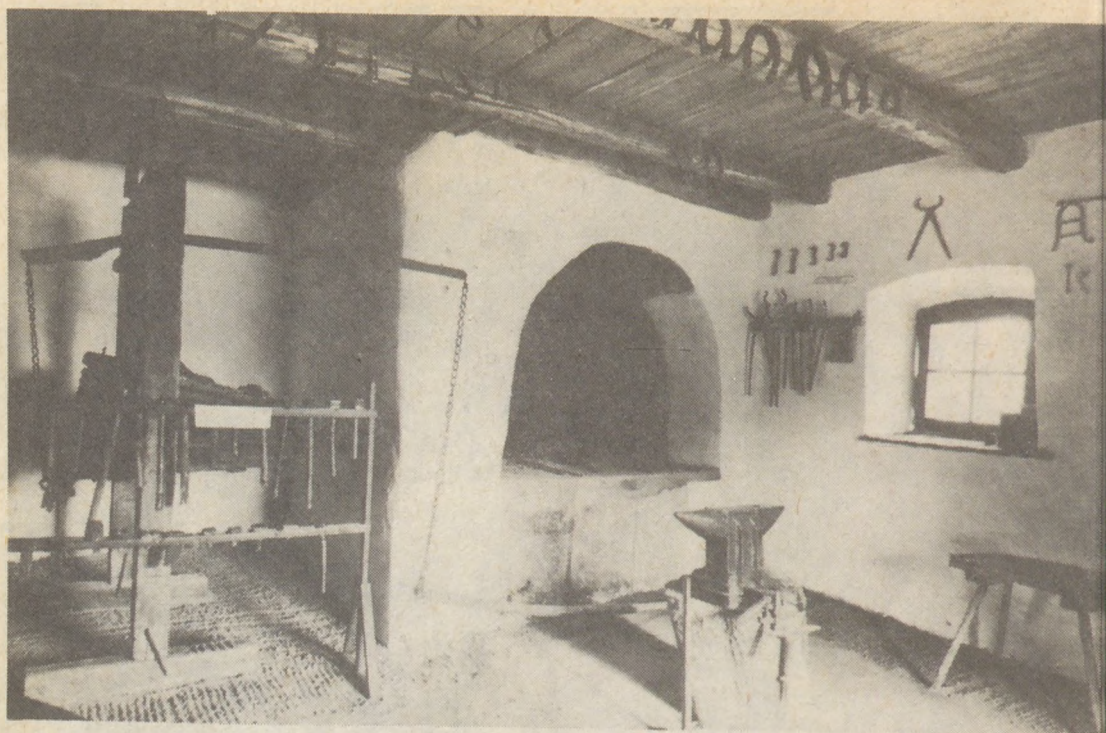
9. HOLLÓKŐ, KOSSUTH U. 82. FALMÚZEUM, BELSŐ TÉR

10. BUDAPEST II., BEM U. 20. ÖNTÖDEI MÚZEUM, KIÁLLÍTÓTÉR

11. VERPELÉT, KOSSUTH U. 54. KOVÁCSMŰHELY

12. VERPELÉT, KOSSUTH U. 54. KOVÁCSMŰHELY, BELSŐ TÉR

Az épület, építmény, terület típusonkénti állapotbemutatásnál említést tettünk a „múzeum-utcák”, „múzeum-együttesek” létrejöttéről, amelyek a „műemléki jelentőségű területek”-en belül alakultak ki. Jellegzetesen három városunkban fejlődtek ki, nevezetesen Sopron, Fő tér; Pécs, Káptalan utca és Szentendre, városközpont területén. Ezek a területeken, ezeknek a kategóriáknak három különböző típusa alakult ki. Közös bennük az értékes épületek, épületegyüttesek értéknövelő bemutatása, idegenforgalmi vonzásuk növelése, amelyet kulturális hasznosításuk révén értek el.

A fotóval is szemléltetett soproni Fő tér épületeiben (Lásd 13. sz. kép) kialakított vagy még kialakítás alatt levő múzeumi intézmények, társulva a kulturált vendéglátás funkciójával — amely színes, mozgalmas jelleget ad a térnek — maradéktalanul biztosítják a város ókortól eredő történetének, történelmének és kultúrájának megismerését, bemutatva azt a szinte töretlen építészeti és történeti kontinuitást, amely ilyen fokon országunk területén csak Sopronban található meg. Annak ellenére, hogy a Fő tér közvetlen közelében több múzeumi intézmény található, mégsem kelti a holt városrész hatását, mert a területen megfelelő arányban megtalálhatók a lakóépületek is.

Kevésbé szerencsés tendenciát jelez a másik két említett terület.

A pécsi Káptalan utca esetében, Pécs kiterjedt múzeumi hálózatát kívánták fejleszteni, egy „múzeum-utca” kialakításával. Az elgondolás helyessége mellett, amellyel a belváros egyik értékes területét kívánták még jobban bekapcsolni az idegenforgalmi és kulturális vérkeringésbe, úgy érezzük, hogy az itt levő múzeumok tematikájuknál fogva, elég heterogén módon követik egymást. Ha az érdeklődők, a múzeumok egymásmellettségének engedve, mind az ötöt egymás után megtekintik, eléggé széteső élménnyel távoznak — az utcából.

Úgy gondoljuk, hogy az ilyen nagy léptékű múzeumi programnál érdemes ezt a szempontot is figyelembe venni.

Szentendre, az ország egyik kiemelt idegenforgalmi területén fekszik, a főváros vonzáskörzetében. Érthető idegenforgalmi és kultúrpolitikai törekvés volt, hogy a történelméből és a táji adottságokból adódó kissé mediterrán jellegű települést, minél jobban bekapcsolják az idegenforgalomba. A gazdag műemléki adottságokkal és művészeti múlttal rendelkező városban, értelemszerű volt a múzeumi hálózat fejlesztése. Vitatható viszont, hogy az a fejlődési irány, amely napjainkra kialakult, helyes-e. Feltehetően várospolitikai és ezen belül kultúrpolitikai okokból adódóan jönnek létre egymás után a belváros területén és közvetlen környezetében az élő, vagy elhunyt művészek munkásságát bemutató kiállítóhelyek. Annak elbírálására, hogy az ilyen mérvű gyarapodás helyes vagy helytelen, nem rendelkezünk megfelelő illetékességgel, de mint „kívülálló” úgy érezzük, hogy a város idegenforgalmi szempontból legfrekvenciáltabb része egy kissé egysíkúvá válik. Ha a történelmi városmag egészséges arányú életritmusát nem is veszélyezteti a jelenlegi helyzet, de úgy gondoljuk, hogy figyelmet érdemel ez a szempont is, vigyázva arra, hogy ne következzen be a „kevesebb, több lett volna” helyzet.

* * *

13. SOPRON,
FŐ TÉR 6-7.,
UTCAKÉP

Ebben a fejezetben kísérletet tettünk arra, hogy egy-egy fő szempont figyelembevételével értékeljük a jelenlegi helyzetet. Elkerülhetetlen volt, hogy megállapításaink ne csak a múzeum és a műemlék-épület szoros kapcsolatára vonatkozzanak, hanem általánosságban a muzeológiára és általános érvényűen bármely épületre, építményre is. Példáinkat igyekeztünk úgy összeállítani, hogy azok lehetőleg maradéktalanul bemutassák az „együttélés” eddig kialakult típusait és azoknak jó, vagy kevésbé megfelelő megoldását. Úgy véljük, hogy az értékelés során időnként megnyilvánuló szubjektív vélemény ebben az esetben megengedhető, mivel tanulmányunk témájából eredően szükségszerű a „tetszik” vagy a „nem tetszik” értékítélet használata.

A MÚZEUMOK ÉS MŰEMLÉKEK KAPCSOLATÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI ÉS IRÁNYAI

Az előző fejezetekben nemcsak a jelenlegi helyzet kialakulását fejtettük ki, hanem érzékeltettük azt is, hogy a múzeumi hálózat növekedése, fejlődése szinte megállíthatatlan folyamat. Ebből kiindulva szükségesnek tartjuk azokat a lehetőségeket, szempontokat jelezni, amelyeket a továbbfejlesztés érdekében figyelembe kell (kellene) venni. Valójában csak jelzésszerűen, mert ezeknek a szempontoknak a részletes ismertetésére dolgozatunk terjedelme nem ad lehetőséget.

I. A KIALAKULT HELYZETEN BELÜLI LEHETŐSÉGEK

Kézenfekvő, hogy első lépésben a már múzeumként működő intézmények fejlesztési lehetőségét és irányát kell megvizsgálni, törekedve az adottságokban rejlő lehetőségek intenzív megvalósítására.

- Szükséges (lenne) a műemléképületben működő múzeumok felülvizsgálata a „meghatározó tényezők” szempontjából. Megállapítandó, hogy az adott múzeumi kategóriák számára mennyire felel meg az épület és ha nem, akkor milyen múzeumot célszerű lenne üzemeltetni, egyáltalán érdemes-e múzeumként fenntartani (múzeumi hálózat szempontjai, „funkció megfelelés”, gazdasági szempontok).
- Az új muzeológiai szempontok megkövetelik a kiállítások szükségszerű korszerűsítését. A korszerűsítésnél nemcsak a muzeológiai szempontokat kell figyelembevenni, hanem fokozatosan törekedni kell a műemléki szempontok kielégítésére is (bemutatás egyenjogúsága).
- Törekedni kell a korszerű muzeológiai elvek figyelembevételével és a műemléki szempontok szem előtt tartásával – az egész múzeumi intézmény korszerűsítésére.
- Törekedni kell az épületek, építmények folyamatos karbantartására („kettős érték” védelme, gazdaságosság).

II. ÚJONNAN LÉTESÍTETT MÚZEUMI INTÉZMÉNY, MŰEMLÉKI ÉPÜLETBEN

Annak érdekében, hogy a múzeum és az épület jól funkcionáljon, az alábbi szempontokat kell (kellene) fokozottan figyelembevenni. Ha a vizsgált szempontok egymást gátló hatásúak, úgy nem szabad (szabadna) megvalósítani az új múzeumi intézményt.

1. Múzeumi szempontok

- Megvizsgálandó, hogy a múzeumi hálózat szempontjából szükséges-e egyáltalán az új intézmény, amennyiben igen, úgy milyen jellegű múzeumi kategóriára van szükség.
- Értékelendők az épülettel szemben a muzeológiai adottságokból fellépő igények.
- Anyagi terhek viselése, megoszlása.

2. Műemlékvédelmi szempontok

A műemlék épület kötöttségként jelentkezik, ezért az adott épületre mindig el kell végezni az alábbi szempontok szerinti vizsgálatot egyedi értékelés alapján.

- Az új funkcióra minden esetben alkalmassá kell tenni az épületet, ezért lényeges szempont az épületben rejlő értékek legkisebb sérelmével történő átalakítása.
- Az az elfogadható új funkció, amely nem feszíti szét az épület kereteit, nem igényel hozzáépítést, bővítést.
- Az új hasznosítás mindig méltó kell, hogy legyen a történeti és művészeti értékhez és jelleghez (bemutatás egyenjogúsága).
- Ha az épületnek értékes környezete van, azt az új hasznosításnál okvetlenül figyelembe kell venni, be kell kapcsolni annak életébe.
- Ha nem is szorosan ide tartozóan, de a végső eredmény szempontjából igen lényeges szempont az egységes tervezés lehetősége, a műemléki és múzeumi bemutatás harmonikus kialakítása.
- Anyagi terhek viselése, megoszlása, ezen keresztül a „beleszólás” helyes mértéke.

III. AZ „EGYÜTTÉLÉS” TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYAI

- Úgy a múzeumi hálózat fejlesztése, mint a műemlék épületek célszerű felhasználása szempontjából értelemszerű fejlődési irány – amit az élet maga is diktál – a múzeumi kiállítóhelyek, a „filiálék” létrehozása.
- Az anyagilag könnyebb megvalósíthatóság és az adott település életében célszerűen betöltött hasznosítás fejlődési iránya, a többcélú felhasználás, amely a város (rész) méretű műemlékvédelemhez kapcsolódik szervesen.

- Az előbbi ponthoz tartozóan tapasztalható a „múzeum együttesek” létrejöttének tendenciája, amelyeknél a helyes arányok kialakítása és a logikusan, valamint tematikusan kapcsolódó múzeumegységek létrehozása látszik a megfelelő fejlődési iránynak.
- A nagy (egyedi) értékekkel bíró műemlékekben elhelyezett, frekventált múzeumok látogatottságának mérséklése. Ezekben az esetekben az évi több százszázres látogatottság az épület értékét veszélyezteti. (A korlátozás megvalósítása nehezen megoldható, szinte utópisztikus elképzelés, de törekedni kellene a megvalósítására.)

IV. KARBANTARTÁS

Többször hangsúlyoztuk az épületkarbantartás megoldatlanságának tényét. Ennek a lényeges problémának megoldása érdekében, élnénk egy javaslattal. Hazánk múzeumi hálózata – nagy egészében – megyei szervezetben működik. Úgy véljük, hogy a múzeumi karbantartás megoldásának egyik lehetséges módja lenne egy központi, megyei szervezetben működő karbantartó részleg létrehozása, amely mintegy „múzeumi” kivitelező vállalat dolgozna. Kiemelt, nagy egységeknél – főleg a nagyméretű romterületeknél – megoldás lehetne a múzeum keretein belül működő „építőipari részleg”, amely 2–3 fővel biztosítani tudná a folyamatos karbantartást.

Természetes, hogy a probléma megoldása nem ilyen egyszerű, de úgy véljük tendenciájában ilyen jellegű megoldás felé lenne célszerű haladni.

ÖSSZEFOGLALÁS

E dolgozat a múzeumok és a műemlékek kapcsolatával, a műemlékekben üzemelő múzeumok „együttélésével” és a területi műemlékvédelemhez kapcsolódó „múzeumegyüttesek” vizsgálatával kívánt foglalkozni.

A tárgyalás során jeleztük a két kategória létrejöttét, amely az emberiség által létrehozott értékek megőrzésének igényéből fakadt. Értékelésünk alapjául a muzeológiából és a műemlékvédelemből származó *adottságokat* és *kötöttségeket* és ezek *egymásrahatását* választottuk. A jelenlegi helyzet kialakulásának ismertetésénél, csak a megérthetőség mértékéig hivatkoztunk a filozófiai-társadalmi háttér szerepére, egyébként csak a jelenségek tényszerű megállapítására törekedtünk. A meghatározó tényezők elemzésénél a tanulmány szempontjából szükségesnek tartott szempontokat vizsgáltuk, nyilvánvaló, hogy ezek a tényezők a valóságban még differenciáltabban jelentkeznek. Részletesebb értékelésükre a dolgozat terjedelme nem adott módot.

A jelenlegi helyzet értékelésénél, csak az általunk jellemzőnek vélt szempontokat emeltük ki, időnként talán egy kissé szubjektív hangú véleményt is hangoztatva. A múzeumi hálózat törvényszerű

növekedése, fejlődése a továbblépés lehetőségeit is felveti, ezeket a lehetőségeket csak jelzésképpen említettük, hiszen ezek részletesebb feldolgozása önmagában kitölti egy tanulmány kereteit.

Vizsgálatunk során elengedhetetlen volt az, hogy ne csak szorosan a múzeum és a műemlék épület kapcsolatával foglalkozzunk, hanem általában a muzeológia területével és az épületek létezésének problémájával is. Ismereteink alapján, a választott feladat feldolgozásával ilyen formában még nem igyekeztünk foglalkozni, ezért a kialakult helyzet értékelésénél főleg a saját megállapításainkra szorítkozhatunk. Úgy véljük, hogy a választott téma vizsgálata és feldolgozása kezdeményező jellegű, de mi ilyen természetesen magábarejti az ezzel kapcsolatos buktatókat is.

Végezetül zárjuk tanulmányunkat egy idézettel, amelynek szellemében igyekeztünk választott feladatunkat megoldani:

„... . közgyűjteményeink és műemlékeink helyes fenntartása és bemutatása igényes feladat, ami minden erő összefogása szükséges, mindenki részéről, aki népünk kultúrájának építésén fáradozik.”¹⁵

FELHASZNÁLT IRODALOM

Barcza Géza: A magyar műemlékvédelem fejlődése a jogszabályok tükrében. Kiny. Magyar Műemlékvédelem 1967–1968.

Design. A forma művészete. Bp. 1979.

Dercsényi Dezső: Múzeumok műemlékekben. Egy lengyel konferencia tanulságai. Magyar Nemzet 1974. okt. 27.

Entz Géza: Muzeológia-, műemlékvédelem-, restaurátortörténet. Bp. 1975.

Fejérdy Tamás: Városmérési műemlékvédelem Magyarországon. Szakmérnöki szakdolgozat 1981.

Gerő László: Múzeumi gyűjtemények elhelyezése műemlékekben. Múzeumi Közlemények 1977/1–3.

Gerő László: Történelmi városrészek. Bp. 1971.

Gerő László: Várépítészetünk. Bp. 1975.

Horler Miklós: A modern építészet beilleszkedése a történelmi környezetbe. Az ICOMOS Magyar Tagozatának adványai. Az ICOMOS III. Közgyűlése és Kollokviuma 1972. június. Bp. 1974.

Horler Miklós: A szabadtéri néprajzi múzeumok és műemlékvédelem. Magyar Építőművészet 1974/1.

Kelényi György: Kastélyok, kúriák, villák. Bp. 1974.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1981. évi 19. számú törvényerejű rendelete a muzeális emlékek delméről szóló 1963. évi 9. számú törvényerejű rendelet módosításáról és kiegészítéséről. in: Magyar Közlöny 1981. szept. 28. (51. szám)

A múzeumokra vonatkozó jogszabályok és szabályzatok kézikönyve. Bp. 1971.

Műemlékvédelem. Összeáll. Barcza Géza, Temesvári László. Bp. 1973. (1/1967./I. 31/É.M. sz. rendelet a műemlékvédelemről.)

Veszélyeztetett műemléki kastélyok és középületek. ÉVM 1981.

JEGYZETEK

1. Design. 15.
2. Horler: A modern. . . 78.
3. Magyar Közlöny 1. §. 1.
4. A múzeumokra. . . 15–16.
5. Entz 21.
6. A meghatározásokat „A múzeumokra vonatkozó jogszabályok és szabályzatok kézikönyvből”, valamint az Élet és Tudomány Éri István által szerkesztett „Múzeum” című ismertetéseiből vettük át.
7. 1981/9. t. r. 7. §. 1.
8. 1981/9. t. r. 8. §. 1.
9. Műemlékvédelem 6–7.
10. Műemlékvédelem 7–8. (1/1967. É.M. sz. 2. §.)
11. Barcza 21. (1949. évi 13. sz. törvényerejű rendelet)
12. Az adatokat a KMI nyilvántartásából, Sudár Istvánné szíves közlése alapján rögzítettük.
13. A megfogalmazást Román András: Kastélyok hasznosítása c. minisztériumi előterjesztéséből vettük át.
14. Gerő: Múzeumi. . . 84.
15. Gerő: Múzeumi. . . 94.

MELLÉKLETEK

Jelmagyarázat:

M	műemlék
M	az épületben több múzeumi létesítmény működik
MJ	műemlék jellegű
VK	városképi jelentőségű
MK	műemléki környezet
M, N	műemlék, népi
MJ, N	műemlék jellegű, népi
VK, N	városképi jelentőségű, népi

Magyarország múzeumi hálózatának megyénkénti eloszlása*

Megye megnevezése	Múzeumi intézmények műemlék épületben, építményben	Összes múzeumi intézmény
1. Budapest	32	64
2. Baranya	18	39
3. Bács-Kiskun	12	29
4. Békés	11	20
5. Borsod-Abaúj-Zemplén	20	40
6. Csongrád	7	16
7. Fejér	10	27
8. Győr-Sopron	29	38
9. Hajdú-Bihar	9	23
10. Heves	16	21
11. Komárom	13	18
12. Nógrád	9	14
13. Pest	16	49
14. Somogy	16	28
15. Szabolcs-Szatmár	5	20
16. Szolnok	5	16
17. Tolna	9	11
18. Vas	24	28
19. Veszprém	24	41
20. Zala	8	15
Az ország területén összesen:	293	557

* A vizsgálat a Központi Múzeumi Igazgatóság Dokumentációs és Tájékoztatási Osztályának nyilvántartásában szereplő 1983. december 31-vel lezárt adatok alapján készült. A vizsgálatban kizárólag a működési engedéllyel rendelkező múzeumok szerepelnek.

Műemlék épületekben, építményekben elhelyezett múzeumok megyénkénti eloszlása

Megye megnevezése	M	MJ	VK	MK	M, N	MJ, N	VK, N	Összesen
1. Budapest	26	5	1	—	—	—	—	32
2. Baranya	15	2	—	—	—	—	1	18
3. Bács-Kiskun	1	6	—	—	2	3	—	12
4. Békés	3	4	—	—	—	4	—	11
5. Borsod-Abaúj-Zemplén	10	3	—	—	—	2	5	20
6. Csongrád	2	3	—	—	1	1	—	7
7. Fejér	4	4	—	—	—	1	1	10
8. Győr-Sopron	22	2	—	1	1	3	—	29
9. Hajdú-Bihar	2	2	1	—	—	4	—	9
10. Heves	5	3	—	—	1	7	—	16
11. Komárom	6	5	—	—	1	1	—	13
12. Nógrád	5	1	—	—	1	1	1	9
13. Pest	7	5	1	—	—	2	1	16
14. Somogy	5	7	—	—	—	3	1	16
15. Szabolcs-Szatmár	4	—	—	—	1	—	—	5
16. Szolnok	2	2	—	—	—	1	—	5
17. Tolna	4	1	1	—	—	3	—	9
18. Vas	10	7	—	—	1	3	3	24
19. Veszprém	13	3	2	—	2	2	2	24
20. Zala	2	3	—	—	—	2	1	8
Összesen:	148	68	6	1	11	43	16	293

Múzeumi intézmény múzeumi kategóriák szerinti alakulása

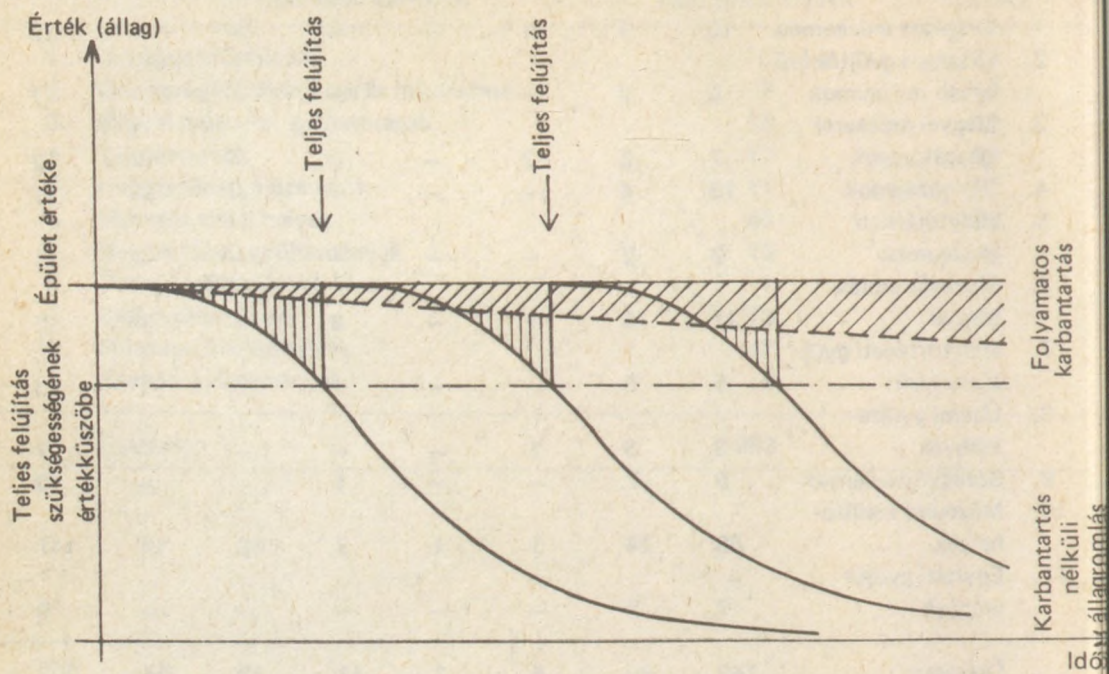
Múzeumi kategória	Műemléki épület- ben, építményben	Összesen
1. Országos múzeumok	12	14
2. Országos gyűjtőkörű egyéb múzeumok	7	19
3. Megyei múzeumi igazgatóságok	12	19
4. Táj múzeumok	17	28
5. Helytörténeti múzeumok	11	32
6. Muzeális emlékhelyek	45	80
7. Helytörténeti gyűjtemények	13	46
8. Üzemi gyűjtemények	7	13
9. Szakgyűjtemények	13	39
10. Múzeumi kiállítóhelyek	147	252
11. Egyházi gyűjtemények	9	15
Összesen:	293	557

Múzeumi kategóriák eloszlása műemlék épületekben, építményekben.

Múzeumi kategória	M	MJ	VK	MK	M, N	MJ, N	VK, N	Összesen
1. Országos múzeumok	10	1	1	—	—	—	—	12
2. Országos gyűjtőkörű egyéb múzeumok	5	2	—	—	—	—	—	7
3. Megyei múzeumi igazgatóságok	7	3	2	—	—	—	—	12
4. Táj múzeumok	13	4	—	—	—	—	—	17
5. Helytörténeti múzeumok	9	2	—	—	—	—	—	11
6. Muzeális emlék-helyek	17	15	1	—	3	9	—	45
7. Helytörténeti gyűjtemények	5	5	—	—	—	2	1	13
8. Üzemi gyűjtemények	3	3	1	—	—	—	—	7
9. Szakgyűjtemények	5	7	—	—	1	—	—	13
10. Múzeumi kiállító-helyek	68	24	1	1	7	32	14	147
11. Egyházi gyűjtemények	7	2	—	—	—	—	—	9
Összesen:	149	68	6	1	11	43	15	293

A folyamatos karbantartás és az időnkénti teljes felújítás anyagi kihatásának ábrázolása, az épület értéke (állaga) és az idő függvényében.

MÚZEUMOK, GYŰJTEMÉNYEK, KIÁLLÍTÁSOK, MŰEMLÉK ÉPÜLETEKBEN

BUDAPEST

Magyar Nemzeti Múzeum	M
Természettudományi Múzeum	VK
(kiállításai a Magyar Nemzeti Múzeum épületében)	M
Iparművészeti Múzeum	M
Néprajzi Múzeum	M
Szépművészeti Múzeum	M
Mezőgazdasági Múzeum	MJ
Petőfi Irodalmi Múzeum	M
Budapesti Történeti Múzeum	M
Magyar Munkásmozgalmi Múzeum	M
Magyar Nemzeti Galéria	M
Hadtörténeti Múzeum	M
Magyar Kereskedelmi és Vendéglátó Múzeum	M
Postamúzeum	MJ
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum	M
Zenetörténeti Múzeum	M
József Attila Emlékszoba	MJ
Kassák Emlékmúzeum	M
Óbudai Helytörténeti Gyűjtemény	M
Károlyi Mihály Emlékszoba	M
Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulá- sának Emlékmúzeuma	M
Öntödei Múzeum	M
Aquincumi Múzeum és Romterület	M
Arany Sas Patikamúzeum	M
Földalatti Vasúti Múzeum	MJ
Gül Baba Türbéje	M
Aquincumi Hercules villa	M
Kína Múzeum	MJ
Kiscelli Múzeum	M
Középkori Zsidó Imaház	M
Nagytétényi Kastélymúzeum	M
Aquincumi Fürdőmúzeum	M
Aquincumi Táborszósi Múzeum	M
Evangélikus Országos Múzeum	M

Baranya megye

PÉCS	Baranya megyei Múzeum Ig.	M
	JPM Régészeti kiállítása	M
	JPM Néprajzi kiállítása	M
	JPM Zsolnay kerámia kiállítása	M
	Reneszánsz Kötár	M
	Jakováli Hasszán dzsámi	M
	Római sírkápolna	M
	Későrómai sírépítmények	M
	Vasarely Múzeum	MJ
	Martyn Ferenc gyűjtemény	MJ
	Uitz Múzeum	M
BAKÓCA	Falumúzeum	VK, N
MAGYAREGREGY	Vármúzeum	M
ÓFALU	Kiállítóhely	MJ, N
ORFŰ	Kiállítóhely	MJ, N
PÉCSVÁRAD	Vármúzeum	M
SIKLÓS	Vármúzeum	M
SZIGETVÁR	Zrínyi Miklós Vármúzeum	M
	Török Ház	M

Bács-Kiskun megye

KECSKEMÉT	Dunamelléki Református Egyházker.	
	Ráday Múzeuma	MJ
	Kecskeméti Képtár	MJ
	Naiv Művészek Múzeuma	M, N
	Bozsó Gyűjtemény	MJ
DUNAPATAJ	Helytörténeti Gyűjtemény	VK, N
DUNAVECSE	Petőfi Emlékmúzeum	MJ, N
KISKŐRÖS	Petőfi Emlékmúzeum	M, N
	Szlovák Tájház	MJ, N
KISKUNFÉLEGYHÁZA	Kiskun Múzeum	M
	Móra Ferenc Emlékház	MJ, N

LAJOSMIZSE–BENE	Tanyamúzeum	MJ, N
SZALKSZENTMÁRTON	Petőfi Emlékmúzeum	MJ
SOLT	Pincemúzeum	VK, N

Békés megye

BÉKÉSCSABA	Szlovák Tájház	MJ, N
BÉKÉS	Békési Tájház	MJ, N
	Jantyik Mátyás Múzeum	MJ
GYOMA	Kner Nyomdaipari Múzeum	MJ
GYULA	Erkel Ferenc Emlékház	MJ
	Vármúzeum	M
KÉTEGYHÁZA	Mezőgazdasági Múzeum	MJ
SZARVAS	Szárazmalom	M
	Szlovák Tájház	MJ, N
	Tessedik Sámuel Múzeum	M
SZEGHALOM	Helytörténeti Gyűjtemény	MJ
TÓTKOMLÓS	Szlovák Tájház	MJ, N
VÉSZTŐ	Csolt monostor középkori romkert	M

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

MISKOLC	Közp. Kohászati Múzeum	MJ
	Herman Ottó Múzeum (Papszer)	M
	Herman Ottó Emlékház	M
	Közp. Koh. Múzeum Massa Múz.	M
	Diósgyőri Vármúzeum	M
FÜZÉR	Tájház	VK, N
GÖNC	Huszita-ház	MJ, N
KOMLÓSKA	Tájház	MJ, N
MEZŐKÖVESD	Kisjankó Bori Emlékház (3 db)	VK, N
MONOK	MNM Kossuth Emlékmúzeum	M
ÓNOD	Tájház	MJ, N
SÁROSPATAK	MNM Rákóczi Múzeuma	M
	Sárospataki Képtár	M
	R. k. Egyházi Gyűjtemény	M
	Ref. Egyházi Gyűjtemény	M
	Domján kiállítás	MJ

SZENDRŐ	Festőház	M
SZÉPHALOM	Kazinczy Emlékcsarnok	M
SZERENCS	Zempléni Múzeum	M
TOKAJ	Tokaji Múzeum	M
TOLCSVA	Borászati Múzeum	M

Csongrád megye

SZEGED	Kiskundorozsmai Szélmalom	M, N
	Móra Ferenc Múzeum	MJ
	Vármúzeum-Kötár	M
	Fekete-ház	M
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY	Németh László Eml.	MJ
SZEGVÁR	Falumúzeum	MJ, N
SZENTES	Kosztai József Múzeum	MJ

Fejér megye

SZÉKESFEHÉRVÁR	Képtár	M
	Budenz-ház Ybl Gyűjt.	MJ
	Középkori Romkert	M
	Feketesas Patikamúzeum	M
	„Saár Erzsébet” Gyűjtemény	MJ
CECE	Csók István Emlékmúz.	MJ, N
DÉG	Mezőgazd. Tájélmúzeum	M
DUNAÚJVÁROS	Római Kötár	MJ
ERCSI	Eötvös József Emlékmúzeum	MJ
KÁPOLNÁSNYÉK	Vörösmarty Emlékmúz.	M
MARTONVÁSÁR	Beethoven Emlékmúz.	M
SUKORÓ	Néprajzi Ház	VK, N
SZABADBATTYÁN	Kula-örtoronny	M
TÁC	Gorsium Szabdt. Múz.	M
VÁL	Vajda János Emlékkiáll.	M

GYŐR	Xantus János Múzeum	M	
	Bélyegmúzeum	M	
	Képtár	M	
	Kovács Margit kerámia	M	
	Patikamúzeum	M	
	Várkazamata-Kőtár	M	
	Borsos Miklós Gyűjt.	M	
	Kastélymúzeum	M	
FERTŐD	Kastélymúzeum	M	
FERTŐRÁKOS	Kastélymúzeum	M	
FERTŐSZÉPLAK	Tájházak (5 db)	MJ, N	
KAPUVÁR	Rábaközi Múzeum	M	
MOSONMAGYARÓVÁR	A Hanság Élővilága	M	
	Vármúzeum Kőtár	M	
	Képtár és Iparművészeti áll. kiállítás	M	
	Széchenyi Emlékmúzeum	M	
NAGYCENK	Közlekedési Múz. kiállh.	M	
	Szabadtéri Kisvasút Kiáll.	MK	
	Ev. Országos Múz. Kiállh.	M	
NEMESKÉR	Pannonhalmi Főapáts. Gyűjt.	M	
PANNONHALMA	Közp. Bányászati Múz.	M	
SOPRON	Bányászati Emlékmúzeum	MJ	
	Erdészeti Faipari és Földméréstörténeti Gyűjtemény	M	
	Fabricsius-ház	M	
	Középkori Káptalanterem	M	
	Középkori Új-zsinagóga	M	
	Lábasház	M	
	Pékmúzeum	MJ	
	Várostörténeti kiállítás	M	
	TÁP	Tájház	MJ, N
	TÉNYŐ	Tájház	MJ

SZENDRŐ	Festőház	M
SZÉPHALOM	Kazinczy Emlékcarnok	M
SZERENCs	Zempléni Múzeum	M
TOKAJ	Tokaji Múzeum	M
TOLCSVA	Borászati Múzeum	M

Csongrád megye

SZEGED	Kiskundorozsmai Szélmalom	M, N
	Móra Ferenc Múzeum	MJ
	Vármúzeum-Kőtár	M
	Fekete-ház	M
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY	Németh László Eml.	MJ
SZEGVÁR	Falumúzeum	MJ, N
SZENTES	Kosztai József Múzeum	MJ

Fejér megye

SZÉKESFEHÉRVÁR	Képtár	M
	Budenz-ház Ybl Gyűjt.	MJ
	Középkori Romkert	M
	Feketesas Patikamúzeum	M
	„Saár Erzsébet” Gyűjtemény	MJ
CECE	Csók István Emlékmúz.	MJ, N
DÉG	Mezőgazd. Tájmuzeum	M
DUNAÚJVÁROS	Római Kőtár	MJ
ERCSI	Eötvös József Emlékmúzeum	MJ
KÁPOLNÁSNYÉK	Vörösmarty Emlékmúz.	M
MARTONVÁSÁR	Beethoven Emlékmúz.	M
SUKORÓ	Néprajzi Ház	VK, N
SZABADBATTYÁN	Kula-örtorony	M
TÁC	Gorsium Szabdt. Múz.	M
VÁL	Vajda János Emlékiáll.	M

GYŐR	Xantusz János Múzeum	M	
	Bélyegmúzeum	M	
	Képtár	M	
	Kovács Margit kerámia	M	
	Patikamúzeum	M	
	Várkazamata-Kőtár	M	
	Borsos Miklós Gyűjt.	M	
	Kastélymúzeum	M	
FERTŐD	Kastélymúzeum	M	
FERTŐRÁKOS	Kastélymúzeum	M	
FERTŐSZÉPLAK	Tájházak (5 db)	MJ, N	
KAPUVÁR	Rábaközi Múzeum	M	
MOSONMAGYARÓVÁR	A Hanság Élővilága	M	
	Vármúzeum Kőtár	M	
	Képtár és Iparművészeti áll. kiállítás	M	
	Széchenyi Emlékmúzeum	M	
NAGYCENK	Közlekedési Múz. kiállh.	M	
	Szabadtéri Kisvasút Kiáll.	MK	
	Ev. Országos Múz. Kiállh.	M	
NEMESKÉR	Pannonhalmi Főapáts. Gyűjt.	M	
PANNONHALMA	Közp. Bányászati Múz.	M	
SOPRON	Bányászati Emlékmúzeum	MJ	
	Erdészeti Faipari és Földméréstörténeti Gyűjtemény	M	
	Fabricius-ház	M	
	Középkori Káptalanterem	M	
	Középkori Új-zsinagóga	M	
	Lábasház	M	
	Pékmúzeum	MJ	
	Várostörténeti kiállítás	M	
	TÁP	Tájház	MJ, N
	TÉNYŐ	Tájház	MJ

Hajdú-Bihar megye

DEBRECEN	Déri Múzeum	VK
	Medgyessy Ferenc emlékház	MJ
ÁLMOSD	Kölcsey Emlékház	MJ, N
BAKONSZEG	Bessenyei Gy. Emlékház	MJ, N
HAJDÚBÖSZÖRMÉNY	Hajdúsági Múzeum	M
	Káplár Miklós Gyűjtemény	MJ, N
HORTOBÁGY	Páosztormúzeum	MJ
NAGYKEREKI	Bocskai Emlékkiállítás	M
TISZACSEGE	Zsellérház	MJ, N

Heves megye

EGER	Dobó István Vármúzeum	M
	Gárdonyi Géza Emlékmúzeum	MJ
	Spekula Csillagvizsgáló	M
ABASÁR	Kapásház	MJ
ÁTÁNY	Kakas-ház	MJ, N
BÉLAPÁTFALVA	Romterület és kiállítóh.	M
GYÖNGYÖS	Mátra Múzeum	M
KISNÁNA	Várrom	M
	Népi Műemlék	MJ, N
MIKÓFALVA	Népi műemlék és kiáll.	MJ, N
NAGYRÉDE	Zsellérház	MJ, N
NOSZVAJ	Gazdaház	MJ, N
PARÁD	Palóház	M, N
	Közl. Múz. Kocsimúzeum	MJ
SZILVÁSVÁRAD	Orbánház	MJ, N
VERPELÉT	Kovácsműhely	MJ

Komárom megye

ÁCSTESZÉR	Táncsis Mihály Emlékház	M, N
ÁSZÁR	Jászai Mari Emlékmúzeum	MJ, N

ESZTERGOM	Balassa B. Múzeum	MJ
	Balassa B. Múzeum	M
	Vármúzeum	M
	Babits Mihály Emlékház	M, N
	Főszékesegyházi Kincstár	M
	Keresztény Múzeum	MJ
	Magyar Vízügyi Múzeum	MJ
OROSZLÁNY	Bányászati Múzeum	MJ
TATA	Kuny Domokos Múzeum	M
	Nemzetiségi Néprajzi Múzeum	MJ
	Német Nemzetiségi Múzeum	M

Nógrád megye

BÁNK	Szlovák Nemzetiségi Tájh.	MJ, N
CSESZTVE	Madách Imre Emlékmúzeum	M
HOLLÓKŐ	Falumúzeum	M, N
	Tájvédelmi körzet kiáll.	VK, N
HORPÁCS	Mikszáth K. Emlékház	MJ
KARANCSBERÉNY	Nógrádi Partizáncsop. Eml.	M
KISTERENYE	Gyártörténeti Gyűjtemény	M
PÁSZTÓ	Helytört. kiáll. és középkori romok	M
SZÉCSÉNY	Kubinyi Ferenc Múzeum	M

Pest megye

ABONY	Abonyi Lajos Falumúzeum	MJ
ASZÓD	Petőfi Múzeum	M
DÖMSÖD	Petőfi Emlékház	MJ, N
ÉRD	Magyar Földrajzi Gyűjt.	MJ
NAGYKÖRÖS	Arany János Múzeum	M
ÓCSA	Tájvédelmi Körzet fogadóháza	VK, N
PENC	Falumúzeum	MJ
RÁCKEVE	Árpád Múzeum	M
SZENTENDRE	Ferenczy Múzeum	M
	Római Kőtár	MJ

	Kovács Margit Kerámiagyűjt.	M
	Szentendrei Képtár	M
	Barcsay Gyűjtemény	VK
VÁC	Vak Bottyán Múzeum kiáll. h.	MJ
VISEGRÁD	MNM Mátyás Király Múzeuma	M
	Salamon Torony	M
ZSÁMBOK	Tájház	MJ, N
<i>Somogy megye</i>		
KAPOSVÁR	Rippl-Rónai Múzeum	MJ
	Latinka Sándor Emlékszoba	MJ
	Rippl-Rónai Emlékmúzeum	MJ
	Bencés apátság Romjai	M
BALATONSZEMES	Postamúzeum	MJ
BALATONSZENTGYÖRGY	Népművészeti Tájház	M, N
	Csillagvár	M
BUZSÁK	Tájház	MJ, N
KARÁD	Tájház	MJ, N
NIKLA	Berzsenyi D. Emlékmúzeum	M
SOMOgyVÁR	Történelmi emlékhely	M
SOMOgyTÚR	Kunffy Lajos Emlékmúzeum	MJ
SZÁNTÓDPUSZTA	Tájtörténelmi kiállítóhely	MJ
ÚJVÁRFALVA	Noszlopy Gáspár Emlékmúzeum	MJ
VÖRS	Tájház	VK, N
ZALA	Zichy Mihály Emlékmúzeum	M
ZAMÁRDI	Tájház	MJ, N
<i>Szabolcs-Szatmár megye</i>		
KISVÁRDA	Vármúzeum	M
NYÍRBÁTOR	Báthori István Múzeum	M
TISZABERCEL	Bessenyei György Emlékszoba	M
TISZACSÉCSE	Móricz Zsigmond Emlékház	M, N
VAJA	Vay Ádám Múzeum	M
	Úttörő Hagyományörző Gyűjt.	M

Szolnok megye

SZOLNOK	Damjanich János Múzeum	MJ
JÁSZBERÉNY	Jász Múzeum	M
KARCAG	Győrffy István Nagykun Múzeum	M
TISZAFÜRED	Kiss Pál Múzeum	M
	„Nyúzó Gáspár” Fazekasház	MJ
	Meggyes Csárdamúzeum	MJ, N

Tolna megye

SZEKSZÁRD	Béri Balogh Ádám Múzeum	VK
	Babits Mihály Emlékház	M
	Liszt Ferenc Emlékszoba	MJ
DUNAFÖLDVÁR	Vármúzeum	M
OZORA	Helytörténeti Múzeum	M
SÁRSZENTLŐRINC	Petőfi Emlékház	MJ, N
SIMONTORNYA	Vármúzeum	M
SIÓAGÁRD	Tájház	MJ, N
SZAKÁLY	Kaposmenti Tájház	MJ, N

Vas megye

SZOMBATHELY	Derkovits Gyula Emlékmúz.	MJ
	Dési Huber Emlékmúzeum	MJ
	Forradalmi Múzeum	M
	ELTE Gothard Asztrofizikai Obszervatórium	MJ
	Smidt Múzeum	MJ
	Iseum Romkert	M
	Járdányi Paul. Romkert	M
CÁK	Szabadtéri Népr. Múz.	VK, N
CELLDÖMÖLK-SÁGHEGY	Sághegyi Múzeum	MJ, N
EGYHÁZASHETYE	Berzsenyi D. Emlékmúzeum	MJ
JÁNOSHÁZA	Batthyány L. Helyt. Múz.	M
KÖRMEND	Rába Helytört. Múzeum	M

KŐSZEG	Jurisich M. Vármúzeum	M
	Patikamúzeum	M
	Jurisich Múz – Tábornokház	M
	Zwinger Öregtorony	M
MAGYARSZOMBATFA	Fazekasház	VK, N
OSTFFYASSZONYFA	Petőfi-ház	MJ
RUM	Fürst Sándor Emlékház	MJ, N
SÁRVÁR	Nádasdy Ferenc Múzeum	M
SZALAFŐ-PITYERSZER	Szabadtéri Népr. Múzeum	M, N
VASVÁR	Helytörténeti Gyűjt.	MJ
<i>Veszprém megye</i>		
VEZSPRÉM	Gizella kápolna	M
	Szent György kápolna	M
BADACSONY	Egry József Emlékmúzeum	VK
	Irodalmi Emlékmúzeum	M
	Állami Gazd. Üzemi Gyűjt.	VK
BAKONYBÉL	Szabadtéri Népr. Múzeum	M, N
BALATONFÜRED	Jókai Emlékmúzeum	MJ
HEREND	Porcelánmúzeum	MJ
NAGYVÁZSONY	Kinizsi Vármúzeum	M
	Szabadtéri Népr. Múzeum	M
PÁPA	Helytörténeti Múzeum	M
	Képfestő Múzeum	MJ
	Egyházt. egyh. műv. Múzeum	M
SÜMEG	Kisfaludy Emlékmúzeum	M
	Vármúzeum	M
	Lószerszám Múzeum	M
TIHANY	Tihanyi Múzeum	M
	Kiállítóház	VK, N
	Fazekasház	MJ, N
	Szabadtéri Népr. Múz.	MJ, N
VÁROSLÓD	Helytörténeti Gyűjtemény	VK, N
VÁRPALOTA	Magy. Vegyészeti Múzeum	M
	Tűzermúzeum	M
ZIRC	Természettudományi Múzeum	M

Zala megye

CSESZTREG	Pásztorház	MJ, N
KÁVÁS	Népi műemlékház	MJ, N
KESZTHELY	Helikon Kastélymúzeum	M
	Georgikon Majormúzeum	MJ
NAGYKANIZSA	Thúry György Múzeum	M
NOVA	Plánder Ferenc Múzeum	MJ
ZALALÖVŐ	Lakóház	VK, N
ZALASZENTGRÓT	Hamburger Jenő Helyt. Gyűjt.	MJ

Felsorolás jellegű jegyzék – 1983-as adatok alapján – azokról a gyűjteményekről, emlékszobákról, tájházakról, galériákról stb., amelyek valamilyen szempont szerint már szerepelnek a KMI Dokumentációs és Tájékoztatási Osztályának nyilvántartásában és potenciálisan számításba jöhetnek a múzeumi hálózat növekedésében.

Budapest

Betyárrelikviák – Csekely Sándor magángyűjteménye
Fotóművészeti Múzeum létesítése
Földtani Intézet geológiai múzeuma
Gázmúzeum
Házfelügyelői gyűjtemény
Iskolatörténeti kiállítás Petrik Lajos Vegyipari Szakközépiskola
Kovácsműves múzeum
Kőbányai téglakiállítás és helytörténeti múzeum
Laky Károly néprajzi gyűjteménye
Láng Múzeum
Malomipari állandó kiállítás
Matematikai Múzeum
MNB Bankjegy és éremgyűjtemény
Mentő Múzeum
Nemzetközi Vízügyi Múzeum
Operaház magángyűjteménye
Óbudai helytörténeti gyűjtemény
Óbudai minimúzeumok
Szabadtéri Galéria
Ügyvédi Múzeum

Baranya megye

Bácsszentgyörgy, Falutörténeti gyűjtemény
Bogád, Honismereti gyűjtemény
Boly, Agrártörténeti gyűjtemény
Hetvehely, Árpád-kori templom kiállítás

Kásád, Trubics János néprajzi gyűjteménye
Luzsok, Cigány képzőművészeti áll. kiállítás
Magyarkeszi, Minárik Lajos néprajzi gyűjtemény
Magyarlukafa, Népművészeti Alkotóház
Mázaszászvár, Mecseki Bányászati Múzeum kiállítóhelye
Nagydobsza, Talpasház
Pécs, Földalatti galéria
Pécs, Irodalmi Múzeum
Pécs, Jakabhegy régészeti skanzen
Pécs, Kesztyűmúzeum
Pécs, Törökfürdő múzeum
Pécs, Várostörténeti és Munkásmozgalmi Múzeum
Sásd, Honismereti gyűjtés
Sellye, Olajütő malom
Somogyhásságy, Honismereti gyűjtemény
Zengővárkony, Tájház

Bács-Kiskun megye

Bácsa, Helytörténeti gyűjtemény
Baja, Bunyevác tájház
Dunaegyháza, Szlovák tájház
Jánoshalma, Magyar László iskolamúzeum
Jászszentlászló, Honismereti szakkör
Kalocsa, Városi Galéria
Kecel, helytörténeti gyűjtemény
Kecskemét, Gyermekekjáték gyűjtemény
Kecskemét, konzervgyári gyűjtemény
Kecskemét, Tóth Menyhért Múzeum
Kecskemét, Muraközy Gyűjtemény
Kiskunhalas, Áll. Gazd. mezőgazdasági gépgyűjteménye
Kiskunhalas, Pincemúzeum
Kiskunhalas, honismereti szakkör
Kunmadaras, Múzeumszervezés
Kunpeszér, helytörténeti gyűjtemény
Kunszentmiklós Tanya múzeum

Miske, Tóth Menyhért képtár
Nyárlőrinc, helytörténeti gyűjtemény
Szank, honismereti szakkör

Békés megye

Békés, Békési Galéria
Békés, Iskolai gyűjtemény
Békés, Iskolatörténeti Gyűjtemény
Békés, „Mezőgép” Gyártörténeti gyűjtemény
Békéscsaba, Gabona múzeum
Békéscsaba, Munkácsy Emlékház
Déványa, dr. Bereczky Imre gyűjteménye
Elek, Nemzetiségi Tájház
Füzesgyarmat, Helytörténeti gyűjtemény
Gyoma-Endrőd, Tájház
Kétegyháza, Mezőgazdasági gépgyűjtemény
Kétegyháza, Román tájház
Mezőberény, Iskolai gyűjtemény
Mezőberény, Helytörténeti gyűjtemény
Mezőhegyes, cukorgyári házimúzeum
Orosháza, Koszorús Oszkár helytörténeti gyűjtemény
Orosháza, Kútmúzeum
Szarvas, Ruzsicskay György állandó kiállítása
Zadány, tájház

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Borsod, görög kereskedőház
Erdőbánya, Kisgaléria
Gömörszőlős, kiállítóhely
Mád, v. zsinagóga kisgaléria
Mezőkövesd, Hadas település, tájház
Miskolc, Fodrász Múzeum
Miskolc, Ortodox Gyűjtemény
Miskolc, Tűzoltómúzeum

Ónod, Tájmuzeum
Pácin, v. Mágochy kastély kiskaléria
Putnok, Gömöri muzeum
Rátka, német nemzetiségi tájház
Sárospatak, Andrássy Kurta gyűjtemény
Sárospatak, iskolamuzeum
Sárospatak, malomkőipartörténeti gyűjtemény
Sárospatak, Sárospataki képtár
Szihalom, Dr. Molnár Lajosné néprajzi gyűjteménye
Tiszakeszi, Iskola és helytörténeti gyűjtemény
Tokaj, görög kereskedőház

Csongrád megye

Csanádpalota, néprajzi gyűjtemény
Csongrád, asztalosipari muzeum
Kistelek, gyűjtemény
Mindszent, honismereti szakkör
Szeged, Közigazgatástörténeti Muzeum
Szeged, Mihálytelke paprikamuzeum
Szeged, szalámitörténeti állandó kiállítás
Tápé, Helytörténeti gyűjtemény
Tápé, ifj. Lele József magángyűjtemény
Tömörkény, Falumuzeum

Fejér megye

Dunaújváros, Papírgyár muzeuma
Csákvár, Fazekasház
Csákvár, helytörténeti ház
Mór, nemzetiségi kiállítás
Nádasladány, Vízimalom
Rácalmás, falumuzeum
Székesfehérvár, Építészeti Muzeum kiállítóhelye
Székesfehérvár, laktanyamuzeum

Győr-Sopron megye

Árpás, szabadtéri romkert
Beled, Tájház
Bezenye, nemzetiségi tájház
Fertőszéplak, Ásvány magángyűjtemény
Fertőszéplak, 5 tájház
Győr, ipari múzeum
Győr, karmelita kolostor kiállítóterem
Hövej, Csipkemúzeum
Kapuvár, Öntésmajor, tájmúzeum
Kajárpéc, helytörténeti gyűjtemény
Mosonmagyaróvár, a Hanság élővilága
Mosonmagyaróvár, Képtár
Mosonmagyaróvár, Németh Alajos magángyűjtemény
Sopron, Berzsenyi Dániel gimnázium iskolatörténeti múzeuma
Sopron, Orsolya-téri Katolikus egyházművészeti kiállítás
Sopron, Poncichterszoba
Sopron, Storno gyűjtemény
Sopron, Zettl-Langer gyűjtemény
Vág, helytörténeti gyűjtemény

Hajdú-Bihar megye

Debrecen, Meggyessy Emlékmúzeum
Debrecen, munkásőr hagyományszoba
Debrecen, Postamúzeum
Földes, Kertmúzeum
Hajdúnánás, Tájház
Komádi, helytörténeti múzeum
Konyár, Bocskai helytörténeti gyűjtemény
Püspökladány, munkásőr hagyományszoba

Heves megye

Boldog, honismereti szakkör
Eger, Szépasszonyvölgyi pincék
Gyöngyös, Szent Bertalan templom kincstára
Gyöngyös, Szent Ferenc rend
Hatvan, Doktai-ház – Hatvani Galéria és szoborkert
Mátrafüred, védett néprajzi magángyűjtemény
Ostoros, barlanglakás múzeum
Parád, Asztalos Joachim fafaragása
Sirok, Borics Pál Emlékmúzeum
Sirok, Falumúzeum
Szilvásvárad, falumúzeum
Szilvásvárad, Orbán-ház

Komárom megye

Ács, Barcsi Sándor fegyvergyűjteménye
Bajna, Falumúzeum
Dad, Falumúzeum
Dorog, bányászati gyűjtemény
Dömös, Galéria
Eger, Ráctemplom
Esztergom, Kályhacsempegyár házimúzeuma
Héreg, Falumúzeum
Kesztlőc, Falumúzeum
Lábatlan, Szántó István magángyűjteménye
Tatabánya, Ősmaradványgyűjtemény
Tata, Megyei Képtár v. Nepomucenus malom
Tata, Őslénytani múzeum
Tata, Vágóhídi múzeum

Nógrád megye

Diósjenő, Kender-feldolgozási eszközök helytörténeti kiállítása

Cegléd, Benedek Péter gyűjtemény
Dunabogdány, Német nemzetiségi tájház
Dunaharaszti, indiai múzeum
Érd, I. Helytörténeti Gyűjtemény
Gödöllő, Erőgépmúzeum
Gödöllő, Méhészeti gyűjtemény
Gyömrő, Tájház
Hévízgyörk, falumúzeum
Iklad, Helytörténeti gyűjtemény
Kisnémedi, általános iskola helytörténeti gyűjteménye
Kocsér, néprajzi gyűjtemény
Leányfalu, Móricz Zsigmond emlékszoba
Leányfalu, Pándi Lajos festőművész emlékkiállítása
Nagybörzsöny, Malom múzeum
Nagykátai, diákothonban gyűjtés
Nagykőrös, Képfestő Múzeum
Pánd, Kis János állandó kiállítás
Pécel, gyűjtés
Pilisborosjenő, Helytörténeti Gyűjtemény
Pomáz, szerb tájház
Százhalombatta, helytörténeti múzeum
Szentendre, Ámos Imre, Anna, Margit Múzeum
Szentendre, Ilosvai Varga István festőművész gyűjtemény
Szentendre, munkásőr múzeum
Szigetmonostor, kisgaléria
Szigetmonostor, munkásmozgalmi kiállítás
Szigetszentmiklós, Ádám Jenő Emlékmúzeum
Tápiógyörgye, faluemlékek
Tököl, Helytörténeti Gyűjtemény
Vác, v. püspöki magtár városi helytörténeti múzeum
Vác, vörösház
Vác, v. zsinagóga, galéria
Vámosmikola, Helytörténeti Gyűjtemény
Zebegény, Hajózástörténeti gyűjtemény

Somogy megye

Balatonboglár, Szőlészeti és borászati üzemi gyűjtemény
Balatonszentgyörgy, Népművészeti Tájház
Fonyód, Szabó Ferenc emlékszoba
Kaposvár, Arany Oroszlán szálló múzeummá alakítása
Kaposvár, szabadtéri repülőgép gyűjtemény
Kaposvár, várostörténelmi és irodalmi múzeum
Karád, tájház
Mesztegnyő, Néprajzi gyűjtemény
Nagyigmánd, kukoricatermesztési állandó kiállítás
Somogyvár, romterület
Tab, honsimereti gyűjtemény

Szabolcs-Szatmár megye

Csaroda, Tájház
Csenger, Tájház
Kisvárda, zsinagóga
Nyírbátor, Ipartörténeti Múzeum
Nyíregyháza, építők múzeuma
Nyíregyháza, iskola-írógép gyűjtemény
Nyíregyháza, Székelyhídi Ferenc fegyvergyűjtemény
Tákos, tájház
Túristvándi, malommúzeum
Vásárosnamény, iskolatörténeti gyűjtemény

Szolnok megye

Jászsalsószentgyörgy, honsimereti szakkör
Jászapáti, Vágó Pál helytörténeti kiállítás
Jászapáti, tanyamúzeum
Jászágó, helytörténeti gyűjtemény
Jászfákóhalma, falumúzeum
Karcag, szélmalom
Karcag, tájház

Kisújszállás, tájház
Kunszentmárton, helytörténeti kiállítás
Mezőtúr, Badár-féle fazekas múzeum
Mezőtúr, helytörténeti kiállítás
Mezőtúr, Törő Pál Múzeumbaráti Kör gyűjtése
Nagyiván, Tájház
Szolnok, Nyomdamúzeum
Szolnok, Nyomdai házi múzeum
Tiszaöldvár, halászmúzeum
Tiszafüred, Nyúzó-féle fazekasház
Tiszaroff, helytörténeti kiállítás
Tiszaszőlős, helytörténeti gyűjtemény

Tolna megye

Baja, bunyevác tájház
Bonyhád, Tájmuzeum
Decs, padlás múzeum
Decs, Sárközi-Tájház
Gyöngyös, Német nemzetiségi falumuzeum
Gyöngyös, Tájház
Miszla, Helytörténeti Gyűjtemény
Paks, Helytörténeti Múzeum
Paks, vasútállomás múzeum
Szekszárd, Mattioni terem
Szekszárd, Művészetek Háza, v. zsinagóga
Tamási, Nagy István fegyvergyűjteménye
Tolna, selyemipari üzemi gyűjtemény
Váralja, Tájgyűjtemény

Vas megye

Csepreg, honismereti szakkör
Döbörhegy, helytörténeti gyűjtemény
Gyöngyöshermán, Lon múzeum

Hegyhátszentpéter, Tájház
Kemenessömjén, Berzsényi emlékház
Körmend, Cipő múzeum
Körmend, céhes gyűjtemény
Körmend, Komjáthy Károly néprajzi magángyűjtemény
Kőszeg, Chernel kert és emlékház
Kőszeg, Kámán István magángyűjtemény
Kőszegszerdahely, vízimalom
Nagygeresd, helytörténeti múzeum
Pankasz, kovácsműhely
Rábatótfalu, Szvétecz Ernő emlékház
Szentgotthárd, nemzetiségi és helytörténeti gyűjtemény
Velem, Szt. Viden őskori skanzen
Vép, Mezőgazdasági gyűjtemény

Veszprém megye

Adorjánháza, helytörténeti gyűjtemény
Ajka, Üvegmuzeum
Badacsony, borászati múzeum
Badacsonytomaj, Tájmuzeum
Balácapusztá, múzeumegyüttes
Bazsi, Simon István emlékmúzeum
Csopak, Malommúzeum
Gyenesdiás, Falumuzeum
Inota, hely- és üzemtörténet
Iszkáz, Nagy László emlékház
Mindszentkállya, Pedagógiai gyűjtemény
Örvényes, Vízimalom
Pápa, helyismereti különgyűjtemény
Révfülöp, helytörténeti gyűjtemény
Sáska, honismereti helytörténeti gyűjtemény
Szentkirályszabadja, Radnóti Miklós emlékház
Tapolca, Bányamuzeum
Tapolca, Helytörténeti Múzeum
Tihany, Eötvös Lóránd emlékmúzeum

Várpalota, Pipagyűjtemény
Veszprém, egyházmegyei gyűjtemény
Vigántpetend, helytörténeti kiállítás
Zirc, mezőgazdasági gépgyűjtemény

Zala megye

Kisrécse, gyűjtemény
Lenti, néprajzi gyűjtemény
Nagykanizsa, vasúttörténeti park
Nagypáli, Népi műemlékház
Söjtör, Deák emlékszoba
Tótszerdahely, Horvát Tájház
Zalaegerszeg, Iskolamúzeum
Zalalövő, Salla Múzeum

DAVID LAJOS

A GYŐR-SOPRON MEGYEI MÚZEUMI SZERVEZET TÖRTÉNETÉBŐL

A Győr-Sopron megyei múzeumi szervezet létrejötte (1962) utáni időszakból a másodikkal: az 1973-tól 1983-ig terjedő szakasszal kívánok foglalkozni. Ebben az időben a múzeumi szervezet jelentős változáson, fejlődésen ment keresztül. Objektumainak, állandó kiállításainak száma és gyűjteményállományának mennyisége komoly mértékben emelkedett; muzeológusaink tudományos munkásságában számottevő eredmények születtek, közművelődési tevékenységünk új formák

kal, módszerekkel gazdagodott. Fejlődésünk azonban nem volt és ma sem mentes a problémáktól, gondoktól.

A megyei szervezetbe — 1972-ben — a több mint száz éves győri Xantus János Múzeum, a soproni Liszt Ferenc Múzeum, a 75 éves mosonmagyaróvári Hansági Múzeum, a 10 éves mültra visszatekintő kapuvári Rábaközi Múzeum és az 1970-ben alapított csornai Helytörténeti Gyűjtemény tartozott.

1973-tól jelentős költségekkel felújított műemléki, műemléki jellegű épületekkel és épületrészekkel gazdagodtunk. 1973-ban megnyílt az újjáépített nagycenki Széchenyi-kastély központi épületében a Széchenyi István Emlékmúzeum. Állandó kiállításának létrehozásában hathatós tevékenységgel vettek részt a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Tudományos Akadémia. Befejezéshez közeledik a kastély ún. Széchenyi I. szárnyépülete, amely szintén múzeumi hasznosítású lesz.

Városaink magukénak tekintik településük múzeumát. Az OMF segítségével felújított legértékesebb műemléki épületeiket átadták múzeumaink számára. — Így gazdagodott a Soproni Liszt Ferenc Múzeum a Várostoronnyal és védőépületével, a Fabricius-ház térre néző 3 szintes szárnyával, a mellette álló ugyancsak 3 szintes ún. Tábornok-házzal, a XIII—XIV. sz-i zsinagógával és a pékházzal (1983-ban már felújítás alatt állt a Storno-ház, mely szintén múzeumi kezelésbe kerül.) — Győr megyei város Tanácsa múzeumi célra átadta a Káptalándombon a Martinovics téri XV—XVII. sz-i kétszintes műemléki épületet (ez lett a „Borsos-ház”) és a XVII. sz-i a szintén kétszintes ún. Kreszta-házat, melyben Kovács Margit gyűjteménye nyert elhelyezést. Munkahely és raktározás céljára átadta a város a Xantus János Múzeumnak a Széchenyi téri főépülethez (az ún. Apátúr-házhoz) csatlakozó kétszintes épületnek több, mint három negyedét, valamint a szomszéd épület, az ún. Régi városháza földszinti szárnyát. — Mosonmagyaróvár város Tanácsa képtár és iparművészeti kiállítás, valamint munkahelyek és raktárak céljára átadta a Hansági Múzeumnak az újjáépített XV. sz-i, kétszintes műemléki épületet, az ún. Cselley-házat. — Kapuvár város Tanácsa 2 felújított épületet adott a Rábaközi Múzeumnak. Az egyikben Pátzay Pál kiállítását, a másikban a múzeum raktárát helyeztük el. — Csorna város és járás tanácsa két ízben bővítette a Helytörténeti Gyűjteményt. Így az eredetileg 2 helyiségből álló egységünk ma már 10 helyiséggel rendelkezik (ebből 6 kiállítási, 3 raktári, 1 munkahelyi célt szolgál).

Paraszti, népi műemlékeink helyben megőrzését és berendezését, bemutatását terveztük és valósítottuk meg. Legkiemelkedőbb e téren a Liszt Ferenc Múzeumhoz tartozó fertőszéplaki falumúzeum, mely 5 parasztházból és a hozzájuk tartozó gazdasági épületekből áll. Tájház létesült a volt győri járásban Tényőn és Tápon, valamint a volt magyaróvári járásban Jánossomorján.

Múzeumaink gyűjteményállománya jelentős mennyiségű tárgyi anyaggal gyarapodott. A korábbi „mindent gyűjtést” fokozatosan felváltotta a múzeumok és a tájak sajátosságát, jellegét, távolabbi speciális céljait jobban szolgáló tervszerű gyűjtőmunka. Az általános mellett mindinkább előretörő specializálódást nemcsak szakmai érdekek, hanem gazdasági adottságaink, viszonylag szűkülő pénzügyi lehetőségeink is befolyásolták.

A FABRICIUS-HÁZI „SOPRONI POLGÁRHÁZ” C. KIÁLLÍTÁS RÉSZLETE: XVII. SZÁZADI LAKÓSZOBA.

RÉSZLET A „BOR-
SOS MIKLÓS
ÉLETMŰVE” C.
ÁLLANDÓ KIÁL-
LÍTÁSRÓL.

A KÉPTÁR ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS ÉPÜLETE MOSONMAGYARÓVÁROTT AZ ÚN. CSELLEY-HÁZ.

A FERTŐSZÉPLAKI FALUMŰZEUM

A régészetben kiemelkedőbb eredményeket a római települések, az avar temetők és települések, a középkori vaskohók és az ispáni székhelyek feltárásában értünk el. A néprajzban a magyar és a német, horvát nemzetiség lakás- és viseleti kultúrájának, a népi kismesterségek tárgygyűjtéseinek gyűjtésében születtek a kimagaslóbb eredmények. A történeti anyagban jelentősebb gazdagodást a városi lakosság rétegeinek (munkás, kispolgár, polgár) életmódjának vizsgálatában, tárgyi anyagának gyűjtésében, valamint az ipartörténeti gyűjtőmunkában értünk el (kisipari műhelygyűttesek, kapitalista ipartörténeti emlékek stb.). A képzőművészet terén a kortárs művészek alkotásainak gyűjtésében tekintettük fő feladatunknak; Győrött a festészeti, Sopronban az éremművészeti anyag dominál. Gyűjteményállományunk tárgyi anyagának gyarapodása múzeumonként:

	<i>1973-ban</i>	<i>1983-ban</i>	<i>%-os növekedés</i>
Győr:	78 330 db	106 724 db	36,2
Sopron:	44 417 db	59 902 db	34,8
Mosonmagyaróvár:	18 314 db	22 109 db	20,7
Kapuvár:	8 914 db	11 896 db	33,4
Csorna:	1 828 db	3 715 db	49,2
Összesen:	151 803 db	204 346 db	34,6

A megyei szervezet gyűjteményállományán belül egyes szakágazatokban a tárgyi anyag gyarapodása (db):

	<i>1973-ban</i>	<i>1983-ban</i>	<i>%-os növekedés</i>
Régészeti	52 856	86 380	63,4
Numizmatika	31 671	32 121	1,4
Természettudomány	17 474	17 586	0,6
Néprajz	18 189	26 614	46,3
Képzőművészet	5 272	7 152	35,6
Iparművészet	5 643	6 366	12,8
Történet	20 698	28 127	35,8

A fenti adatokban nem szerepeltettük a győri múzeum irodalom anyagát, ugyanis a Madách-gyűjtemény 1974-ben került — ajándékozás útján — a tulajdonunkba. A Madách-gyűjtemény állománya

1974-ben 2504, 1983-ban 3575 könyv (+ 42,7 %) és 1974-ben 70, 1983-ban 128 képzőművészeti alkotás (+ 82,8 %).

Múzeumonként a szakágazatok sorrendje a növekedés üteme alapján a következő:

Győr: képzőművészet (88,7 %), régészet (72,6%), történet (45,3%), néprajz (36,6%), iparművészet (18,7%), numizmatika (1,7%), természettudomány (0).

Sopron: régészet (78,1%), néprajz (41,6%), történet (19,7%), képzőművészet (19,4%), iparművészet (6,1%), numizmatika (1,3%), természettudomány (0).

Mosonmagyaróvár: képzőművészet (43,8%), néprajz (35,8%), régészet (28,6%), iparművészet (12%), történet (7,1%), numizmatika (0,04%), természettudomány (0).

Kapuvár: néprajz (66,4%), történet (64,2%), régészet (21%), képzőművészet (6,8%), természettudomány (6,8%), iparművészet (5,2%), numizmatika (2,3%).

Csorna: helytörténet (158,9%) iparművészet (121%), néprajz (91,6%), numizmatika (1,7%).

Az adatok és a mögöttük levő tartalom elemzésére jelen írás keretén belül nincs módunk; azonban egy is jól érzékelhető a fejlődés üteme, iránya, másrészt az, hogy néhány szakágazatban (pl. iparművészet, numizmatika) lassú a növekedés, a természettudományban pedig egyáltalán nincs fejlődés. Mindezek komoly tanulságokkal szolgálnak számunkra, és a folyamatban levő elemzés befejezése után megszabjuk a megoldandó feladatokat is. A gyűjteményállomány növekedését eredményező munka mértékét akkor becsülhetjük a valóságnak megfelelően, ha számításba vesszük muzeológusaink létszámát és annak alakulását (1973-ban 14 muzeológusunk volt, 1983-ban mindössze 15 lett, és közülük öt igazgató), ha látjuk azt, hogy a nyilvántartási és a raktározási feladatok terhei is döntően rájuk nehezednek (ui. főfoglalkozású kiegészítők beállítására nincs módunk, csak szerződéses alkalmazottakat tudunk foglalkoztatni).

Muzeológusaink tudományos munkássága eredményesnek mondható. A tárgyalt időszakban Dr. Domonkos Ottó megszerezte néprajzból a kandidátusi fokozatot, négy muzeológusunk pedig az egyetemi doktori címet. — 1973-tól önálló kötete (könyve) jelent meg Dr. Dávid Lajosnak, Dr. Domonkos Ottónak, Dr. Faragó Sándornak és Dr. Környei Attilának. — Muzeológusaink tanulmányaikat részben az országos szakfolyóiratokban, részben múzeumi évkönyvünkben, az Arrabonában közzé tették. Az Arrabonának öt önálló és egy összevont kötete jelent meg 1973-tól (a 15–18, 19–20, 21.). Sajnálatos az, hogy pénzügyi szigorítás miatt 1979–82 között 4 kötet kimaradt (a 21. 1983-ban jelent meg). A kötetek 24-től 38 ív terjedelműek, és összesen 78 tanulmányt tartalmaznak. — Az Arrabonával kialakított cserekapcsolat révén 7 szocialista ország 100 intézményétől kapunk szakfolyóiratokat és -könyveket. Muzeológusaink szakmai munkájához komoly segítséget nyújtanak a külföldről érkezett szakkönyvek. Könyvtárunk gazdag nemzetközi állományának hasznosításával nem vagyunk elégedettek, mert a megyénken kívül dolgozó szakemberek számára — ismeretlensége miatt — hozzáférhetetlen. Jó lenne megteremteni az anyagi feltételét annak, hogy legalább a könyvek címjegyzékét és a folyóiratok repertóriumát közzé tehesük! (Így könyvtárközi kölcsönzés útján hozzáférhetővé válnának.)

A gyűjteményállomány fejlődése, az anyag feldolgozottsága, a felújított és átadott épületek, a megye és a városok külön támogatása, az országos múzeumok és a minisztérium segítsége és nem utolsósorban szakalkalmazottaink, múzeumi dolgozóink közművelődésben vállalt munkája tette lehetővé, hogy *állandó kiállításaink* száma 1973 óta dinamikusan emelkedett és színvonaluk növekedett.

1973

Nagyecenk: A felújított Széchenyi-kastélyban megnyílt a Széchenyi István Emlékmúzeum, amely bemutatja Széchenyi István életét, tudományos munkásságát és gyakorlati alkotásait.

Sopron: A város átadta a múzeumnak a Várostoronyot, amelyben kiállítottuk a soproni vedutákat is; a Várostorony melletti védőépület alatt régészeti feltárást végeztünk, a feltárt területet a római útig megtartottuk; itt és a felette újjáépített épületben mutatjuk be a római kori Sopron életét.

Győr: A Káptalándombon, a Püspökvár alatt feltártuk, ill. felújítottuk a XVI. századi kazamatát, és ebben mutatjuk be múzeumunk római és újkori kőtárát.

1974

Győr: Az ún. Kreszta-ház padlásterében — az OMF által sajátosan és hangulatosan kialakított környezetben — rendeztük meg Kovács Margit Kossuth-díjas keramikus kiállítását a szülővárosának ajándékozott műveiből.

1975

Sopron: A Fabricius-ház térre néző szárnyában, a gondosan feltárt és helyreállított helyiségekben, eredeti festésű szobákban mutatjuk be — 3 szinten — a XVII—XVIII. sz-i gazdag polgárság lakáskultúráját és préházát. A kispolgárság életmódjának kutatására és bemutatására is gondot fordítottunk. A műemlékileg helyreállított pékházban — első ütemként — a pékműhelyt rendeztük és mutatjuk be.

Győr: A Bélyegmúzeum anyagából és közreműködésével rendeztük be és nyitottuk meg az ország első vidéki bélyegmúzeumát. Tényőn — a volt győri járásban — egy XVIII. sz. végi parasztházban mutatjuk be a szegényparaszti lakáskultúráját és a falusi takács műhelyfelszerelését.

1976

Sopron: A pékház felújításának befejezése után — második ütemként — berendeztük a pékmester lakását. Az OMF — a muzeológusok közreműködésével — rendkívül gondos munkával feltárta és rekonstruálta a XIII—XIV. sz-i zsinagóga épületét, amelyben berendeztük és megnyitottuk a kiállítást.

Kapuvár: A város által felújított épületben rendeztük be a kétszeres Kossuth-díjas Pátzay Pál szobrászművész állandó kiállítását.

1977

Sopron: A Fabricius-ház udvari szárnyában a múzeum dolgozóinak rendezésében, a KMI kivitelezésében, elkészült és megnyílt a régészeti állandó kiállítás. A László-ház felújítása jó körülményeket teremtett az időszakos tárlatok megrendezéséhez, és otthont ad az „Érembiennale” kiállításainak.

1978

Csorna: A Helytörténeti Gyűjtemény számára a város és a járás újabb helyiségeket biztosított, amelyekben megnyílt a kibővített, felújított állandó kiállítás és teret teremtett az időszakos kiállítások megrendezéséhez.

1979

Győr: A város által felújított és a múzeum számára átadott kétszintes, XV–XVII. sz-i műemléki épületben megnyílt Borsos Miklós Kossuth-díjas szobrászművész életművét bemutató állandó kiállítás. Mosonmagyaróvár: A múzeum dolgozói berendezték és megnyitották Jánossomorján a községi tanács költségén felújított parasztházban a német nemzetiségi kiállítást, tájházat.

1980

Sopron: A városi tanács és az OMF által felújított 3 szintes műemléki épületet, az ún. Tábornokházat 1978-ban múzeumi kezelésbe vettük, és termeinek egy részében raktárakat alakítottunk ki. 1980-ban ebben a házban nyitottuk meg újkori kőtárunkat. Brennbergbányán felújítottuk a Bányászati Emlékmúzeum kiállítását.

1981

Győr: Birtokunkba került a Petz-hagyaték, mely orvostörténeti anyagból és rendkívül értékes képzőművészeti alkotásokból áll; belőle állandó kiállítást készítettünk. Kende Judit kerámiáinak 141 db-ból álló gyűjteményét ajándékozta múzeumunknak a művész testvére, Kende Margit. Válogatott anyagát állandó kiállításaként bemutattuk. Táp községben — a volt győri járásban — XIX. sz. elején épült zsellérházban megnyitottuk a tájházat, melyben a szegényparaszti lakáskultúrát tárjuk látogatóink elé.

1982

Sopron: Fertőszéplakon megnyílt a falumúzeum. Őt, kutatáson alapuló, szakszerűen felújított népi műemlékben mutatjuk be a paraszti lakáskultúra alakulását, fejlődését a XIX. sz-tól az 1950-es évekig. Gazdasági épületei és berendezésük a teljesség igényére törekedve készültek el.

Győr: Győr város tanácsa átadta múzeumunk számára a XVIII. sz-i műemléki épület, az ún. Kreszta-ház I. emeletét (5 helyiség), amelyben a szentendrei múzeum által kölcsönzött anyagból kibővítettük Kovács Margit kerámiáiból rendezett állandó kiállítást.

Fertőd: A kastélymúzeumban megnyitottuk a megyei tanács költségén készült új, állandó Haydn emlékkiállítást.

1983

Mosonmagyaróvár: A városi tanács által átadott XV. sz-i műemlék épületben, az ún. Cselley-házban megnyílt képtárban helyeztük el a múzeum anyagából válogatott és a Gyurkovits-hagyatékából származó képzőművészeti kiállítást (XIX–XX. sz-i klasszikus művek), és a múzeum bútoranyagából rendezett iparművészeti állandó kiállítást.

Sopron: A soproni Katolikus Konvent költségén és fenntartásában, a múzeumi dolgozók rendezésében megnyílt az Orsolya téri műemléki épületben az egyházművészeti állandó kiállítás.

Az intenzív munkán alapuló extenzív fejlődés jelentős terheket rakott a múzeumi dolgozók vállára, és ugyanakkor erősen megterhelte költségvetésünket is, amely nem tudott lépést tartani ezzel a növekedéssel (sem a személyi, sem a dologi kívánalmaival). Mindössze 3 népművelő és 2 kiállításrendező foglalkoztatására volt módunk, akik csak a muzeológusok nagyon aktív közreműködésével tudták ellátni az állandó és az időszakos kiállítások megrendezéséből adódó feladatokat.

1973–1983 között a megyében 513 *időszaki kiállítást* rendeztünk. Bár ezek többsége képzőművészeti tárgyú, fokozatosan sikerült az arányokon javítani: jelentősebben növekedett a történeti, néprajzi bemutatók száma. — Az időszakos kiállítások közül kiemelésre érdemesek a Burgenlandi Tartományi Múzeummal közösen rendezett kiállításaink. Ezek a következők: a soproni és az eisenstadti (kismartoni) múzeumok mézeskalács mintafáiból rendezett kiállítás, a kelta és római kori régészeti közös kiállítás (Győr-Sopron-Mosonmagyaróvár és Burgenland anyagából), a céltörténeti kiállítás a győri, a soproni és az eisenstadti múzeumok anyagából.

Az állandó és az időszakos kiállítások mennyiségi és minőségi növekedése, közművelődési tevékenységünk fejlődése is hozzájárult ahhoz, hogy kiállításaink látogatottsága jelentősen megnövekedett és tartósan magas szinten áll.

A látogatottság adatai:

	1973	1974	1983	a fejlődés %-a
Győr	79 433		160 150	201,6
Sopron	150 665		370 001	245,5
Mosonmagyaróvár	9 715		32 473	334,2
Kapuvár	16 264		13 430	-17,4

Csorna	4 468		10 520	235,4
Nagyecenk	36 967	117 357	151 830	410,7, ill. 129,3
	297 512		738 404	248,19
Fertőd	144 514		185 939	128,6

(Nagyecinken a kiállítást 1973. szept. 21-én nyitottuk meg; az első teljes évi látogatottság adatát 1974-ből adjuk meg.)

Közművelődési tevékenységünkre a sokszínűség a jellemző. A hagyományos eszközök (előadások, tárlatvezetések stb.) mellett mind nagyobb szerepet játszottak az új módszereket kereső és azokat alkalmazó, továbbfejlesztő formák. Ezek közül kiemelésre érdemesek a következők: A múzeumok és az iskolák közötti kapcsolatot tartalmilag is gazdagítottuk; tanulmányokat, óravázlatokat, irodalomajánlásokat, szöveges-diaképes sorozatokat készítettünk, ill. készítettünk: a múzeumban tartott órákat, (történelem, irodalom, művészet) jelentős mértékben gyarapítottuk. A munkásművelődés keretében múzeumaink és a szocialista brigádok közötti együttműködésünket tovább bővítettük és mélyítettük. A velük kötött szocialista szerződések alapján a brigádtagok részt vettek az ipartörténeti tárgyak (gépek, szerszámok, termékek stb.) és dokumentumok gyűjtésében is. A honismereti munkában mind jelentősebb szerepet tölthettek be a vetélkedők és pályázatok mellett a néprajzi-honismereti gyűjtőtáborok. Tartalmas, folyamatos programokat nyújtottak múzeumaink életében a TKM Klub, a Múzeumbaráti Körök és Egyletek. Kiemelkedő helyet foglal el közöttük a nagyecenk Széchenyi István Emlékmúzeum Baráti Köre, mely tartalmas munkával összefogja — az egész országra kiterjedően — a Széchenyi István nevét viselő szocialista brigádokat. Nagy érdeklődés és közönségsiker kísérte az évente több alkalommal megrendezett hangversenyeket a győri és a nagyecenk múzeumokban.

* * *

A megyei múzeumi szervezet további fejlődéséről — a dolgozat kereteinek és céljának megfelelően — vázlatosan kívánok szólni.

Kutatásban és gyűjteményállományunk gyarapításában a helyesen meghatározott, elfogadott és a helyi célkitűzéseket jól szolgáló, az országos feladatok megoldását támogató munkálatainkat folytatjuk. Az egyes szakterületeken azokat emelem ki, amelyek az elkövetkező időben nagyobb hangsúlyt kapnak, vagy amelyekkel hiányt kell pótolnunk.

A régészetben nagyobb gondot kell fordítanunk az őskor kutatására. A néprajzban a magyar és nemzetiségi lakás- és viseleti kultúra, kismesterségek kutatása, gyűjtése mellett erőteljesebben szerepeltetjük a gazdálkodás és a folklór kutatását. Történeti munkánkban legfontosabb feladatunknak

változatlanul a városi lakosság különböző rétegei életmódjának kutatását, tárgyi emlékeinek gyűjtését tartjuk (ezzel kiemelt célkitűzésünket: a győr-újvárosi „skanzen” megvalósítását is szolgáljuk). A kis- és a nagyipar muzeológiai-történeti kutatása változatlanul fontos feladatunk. (Mosonmagyaróvárott a viszonylag lassú fejlődést meg kell gyorsítanunk.) A képző- és iparművészetben a kialakulóban levő specializálódást tovább kell fejlesztenünk, viszonylag szűk anyagi forrásainkat e cél érdekében kell koncentrálnunk. (Győr: kortárs képzőművészet, Sopron: érem- és iparművészet.) A természettudományban a jelenlegi holtpontról feltétlenül el kell mozdulnunk. Elképzelésünk az, hogy – a specializálódást is szolgálva – Kapuvárott alakítunk ki természettudományos részleget (Hanság élővilága). – Sopronban rendkívül fontos, de egyben nagy munkát jelent az igen gazdag történeti, képző- és iparművészeti anyagot tartalmazó Stornó-gyűjtemény feldolgozása, amely minisztériumi és megyei ill. városi tanácsi vásárlás útján került a tulajdonunkba.

Objektumok és új állandó kiállítások birtokba vételével, ill. kialakításával – lassúbb ütemben – reálisan számolhatunk. Nagycenken a Széchenyi-szárny felújítása, berendezése 1984-ben befejeződik, 1985-ben a Magyar Nemzeti Múzeum és az Országos Műszaki Múzeum közreműködésével gazdaság- és pénztörténeti állandó kiállítást kívánunk megnyitni. A csornai Helytörténeti Gyűjtemény szakmai fejlődése és Csorna város Tanácsának támogatása (kiállítási és raktárterületének gyarapítása, pénzügyi segítsége) lehetővé teszi, hogy a gyűjtemény még a VI. ötéves tervben elnyerje a múzeumi rangot.

A VII. ötéves tervben befejeződik Sopronban az ún. Stornó-ház felújítása, amelyben az új- és legújabb kori történeti állandó kiállítás és a Stornó-gyűjtemény nyer elhelyezést. (Így lehetőség nyílik arra, hogy a Május 2. téri főépület a magyar és nemzetiségi néprajzi állandó kiállításnak adjon otthont.) Győrött befejeződik a kazamata felújítása; 600 m²-es területe a vártörténeti kiállítás, az egyes – várat kiszolgáló – kismesterségek bemutatása mellett egyéb közművelődési célt is szolgál: az objektum jellegéhez igazodó zenei és színházi előadások megtartására is alkalmas lesz. A győr-újvárosi skanzenprogram megvalósításához is hozzákezdünk; 1–2 ház belépésével számolunk. Győr megyei város Tanácsának tervében szerepel, hogy otthont ad kortárs képzőművészeti anyagunk állandó kiállításának. Mosonmagyaróvárott megrendezzük és megnyitjuk az új történeti komplex állandó kiállítást.

Múzeumi dolgozóink szakmaszeretete, lelkiismeretes munkája, a megyei tanács jobb gazdai gondoskodása, városi tanácsaink támogatása és a minisztérium segítsége a biztosítéka annak, hogy megyei múzeumi szervezetünk fejlődése, ha talán lassúbb ütemben is, de folyamatos, töretlen lesz.

ESEMÉNYEK HÍREK

1983. július 1. – december 31.

KINEVEZÉSEK

Dr. BALASSA IVÁNT, a Mezőgazdasági Múzeum nyugalmazott főigazgató-helyettesét, jelenleg tudományos tanácsadóját, a Svéd Gusztáv Adolf Tudományos Akadémia tagjává választották; ugyanakkor kinevezték az ELTE címzetes egyetemi tanárává

Dr. BÁNKUTI IMRÉT, a Magyar Nemzeti Múzeum újkori osztályának vezetőjét a Budapesti Történeti Múzeum főigazgató-helyettesévé nevezték ki

Dr. DRAVECZKY BALÁZST bízták meg a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum igazgatói teendőinek ellátásával

Dr. BOTKA FERENC lett a Petőfi Irodalmi Múzeum mb. főigazgatója

A csongrádi Csongrádi Múzeum igazgatójává Dr. SZÜCS JUDIT néprajzost nevezték ki

A Rippl-Rónai Múzeum néprajzi csoportvezetőjévé WINKLER FERENCET nevezték ki.

NYUGDÍJBA VONULT

Dr. SZEGE BÁLINT, a Magyar Nemzeti Galéria gazdasági igazgatója,

LENGYEL SÁNDOR, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgató-helyettese

ELHUNYT

BÁRDOSI JÁNOS, a Savaria Múzeum néprajzi osztályának vezetője

EGYÜD ÁRPÁD, a Rippl-Rónai Múzeum főmunkatársa

KLEIN PÁL, az Országos Műszaki Múzeum nyugalmazott munkatársa

MOLNÁR ISTVÁN plébános, az űskevári Helytörténeti Gyűjtemény alapítója

GÁRPÁS LÁSZLÓNÉ, a Magyar Építészeti Múzeum segédmuzeológusa

CSILLAG LÁSZLÓNÉ, a Mezőgazdasági Múzeum teremőreinek csoportvezetője

KITÜNTETÉSEK

A Német Demokratikus Köztársaság „Népek Barátsága Érdemrendjével” tüntették ki a MAGYAR MUNKÁSMOZGALMI MÚZEUM KOLLEKTÍVÁJÁT

Dr. HOFFMAN TAMÁS, a Néprajzi Múzeum főigazgatója elnyerte a nemzetközi Pitré-alapítvány díját

„SZOCIALISTA MAGYARORSZÁGÉRT” kitüntetést kapott ESTI BÉLA, a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum főigazgatója

Dr. VAYER LAJOS, az ELTE művészettörténész professzora

„MÓRA FERENC EMLÉKÉRMET” kapott

Dr. BÁNDI GÁBOR, a Vas megyei Múzeumi Szervezet igazgatója

Dr. GOMBOS KÁROLY, a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum igazgatója

MOJZER MIKLÓS, a Magyar Nemzeti Galéria osztályvezetője

Dr. VARGA GYULA, a debreceni Déri Múzeum munkatársa

„KIVÁLÓ NÉPMUVELŐ” kitüntetést kapott

DÁNIEL KORNÉL, a zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeum igazgatója

Dr. ERDÉSZ SÁNDOR, a Nyíregyháza-sóstói Múzeumfalu igazgatója

„Közbiztonsági Érem” arany fokozata kitüntetésben részesült Dr. CSIKAI LÁSZLÓ, a Központi Múzeumi Igazgatóság igazgatója, a kitüntetés bronz fokozatát kapta NAGY ISTVÁN, a Mezőgazdasági Múzeum polgári fegyveres őre

A „MUNKA ÉRDEMREND” arany fokozatát kapta

Dr. VAJKAI AURÉL, a veszprémi Bakonyi Múzeum egykori igazgatója

Dr. BALOGH JOLÁN, a Szépművészeti Múzeum nyugalmazott művészettörténésze

BENDA KÁLMÁN, az MTA Történettudományi Intézet tudományos tanácsadója, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Múzeumának vezetője

FALVY ZOLTÁN, a Zenetörténeti Múzeum igazgatója

Dr. FARAGÓ SÁNDOR, a kapuvári Rábaközi Múzeum igazgatója

Dr. GERELYES EDE, a Budapesti Történeti Múzeum tudományos munkatársa

Dr. HÁRS ÉVA, a Baranya megyei Múzeumi Szervezet igazgatója

Dr. SZEGE BÁLINT, a Magyar Nemzeti Galéria gazdasági igazgatója

TARJÁNYI SÁNDOR, a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum tudományos titkára

A „MUNKA ÉRDEMREND” ezüst fokozatát kapta

Dr. GÁBORI MIKLÓS, a Budapesti Történeti Múzeum tudományos tanácsadója

GULYÁS KLÁRA, a Petőfi Irodalmi Múzeum osztályvezetője

A „MUNKA ÉRDEMREND” bronz fokozatát kapta
 BORZA TIBOR, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum igazgatója
 HÜTTL PÁL, a Közlekedési Múzeum főigazgató-helyettese
 ZANA FERENC, a Központi Múzeumi Igazgatóság műszaki vezetője

„SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT” kitüntetést kapott
 ASKERCZ ÉVA művészettörténész, Liszt Ferenc Múzeum, Sopron
 Dr. BAKÓ ZSUZSANNA muzeológus, Magyar Nemzeti Galéria
 Dr. BALÁS ANNA főkönyvtáros, Természettudományi Múzeum
 Dr. BÉLLEY PÁLNÉ népművelési szervezési főelőadó, Természettudományi Múzeum
 BIRCK EDIT osztályvezető, Petőfi Irodalmi Múzeum
 BRUDER KATALIN főrestaurátor, Magyar Nemzeti Múzeum
 BUSA GÉZA elnökhelyettes, Lenin MGTSz, Lébénymiklós
 CSER LÁSZLÓ igazgató, Pécsi Állami Gazdaság
 DÉVÉNYI ISTVÁN muzeológus, Magyar Nemzeti Galéria
 Dr. ECSEDY ISTVÁN tudományos munkatárs, Baranya megyei Múzeumok Igazgatósága Pécs
 Dr. EMBEY-ISZTIN ANTAL osztályvezető, Természettudományi Múzeum
 ERDEI FERENC műteremvezető, Országos Műemléki Felügyelőség
 ÉRI ISTVÁNNÉ főigazgatóhelyettes, Magyar Nemzeti Galéria
 Dr. FARKAS ZOLTÁN muzeológus, ókortörténész, Fejér m. Múzeumok Igazgatósága
 FEKETE LAJOSNÉ restaurátor, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
 Dr. FÜR LAJOS, a Mezőgazdasági Múzeum munkatársa
 Dr. FEDAI ISTVÁN osztályvezető, Magyar Nemzeti Múzeum
 GERŐ ANTALNÉ művészettörténész, Országos Műemléki Felügyelőség
 GESKÓ JUDIT muzeológus, Szépművészeti Múzeum
 G. VÁMOS MÁRIA muzeológus, Béni Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd
 GYÖRFI IMRÉNÉ csoportvezető, Néprajzi Múzeum
 HADNAGY LÁSZLÓ múzeumigazgató, Helytörténeti Múzeum, Pápa
 HALÁSZ LAJOSNÉ beruházási főelőadó, Központi Múzeumi Igazgatóság
 HÁMORY LÁSZLÓ kiállítási részlegvezető, Központi Múzeumi Igazgatóság
 HENTZ LAJOS ny. igazgatóhelyettes, I. sz. ált. iskola, Mezőberény
 G. HÉRI VERA numizmatikus, Magyar Nemzeti Múzeum
 B. HORVÁTH JOLÁN igazgatóhelyettes, Intercisa Múzeum, Dunaújváros
 Dr. ÍRÁSNÉ MELIS KATALIN osztályvezető, Budapesti Történeti Múzeum
 ISTVÁN ERZSÉBET muzeológus, Néprajzi Múzeum
 JÁRÓ MÁRTA restaurátor, Központi Múzeumi Igazgatóság
 Dr. JUHÁSZ ANTAL megyei múzeumigazgató-helyettes, Móra Ferenc Múzeum, Szeged

KATONA IMRE osztályvezető, Iparművészeti Múzeum
KÁRPÁTI LÁSZLÓ muzeológus, Herman Ottó Múzeum, Miskolc
KERÉNYI BÉLA kiállítási részlegvezető, Központi Múzeumi Igazgatóság
KISS KÁLMÁN nevelő, Mg. Szakmunkásképző és Munkástovábbképző Intézet, Vép
KISS LÁSZLÓ főigazgatóhelyettes, Országos Műszaki Múzeum
LAKATOS JÓZSEF restaurátor, Magyar Nemzeti Galéria
S. Dr. LOVAG ZSUZSA osztályvezetőhelyettes, Magyar Nemzeti Múzeum
Dr. LOVAS MÁRTON gyűjteményvezető muzeológus, Déri Múzeum, Debrecen
Dr. LÖFFLER ERZSÉBET történész muzeológus, Heves megyei Múzeumok Igazgatósága, Eger
LŐRINCZ BÉLÁNÉ kerámiafestő, Központi Múzeumi Igazgatóság
LUKÁCS LÁSZLÓ néprajzos muzeológus, Fejér megyei Múzeumok Igazgatósága
MAGYARI ISTVÁN restaurátor, Iparművészeti Múzeum
MAJSAI KÁROLY múzeumigazgató, Petőfi Emlékmúzeum, Szalkszentmárton
MATTYASOVSZKY PÉTER muzeológus, Budapesti Történeti Múzeum
Dr. MITHAY SÁNDOR nyugdíjas régész, Helytörténeti Múzeum, Pápa
Dr. MÓDY GYÖRGY tudományos főmunkatárs, Déri Múzeum, Debrecen
Dr. NOVÁK LÁSZLÓ múzeumigazgató, Arany János Múzeum, Nagykőrös
Dr. PALOV JÓZSEF múzeumigazgató, Tessedik Sámuel Múzeum, Szarvas
PAP JÁNOS gazdasági igazgatóhelyettes, Csongrád megyei Múzeumok Igazgatósága
Dr. PATAYNÉ dr. VERSEGHY KLÁRA főmunkatárs, Természettudományi Múzeum
PÁLOS LÁSZLÓ muzeológus, Heves m. Múzeumok Igazgatósága, Eger
RÉGIUSNÉ dr. PETŐ MÁRIA muzeológus, Budapesti Történeti Múzeum
RÉZ GYULA muzeológus, Magyar Mezőgazdasági Múzeum
ROZINEK ERNŐ építésvezető, Országos Műemléki Felügyelőség Szombathelyi építésvezetőség
SIMON MÁRIA népművelő, Központi Múzeumi Igazgatóság
Dr. SOPRONI SÁNDOR tudományos tanácsadó, Magyar Nemzeti Múzeum
SURÁNYI LÁSZLÓ muzeológus, Savaria Múzeum, Szombathely
M. SZABÓ KATALIN muzeológus, Magyar Nemzeti Galéria
SZENTKIRÁLYI MIKLÓS restaurátor, Magyar Nemzeti Galéria
SZIGETHY ÁGNES muzeológus, Szabadtéri Néprajzi Múzeum
Dr. SZINYEI MERSE ANNA muzeológus, Magyar Nemzeti Galéria
TEMESI JÓZSEFNÉ restaurátor, Munkásmozgalmi és Ipartörténeti Múzeum, Tatabánya
Dr. TETTAMANTI SAROLTA osztályvezető, Pest m. Múzeumok Igazgatósága
TÉSIK JÓZSEFNÉ főrestaurátor, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
TÓTH ANTAL muzeológus, Magyar Nemzeti Galéria
Dr. TÖRÖK GYÖNGYI főmunkatárs, Magyar Nemzeti Galéria

Dr. ÚJVÁRI BÉLÁNÉ dr. KERÉKGYÁRTÓ ADRIENNE muzeológus, Néprajzi Múzeum
VALENT EDE kiállításrendező, Herman Ottó Múzeum, Miskolc
VARGA DEZSŐ igazgató, Képzőművészeti Főiskola Restaurátor Képző Intézete
VENDEL-MOHAY LAJOSNÉ irodalomtörténész, muzeológus, Béri Balogh Ádám Múzeum, Szek-
szárd
VERESS DEZSŐ CSABA főmunkatárs, Veszprém m. Múzeumok Igazgatósága, Veszprém
VONSIK ILONA muzeológus, Nógrádi Sándor Múzeum, Salgótarján
„KIVÁLÓ MUNKÁÉRT” kitüntetést kapott
ANTAL ANDRÁSNE hivatalsegéd, Kossuth Múzeum, Cegléd
ATTÁNYI KÁROLYNÉ adm. ügyintéző, Néprajzi Múzeum
ÁIPLI GYULA gépkocsivezető, Bács-Kiskun m. Múzeumok Igazgatósága, Kecskemét
BALIKÓ JÓZSEFNÉ gazdasági osztályvezető, Magyar Nemzeti Galéria
BÁNFALVI FERENC gyűjteménykezelő, Herman Ottó Múzeum, Miskolc
Dr. BÁNKI ZSUZSANNA régész, tudományos főmunkatárs, Fejér m. Múzeumok Igazgatósága,
Székesfehérvár
BÁNYAI ISTVÁNNÉ üzletvezető, Központi Múzeumi Igazgatóság
BÁRÁNYOS JÁNOSNÉ főelőadó, Veszprém m. Múzeumok Igazgatósága
BERZE FERENCNE előadó, Budapesti Történeti Múzeum
BESSENYEI VENDELNE gyűjteménykezelő, Baranya m. Múzeumok Igazgatósága, Pécs
BÉKÉSI LÁSZLÓNÉ prepatárot, Természettudományi Múzeum
BORZA KLÁRA könyvelő, Petőfi Irodalmi Múzeum
Dr. BOTÁR GYÖRGYNÉ előadó, Központi Múzeumi Igazgatóság
Dr. CSALA BÁLINTNÉ vezető teremőr, Egry József Emlékmúzeum, Badacsony
CSONKA SÁNDORNÉ gazdasági osztályvezető, Magyar Munkásmozgalmi Múzeum
DEÁK ANTALNÉ adminisztrátor, Balassa Bálint Múzeum, Esztergom
DEÁK IMRÉNÉ dr. FÜVESSY ANIKÓ muzeumigazgató, Kiss Pál Múzeum, Tiszafüred
DECSI GYULA főrestaurátor, Savaria Múzeum, Szombathely
DÉVÉNYI ISTVÁNNÉ művészettörténész, Magyar Nemzeti Galéria
ifj. DUDÁS ANDRÁS asztalos, Központi Múzeumi Igazgatóság
ERDÉLYI GYULA teremőr csoportvezető, Szépművészeti Múzeum
FAJTA ISTVÁN villanyszerelő-szakmunkás, Központi Múzeumi Igazgatóság
FLESCH BÁLINT fényképész, Petőfi Irodalmi Múzeum
FÓRISZ ILDIKÓ gyűjteménykezelő, Magyar Nemzeti Galéria
FÜLÖPNÉ KONTRA ZSUZSA grafikus, Savaria Múzeum, Szombathely
GAJZÁGÓ JOLÁN fotós, Pest m. Múzeumok Igazgatósága, Szentendre
GARAMVÁRI PÁL műszaki osztályvezető, Országos Műszaki Múzeum

GARAY JÁNOS műszaki főelőadó, Központi Múzeumi Igazgatóság
GÁSPÁR MIHÁLY múzeumi fotós, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
GERVAI MÁRIA preparátor, Természettudományi Múzeum
GLEICH LAJOSNÉ ügyviteli alkalmazott, Magyar Nemzeti Galéria
HERCZEG ZSUZSANNA restaurátor, Pest m. Múzeumok Igazgatósága, Castrum
HOMOLAY GÁBORNÉ anyagkönyvelő, Központi Múzeumi Igazgatóság
IGNÉCZI MIKLÓS asztalos-üvegező, Központi Múzeumi Igazgatóság
Dr. ISTENES FERENCNÉ gazdasági ügyintéző, Koszta József Múzeum, Szentés
IVÁNYI IMRÉNÉ adattári anyagkezelő, Néprajzi Múzeum
JANICSEK ISTVÁNNÉ könyvelő, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
JEGES ANDRÁS restaurátor, Budapesti Történeti Múzeum
JÓNI PÁLNÉ gyűjteménykezelő, Baranya m. Múzeumok Igazgatósága, Pécs
JUHÁSZ ANTALNÉ teremőr, Heves m. Múzeumok Igazgatósága, Eger
Dr. KERSCH FERENCNÉ TKM ügyintéző, Központi Múzeumi Igazgatóság
KÉRI GYÖRGYNÉ takarítónő, Budapesti Történeti Múzeum
H. Dr. KOLBA JUDIT muzeológus, Magyar Nemzeti Múzeum
KONCZ BÉLÁNÉ betanított munkás, Beregi Múzeum, Vásárosnamény
KONTOR PÉTER asztalos-szakmunkás, Központi Múzeumi Igazgatóság
KOVÁCS BÉLÁNÉ közművelődési munkatárs, Herman Ottó Múzeum, Miskolc
KOVÁCS ISTVÁN teremőr, Béri Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd
KOVÁCS TIBORNÉ adminisztrátor, Heves m. Múzeumok Igazgatósága, Eger
Dr. KUBACSEK JÁNOS gyűjtemény vezető, Magyar Földrajzi Gyűjtemény
Dr. LENGYEL TAMÁSNÉ preparátor, Természettudományi Múzeum
LÉCES KÁROLY főkönyvtáros, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
MÁTÉFY GYÖRK pénzügyi előadó, Központi Múzeumi Igazgatóság
MÓCSÁN PÉTER faipari szakmunkás, gépkocsivezető, Múzeumfalú, Nyíregyháza-Sóstó-gyógy-
fürdő
MOLNÁR ILONA fotós, Budapesti Történeti Múzeum
MOLNÁR KÁZMÉRNÉ gazdasági ügyintéző, Baranya m. Múzeumok Igazgatósága, Pécs
OLÁH ÉVA MARGIT múzeumi restaurátor, Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba
ORGOVÁNYI JÁNOSNÉ takarítónő, Budapesti Történeti Múzeum
PAPP JÁNOS restaurátor, Magyar Nemzeti Múzeum
PAPP LÁSZLÓ anyagbeszerző, Központi Múzeumi Igazgatóság
PATAI JÓZSEF asztalos, Magyar Nemzeti Galéria
PÁHI LÁSZLÓNÉ főkönyvi könyvelő, Központi Múzeumi Igazgatóság
PETRÓ GYÖRGYNÉ ügyviteli alkalmazott, Magyar Nemzeti Galéria

RÓNAI FERENCNÉ hivatalsegéd, Központi Múzeumi Igazgatóság
SALIGA LÁSZLÓ restaurátor, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
SASHEGYI FERENC elektrotechnikus, Magyar Nemzeti Galéria
SCHLIER LUJZA hivatalsegéd-teremőr, Blaskovich Múzeum, Tápíószele
SIMON ZSUZSA népművelési előadó, Szépművészeti Múzeum
SIN KATALIN gyűjteménykezelő, Természettudományi Múzeum
SIPOSNÉ SZIGETHY ANNA preparátor, Természettudományi Múzeum
STEFANIK JÓZSEFNÉ személyzeti ügyintéző, Magyar Nemzeti Galéria
SZABÓ SÁNDOR irodavezető, Családi és Társadalmi Ünnepeket Rendező Iroda, Encs
SZENTE BÉLÁNÉ teremőr, Béri Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd
SZEPSI-SZÜCS LEVENTE múzeumi fotós – osztályvezető helyettes, helyettes, Magyar Nemzeti Galéria
SZETNICS FERENCNÉ műszaki rajzoló, Savaria Múzeum, Szombathely
SZÜCS ÁRPÁD főrestaurátor, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
TAKÁCS GÉZÁNÉ ügyviteli alkalmazott, Déri Múzeum, Debrecen
TARABA MÁRIA könyvtárvezető, Mezőgazdasági Múzeum
THEISLERNÉ MANDIK IBOLYA műszaki ügyintéző, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
TÓTH ANDORNÉ szervezési előadó, Savaria Múzeum, Szombathely
TÓTH GYÖRGYNÉ gyűjteménykezelő, Néprajzi Múzeum
TUBA-KOVÁCS TAMÁS technikai munkatárs, Központi Múzeumi Igazgatóság
VÁRADI LÁSZLÓ restaurátor, Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma, Sárospatak
VÁRADI ZOLTÁN múzeumi fotós, Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba
Dr. VÁRFALVY MIKLÓSNÉ pénztáros, Magyar Nemzeti Galéria
WOJACSEK ERZSÉBET adminisztrátor ügyintéző, Néprajzi Múzeum
ZANA FERENC műszaki vezető, Központi Múzeumi Igazgatóság
ZILAHY FERENC preparátor, Természettudományi Múzeum
ZIMONYI ISTVÁNNÉ pénzügyi előadó, Herman Ottó Múzeum, Miskolc
ZOLTÁN PÉTERNÉ fotós, Budapesti Történeti Múzeum

„MINISZTERI DICSÉRETEN” részesült:

BARÁTH FERENC MIHÁLY népművelő, Palóc Múzeum, Balassagyarmat
BARTA ZOLTÁN PREPARÁTOR, Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc
Dr. BÁTAYI JENŐNÉ preparátor, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
BRUMMEL FERENC grafikai segédrestaurátor, Magyar Nemzeti Galéria
BRUNN GYŐZŐNÉ gazdasági ügyintéző, Országos Műszaki Múzeum
DEDINSZKY GYULA néprajzi gyűjtő, Békéscsaba
Dr. DEMETER ANDRÁS muzeológus, Természettudományi Múzeum

DÉVAY FERENC gazdaságvezető, B. A. Z. m. Egészségügyi Gyermekotthon, Boldogkőváralja
ERDEI IMRÉNÉ vezető teremőr-pénztáros, Déri Múzeum, Debrecen
ERDMANN LÁSZLÓ raktárkezelő, Magyar Nemzeti Galéria
Dr. FERENCZ MÁRTA muzeológus, Természettudományi Múzeum
FÖLDES MÁRIA muzeológus, Magyar Nemzeti Múzeum
FÜLÖP LAJOSNÉ adminisztrátor, Kossuth Múzeum, Cegléd
GAZSÓ ANDRÁSNE hivatalsegéd, Magyar Nemzeti Múzeum
HORN ZSUZSA restaurátor, Magyar Nemzeti Galéria
HEIM JÁNOSNÉ hivatalsegéd, Béri Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd
HEIZER LÁSZLÓNÉ restaurátor csoportvezető, Xantus János Múzeum, Győr
HORNYÁK VINCÉNÉ segédmunkás, karbantartó, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
JANDA ISTVÁNNÉ hivatalsegéd, Magyar Nemzeti Múzeum
KÁDÁR ISTVÁNNÉ hivatalsegéd, József Attila Múzeum, Makó
KÁZIK MÁRIA restaurátor, Magyar Nemzeti Galéria
KERESZTÉNYI FERENC asztalos, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
KOZMA KÁROLY múzeumi fotós, Damjanich János Múzeum, Szolnok
KOZOCSA JÓZSEFNÉ gyűjteménykezelő, Magyar Nemzeti Galéria
LELE JÓZSEF raktárkezelő, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
MAYER JÓZSEFNÉ takarító-teremőr, Falumúzeum, Galgamácsa
MIKÓ ÁRPÁD művészettörténész, Magyar Nemzeti Galéria
NAGY ISTVÁNNÉ csoportvezető, Néprajzi Múzeum
NÁDAS JÁNOS hivatalsegéd, Magyar Nemzeti Múzeum
NÉMETH MIHÁLYNÉ vezető teremőr, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
PAPP ILONA pénztáros-ruhatáros, Damjanich János Múzeum, Szolnok
PÓCS MÁRTONNÉ gazdasági ügyintéző, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
RÁDAI GÉZA gépkocsivezető, Fejér m. Múzeumok Igazgatósága, Székesfehérvár
SAMU IMRÉNÉ hivatalsegéd, Magyar Nemzeti Múzeum
SASS JÁNOS nyugdíjas szakmunkás, Országos Műszaki Múzeum
SOBOR ISTVÁN kazánfűtő, Széchenyi István Múzeum, Nagycenk
STRIFLER JÁNOSNÉ adminisztrátor, Móra Ferenc Múzeum, Szeged
SZEKSZÁRDY TAMÁSNÉ titkárnő, Fejér m. Múzeumok Igazgatósága, Székesfehérvár
SZEKERES ÁRPÁD numizmatikai gyűjteménykezelő, Herman Ottó Múzeum, Miskolc
VANYÁK JÁNOSNÉ segédmunkás, karbantartó, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
VILIMI JÓZSEFNÉ teremőr, Kubinyi Ferenc Múzeum, Szécsény

A Múzeumi és Műemléki Hónap alkalmából NÍVÓ—JUTALOMBAN részesültek:

DR. GERGELY ERNŐ, a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum tudományos főmunkatársa

DR. TAXNER ERNŐ és LÁNG JÓZSEF, a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai,
DR. KODOLÁNYI JÁNOS, a Néprajzi Múzeum helyettes főigazgatója,
MAROSI ERNŐ (MTA Művészettörténeti Kutatócsoportja) és
KOVÁCS PÉTER, a székesfehérvári István király Múzeum tudományos titkára, művészettörténész,
JUHÁSZ IRÉN, a Békés megyei Múzeumi Szervezet régésze,
BÁNKÚTI ALBIN, a Központi Múzeumi Igazgatóság kiállításrendezője.

Az Iparművészeti Múzeumból

LÁSZLÓ EMŐKE osztályvezető,

ECK IMRÉNÉ restaurátor,

DR. GOMBOS KÁROLYNÉ restaurátor,

KOLOZS ÁGNES fotós és

SIPOS ENIKŐ restaurátor a Magyar Nemzeti Múzeumból.

Siófok város „Pro Urbe” díját kapta EGYÜD ÁRPÁD, a Somogy megyei Múzeumi Szervezet főmunkatársa.

A Zala megyei Tanács alkotói díjában részesült Dr. KERECSENYI EDIT, a nagykanizsai Thury György Múzeum igazgatója.

TUDOMÁNYOS FOKOZAT

Egyetemi doktori címet szerzett

HANKÓCZI GYULA néprajzos, a mezőkövesdi Matyó Múzeum igazgatója

T. SZŐNYI ESZTER és TOMKA PÉTER, a Győr-Sopron megyei Múzeumi Igazgatóság régészei.

APPENDIX

CS. LENGYEL BEATRIX

A MÚZEUMI KÖZLEMÉNYEK REPERTÓRIUMA 1962 - 1981

A Múzeumi Közlemények 1962-ben akkor indult, amikor a vidéki múzeumok tanácsai irányítás alá kerültek, azzal a céllal, hogy a központi irányítás és a szakmai munka elősegítése érdekében információs bázisul szolgáljon. A szerkesztői előszó a muzeológia minden területéről ígért tájékoztatást, feladatmegjelölést, módszertani útmutatást, vitát. Eleinte a valóban sokszínűen, bár még az indulás gyermekcipőjében járó folyóirat tükrözte e törekvést. A megjelenés adatait vizsgálva és összevetve az egyes számok tartalmával, megállapítható, hogy alig négy esztendővel létrejötté után már gondok jelentkeztek. A célkitűzések megvalósításához legalább évi négy alkalommal megjelenő, számonként több téma köré csoportosított cikket tartalmazó folyóiratra lett volna szükség. 1966-ban azonban már kettős számok jelentek meg; 1967-ben pedig két szám, melyek közül az egyik csupán egyetlen beszámolót tartalmazott. Ezt követően gyorsan váltakoztak a hullámhegyek és -völgyek a kiadvány életében. Kiadváltás, szerkesztőváltás, elmaradó évfolyam. . . mind hátramoszdítói egy folyóirat kibontakozásának, fejlődésének. A változások nem voltak függetlenek a társadalmi környezet, közelebről a múzeumok életében bekövetkezett változásoktól. A folyóirat stabilizálódása kezdetének az 1978–79-es szám tekinthető. Ez időtől jelenik meg rovatrend szerint tagoltan, határozottabb arculattal. Információs szerepét azonban nagy mértékben csökkentei, hogy az egyes számok – különböző okoknál fogva – rendszertelenül, sok esetben lényegesen elmaradva az események mögött, követik egymást. Sajnos e tekintetben szakfolyóirataink szomorú sorsában osztozik.

A megfogalmazott célok közül nem mindent sikerült megvalósítani. A Repertóriumban áttekintett évfolyamok a szervezeti bizonytalanságok mellett a múzeumügy alapvető gondjait, problémáit is híven tükrözik. Ennek bizonyításául néhány – általunk lényegesnek tartott – hiányosságot emelünk ki.

Nagyobb számban találhatók tervekről, javaslatokról, szervezeti átalakulásról szóló tájékoztatók, irányelveket megfogalmazó cikkek, mint az ezekben kitűzött célok eléréséhez vezető útról, a konkrét múzeumi munkáról szóló beszámolók.

Alapvető hiányosság a múzeumi könyvtárakról szóló cikkek teljes kiszorulása e hasábkokról. Holott ez valamennyi kutató, restaurátor napi gondja és problémája! Furcsa, hogy a szakma folyóiratában senki sem foglalkozott ezekkel a szakkönyvtárakkal, melyeknek gondjai a többi könyvtárétól némileg eltérők. E könyvtárak fejlesztésének lehetséges útjairól, a közöttük kialakítható gyümölcsöző együttműködésről sem esett szó.

Húsz esztendő alatt nem kapott helyet a múzeumoknak hazánkban és határainkon kívül is gondot okozó legális és illegális műkereskedelem problematikája.

Alig jutott hely, mindössze egy-két összefoglalás erejéig, az egyházi és magángyűjteményeknek. Gyűjteménybemutatók egy-egy esetben sem fordultak elő!

Hiányolható az a kezdetben jól-rosszul követett gyakorlat is, hogy a múzeumok éves munkájáról a minisztérium illetékesei számoljanak be. Nem mindenre kiterjedő éves beszámolókra volna szükség, hanem rövid, tömör, a főbb tendenciákat, eredményeket, gondokat tartalmazó összefoglalókra. Első pillantásra a kiállításokról írott cikkek száma kedvezőnek tűnt. Ám a valóban elemző, szakmai szempontokat igazán alkalmazó kritika, bírálat, javaslat — kevés!

A Múzeumi Közlemények akkor találja meg helyét szakfolyóirataink között, ha speciális múzeumi problémákat, módszereket tár föl, ha gyűjteményeket, múzeumi szervezeteket mutat be.

* * *

A címszavak megválasztásakor egyfelől arra törekedtünk, hogy a múzeumügy valamennyi területe helyet kapjon; másfelől az „önmagukat” adó csoportoknak is igyekeztünk teret biztosítani. E két szempont alapján született meg az alábbi felosztás.

Gondot okozott, hogy több cikk kettő esetleg három címszóhoz is sorolható, ám ez indokolatlanul megnövelte volna a Repertórium terjedelmét, ezért csak a tematikailag legjellemzőbb helyen szerepeltettük.

Több szerző által írt cikket mindig az elsőként feltüntetett szerző nevének kezdőbetűi alapján soroltunk be. Valamennyi külföldi szerző cikke — egy kivételével, amely itthoni kiállításról számol be — a HORIZONT rovatba került, függetlenül témájától. Külön egységként vettük az 1980-as múzeumi hónapra megjelent különszámot.

A HIREK—ESEMÉNYEK címszóhoz valamennyi — bár más címen megjelent — e tárgyú cikket besoroltuk, csupán az évszámot és oldalszámot megadva.

A fényképes illusztrációkat minden esetben feltüntettük a bibliográfiai adatok végén. A FÉNYKÉPEK címszónál pedig tételszám szerint növekvő sorrendben részleteztük a képeket — ahol ez lehetséges volt —, az eredeti képaláírás alapján.

Megjelenési adatok*

Év	Szám	Kiadó	Szerkesztői bizottság	Szerkesztő	Forma	Terjed.	Pl.-szám	Megj. idő
1962	1.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	10,0	400	?
	2.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	7,5	400	?
1963	1.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	9,0	400	?
	2.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	7,0	400	?
	3.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	9,0	400	?
	4.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	8,5	400	?
1964	1.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	11,25	400	?
	2.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	10,0	400	?
	3.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	8,0	400	?
	4.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	12,0	400	?
1966	1-2.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	12,0	400	?
	3-4.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	12,0	400	?
	1.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	10,25	400	?
	2.	A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya által megbízott Múzeumi Kabinet	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos, Vízzy Ottó	Kerek József	A/5	9,0	500	?
1968	1.	Országos Múzeumi Tanács	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos	Kerek József	A/5	8,5	500	?
	2.	Országos Múzeumi Tanács	Gerelyes Ede, Kovács István, Lakatos László, Major Gyula, Radocsay Dénes, Szolnoky Lajos	Kerek József	A/5	8,75	500	?

Év	Szám	Kiadó	Szerkesztői bizottság	Szerkesztő	Forma	Terjed.	Pl.-szám	Megj. idő
1969	1.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Béres András, Dr. Czére Béla, Hetés Tibor, Dr. Lakatos László (eln.)	Kerek József, Kovács István	B/5	9,8	818	1969. III.31.
	2.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Béres Andrea, Dr. Czére Béla, Dr. Füzes Endre, Hetés Tibor, Dr. Lakatos László (eln.)		B/5	10,5	810	1969. VII.15
	3.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Czére Béla, Dr. Füzes Endre, Hetés Tibor		B/5	12,77	840	1969. X.13.
1970	1.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Czére Béla, Dr. Füzes Endre, Hetés Tibor	Kerek József, Kovács István	B/5	14,8	864	1970. VII.24
	2.				B/5	12,45	865	1970. IX.14.
	3.				B/5	15,375	880	1971. I.30.

* Ezúton is köszönöm Kesztyűs Ferencné szíves segítségét, mellyel a megjelenési adatok összegyűjtésében támogatott.

Megjelenési adatok

Év	Szám	Kiadó	Szerkesztői bizottság	Szerkesztő	Forma	Terjed.	Pl.-szám	Megj. idő
1971	1.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Czére Béla, Dr. Fűzes Endre, Hetés Tibor	Kerek József, Kovács István	B/5	15,75	902	1971. VI.4.
	2.				B/5	16,1	898	1971. X.26.
	3.				B/5	14,875	912	1972. IV.28.
1972	1.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Czére Béla, Dr. Fűzes Endre, Hetés Tibor	Kerek József, Kovács István	B/5	15,40	915	1972. X.11.
	2-3.				B/5	20,025	907	1973. X.8.
1973	1.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Czére Béla, Dr. Fűzes Endre, Hetés Tibor	Kerek József, Kovács István	B/5	13,65	901	1973. X.8.
	2-3.				B/5	13,65	1000	1976. VI.29.
1974*	---	---	---	---	---	---	---	---
	2.	Országos Múzeumi Tanács	Dr. Czére Béla, Dr. Fűzes Endre, Hetés Tibor	Kerek József, Kovács István	B/5	11,9	998	1974. X.24.
1975**	---	---	---	---	---	---	---	---
1976	1.	Országos Múzeumi Tanács	szerk. biz. segítségével	Kodolányi János	B/5	8,925	1047	1977. I.18.
	2.				B/5	5,95	1037	1977. X.21.
1977	1-3.	Országos Múzeumi Tanács	szerk. biz. segítségével	Kodolányi János	B/5	15,05	1494	1978. IX.29.
1978-1979.	---	Kulturális Minisztérium Múzeumi Főosztály	Agócsy Pál, Berta István, Borsányi László, Fűzes Endre, Kiss László, Kovács Tibor, Miklós Pál, Rigó László, Szikossy Ferenc	Kodolányi János	B/5	12,0	---	?

Év	Szám	Kiadó	Szerkesztői bizottság	Szerkesztő	Forma	Terjed.	Pl.-szám	Megj. idő
1980	1.	Kulturális Minisztérium Múzeumi Osztály	Agócsy Pál, Berta István, Füzes Endre, Kiss László, Kodolányi János, Miklós Pál, Nemes Iván, Szikossy Ferenc	Bándi Gábor, Kovács Tibor	B/5	8,5	1540	1980. V. 10.
	2.	Művelődési Minisztérium Múzeumi Osztály			B/5	10,15	1472	1980. IX. 26.
1981	1.	Művelődési Minisztérium Múzeumi Osztály	Agócsy Pál, Berta István, Füzes Endre, Kiss László, Kodolányi János, Miklós Pál, Nemes Iván, Szikossy Ferenc	Bándi Gábor, Kovács Tibor	B/5	8,4	1528	1982. II. 26.
	2.				B/5	11,55	1593	1982. XII. 29

* Az 1974/1. szám nem jelent meg.
** 1975-ben nem jelent meg a folyóirat.

A REPERTÓRIUM BEOSZTÁSA

I. MÚZEUMI SZERVEZET

A.	Szervezeti, irányítási kérdések	1–18
B.	Helyzetfelmérés, feladatok megfogalmazása	19–32
C.	Jelentések	33–41
D.	Jogi és gazdasági kérdések	42–51

II. SZEMÉLYI KÉRDÉSEK

A.	Képzés, továbbképzés, szakemberhelyzet	52–65
B.	Nekrológok	66–73
C.	„Visszapillantás”	74–78

III. SZAKMAI TEVÉKENYSÉG

A.	Tudományos kutatás, gyűjtőmunka	79–94
B.	Történettudomány, történeti muzeológia	95–102
C.	Régészeti feltárások	103–116
D.	Műtárgyvédelem	117–138
E.	Műemlékvédelem	139–147
F.	Nyilvántartás	148–166

IV. MÚZEUMOK, GYŰJTEMÉNYEK ISMERTETÉSE

A.	Állami	167–193
B.	Egyházi	194–198
C.	Magán	199–202

V. KÖZMŰVELŐDÉSI TEVÉKENYSÉG

A.	Általában	203–243
B.	Kiállítások általában	244–260
C.	Kiállításmódszertan, technika	261–292
D.	Állandó kiállításokról	293–312
E.	Időszaki kiállításokról	313–339
F.	Múzeumi Hónap	340–354
G.	Múzeum és iskola	355–362
H.	Múzeumaink és a honismereti mozgalom	363–376

VI. MÚZEUMTÖRTÉNET	377–401
VII. MÚZEUMI KÖNYVTÁRAK	402–405
VIII. KONGRESSZUSOK, TANÁCSKOZÁSOK	406–447
IX. HORIZONT	
A. Külföldi múzeumokról, kiállításokról	448–480
B. Közművelődési tevékenység	481–486
C. Muzeológiai módszerek	487–495
D. Kapcsolataink	496–502
E. Egyéb	503–514
X. ISMERTETÉSEK	515–525
XI. EGYÉB	526–544
XII. KÜLFÖLDI (FOLYÓIRAT) SZEMLE	545–555
XIII. KÜLÖNSZÁM – MÚZEUMI HÓNAP 1980	556–566
XIV. HÍREK – ESEMÉNYEK	
XV. FÉNYKÉPEK	
XVI. SZERZŐI NÉVMUTATÓ	

I. MÚZEUMI SZERVEZET

A. Szervezeti, irányítási kérdések

1. BALKÁNYI ENIKŐ: Az Irodalmi Múzeum és a Megyei Múzeumi Igazgatóságok együttműködéséről. 1964/1. 26–33.
2. BODROGI TIBOR: Az országos múzeumok szervezeti kérdései. 1969/1. 5–16.
3. BODROGI TIBOR – SZOLNOKY LAJOS: A Néprajzi Múzeum országos szakmai irányító tevékenysége. 1966/1–2. 1–11.

4. ESTI BÉLA: A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum és a megyei múzeumok együttműködése a szakág előtt álló feladatok megvalósításában. 1971/2. 91–104.
5. FODOR MIHÁLY: A szolnok-megyei múzeumok tanácsi kezelésbe vétele. 1962/2. 32–34.
6. KATONA IMRE: A Múzeumi Tudományos Tanácsok működése és feladatai. 1963/2. 1–5.
7. KISS LÁSZLÓ: Vendéglátóipari Múzeum létesítése. 1966/1–2. 88–89.
8. KOREK JÓZSEF: Az Országos Múzeumi Tanács 1975. évi munkája és 1976. évi terve. 1976/1. 93–94.
9. KOREK JÓZSEF: A szakfelügyeleti rendszer alakulása a múzeumi szakterületen. 1968/2. 80–86.
10. KOROKNAY ÉVA, SZ.: Kollektívánk szerepe a vidéki gyűjtőtevékenység fejlődésében. 1976/2. 24–28.
11. LAKATOS LÁSZLÓ: Az Országos Múzeumi Tanács működéséről és terveiről. 1968/2. 71–74.
12. MÉSZÁROS BALÁZS: Technikatörténeti múzeumi hálózatunk kialakulása és fejlődésének tendenciái. 1980/2. 11–20.
13. MÉSZÁROS VINCE: Gondolatok a szakági muzeológia alapkérdéseiről. A magyar Vízügyi Múzeum szervezése. 1976/1. 35–42.
14. A múzeumi terület háttérintézményeinek átszervezése. 1981/2. 3–7.
15. NÉMETHY ENDRE: A központi Muzeológiai Technológiai Csoportról. 1962/1. 24–26.
16. PETRES ÉVA, F.: Múzeumok és tanácsok. 1964/1. 23–26.
17. Újjáalakult az Országos Múzeumi Tanács. 1980/2. 3–10.
18. VERŐ GÁBOR: A múzeumi terület szervezeti változásai, gondolatok az előtérben álló feladatokról. 1968/1. 8–15.

B. Helyzetfelmérés, feladatok megfogalmazása

19. BALASSA IVÁN: A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. Kongresszusa és a néprajzi muzeológia feladatai. 1963/3. 1–12.
20. FÜLEP FERENC: A magyar régészet feladatai a MSZMP. VIII. Kongresszusa után. 1963/1. 10–18.
21. FÜZES ENDRE: Megjegyzések a múzeumok V. ötéves tervéhez. 1976/1. 12–18.
22. GERELYES EDE: A legújabb kori muzeológia helyzete és feladatai. 1963/4. 1–11.
23. Irányelvek a kapitalizmus és a szocializmus korszakával foglalkozó történeti muzeológia fejlesztéséhez. 1973/1. 31–41.
24. Irányelvek a magyar múzeumok III. ötéves tervéhez (1966–1970). 1965/3. 155–166.
25. KOREK JÓZSEF: A magyar régészet feladatai az MSZMP. VIII. kongresszusa után előadás vitája a Magyar Nemzeti Múzeumban. 1963/1. 69–70.

26. A megyei múzeumok képzőművészeti gyűjtési körének és ebből adódó feladatainak meghatározása. 1981/1. 3–7.
27. MRAVIK LÁSZLÓ: Megjegyzések a megyei múzeumok képzőművészeti gyűjtési körét szabályozó tervezethez. 1981/1. 8–13.
28. A múzeumokban folyó tudományos munka helyzete; feladatok az MSZMP KB tudománypolitikai irányelveinek teljesítésében. 1971/1. 3–16.
29. POGÁNY Ö. GÁBOR: A múzeumok feladatai a szocializmus építésének jelenlegi szakaszában. 1968/1. 1–8.
30. SZILÁGYI ISTVÁN: A műszaki múzeumok helyzete és távlati fejlesztésének irányelvei. 1967/1. 28–37.
31. Tájékoztató a vidéki művészeti gyűjtemények fejlesztésének aktuális kérdéseiről. 1973/1. 42–46.
32. VLCSKÓ LAJOS – FÜR LAJOS – FÁBIÁN GYULA: Tervezet a mezőgazdasági és agrártörténeti muzeológia fejlesztésére. 1973/2–3. 19–35.

C. Jelentések

Központi:*

33. A magyar múzeumok munkája 1962-ben, és szemelvények 1963. évi terveikből. 1963/1. 2–10.
34. KISS LÁSZLÓ: A múzeumok 1963. évi munkája. 1964/1. 1–20.
35. KISS LÁSZLÓ: Adatok a múzeumok 1964 évi munkájáról. 1965/2. 69–94.
36. KISS LÁSZLÓ: Adatok a múzeumok 1966. évi munkájáról. 1967/2. 83–149.

Magyei:

37. DANKÓ IMRE: Jelentés a Baranya megyei múzeumok munkájáról. 1965/2. 94–100.
38. KAPOSVÁRI GYULA: Jelentés a Szolnok-megyei múzeumi szervezet két éves munkájáról. 1964/3. 12–16.
39. KAPOSVÁRI GYULA: A Szolnok megyei múzeumok eredményei és tervei. 1970/2. 24–35.
40. KÁDASI LÁSZLÓ: A Bács-Kiskun megyei múzeumok helyzetének alakulása a tanácsai irányítás időszakában. 1969/3. 40–50.
41. SÁNTA JÁNOS: Egy erőteljesen fejlődő múzeumi szervezet eredményei, gondjai. 1965/4. 258–262.

* időrendben

D. Jogi és gazdasági kérdések

42. ÉRI ISTVÁN: Múzeumaink és az új gazdasági mechanizmus. 1968/1. 15–18.
43. Kiviteli bizonylatok kiállíthatóságáról, a műtárgy keletkezési idejének figyelembe vétele az érdemi határozatnál és a kérelem esetleges elutasításának indokolásáról. 1966/1–2. 89–90.
44. K. L.: A működési engedélyek kiadásáról. 1965/3. 225–229.
45. KOVÁCS ISTVÁN: A múzeumok működésének gazdasági kérdései. 1965/4. 231–242.
46. KOVÁCS ISTVÁN – NOVÁK SÁNDOR: A „B” téma hitelek felhasználásáról. 1965/2. 14.
47. NAGYHEGYI ZOLTÁN: A múzeumi jogszabályok kézikönyvének tartalmában 1971-ben bekövetkezett változások. 1972/1. 125–138.
48. NAGYHEGYI ZOLTÁN: A múzeumi jogszabályok kézikönyvének tartalmában 1972-ben bekövetkezett változások. 1973/1. 109–117.
49. PRANDLER ZOLTÁN: Rendkívüli fizetett szabadság biztosítása külföldi úthoz, tanácsi irányítás alatt álló múzeumoknál. 1967/1. 76–77.
50. PRANDLER ZOLTÁN: Védett muzeális tárgyak birtokolása lakbérpótlék mentességet eredményezhet, de nem teremt jogcímet külön szoba jogosultságra. 1967/1. 77–78.
51. PRANTNER ZOLTÁN: Büntető eljárás, polgári bírósági határozat, valamint közjegyzői intézkedés folytán állami tulajdonba került muzeális tárgyak, illetve gyűjtemények múzeumi elhelyezéséről. 1965/2. 146–148.

II. SZEMÉLYI KÉRDÉSEK

A. Képzés, továbbképzés, szakemberhelyzet

52. BAKAY KORNÉL: Muzeológiai alapismeretek oktatása a kőszegi Jurisics gimnáziumban. 1981/1. 38–41.
53. BALASSA IVÁN: A vidéki múzeumok szakember gondjai. 1964/4. 56–61.
54. ÉRI ISTVÁN: A magyar múzeumok szakemberállományáról. 1978–79. 119–126.
55. KISS GYULA: A helyi gyűjteményvezetők velemi tanfolyama. 1963/1. 61–64.
56. KOREK JÓZSEF: A múzeumok működésének személyi feltételei és a szakmunkatársak képzésének problémái. 1973/2–3. 46–59.
57. KOREK JÓZSEF: A régészeti szakmai-ideológiai továbbképzés két éve. 1965/3. 166–171.
58. KOROKNAY ÉVA, SZ.: Az iparművészeti szakmai továbbképzés. 1980/1. 21–23.
59. MÉSZÁROS MÁRTA: Az 1969. évi szakmai felmérés néhány tapasztalata. 1970/1. 39–47.

60. MÉSZÁROS MÁRTA: Az 1969. évi szakmai felmérés néhány tapasztalata. (II.) 1971/1. 42–49.
61. NÉMETHY ENDRE: Beszámoló a Központi Muzeológiai Technológiai Csoport két restaurátor-továbbképző tanfolyamáról. 1963/2. 33–40.
62. PAPP LÁSZLÓ: A muzeológus-képzésről. 1963/3. 49–53.
63. SZALAY ZOLTÁN: Tárgyrestaurátorok felsőfokú oktatásának eredményei. 1980/1. 29–34. ill.
64. SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: A helyi gyűjteményvezetők tanfolyama Vas megyében. 1962/1. 52–54.
65. TAMÁS ISTVÁN: A Magyar Nemzeti Múzeum káderkérdéseiről. 1970/3. 62–71.

B. Nekrológok*

66. Dr. Csatkai Endre (1896–1970). í: DOMONKOS OTTÓ. 1970/1. 107–114. ill.
67. Dr. Felvinczi Takáts Zoltán. í: HORVÁTH TIBOR. 1964. 67–68.
68. Dr. Hadnagy László. í: LIPTAI ERVIN. 1963/1. 1–2.
69. Kiss Lajos. í: ORTUTAY GYULA. 1965/1. 60–62.
70. Dr. Lakatos László (1911–1969). í: VERŐ GÁBOR. 1969/2. 3–5. ill.
71. Dr. Mezősi Károly (1907–1971). 1971/3. (120–121)
72. Dr. Székessy Vilmos (1907–1970). 1970/3. 135–137.
73. Vágó Eszter, B. (1928–1970). 1970/3. 134.

C. „Visszapillantás”

74. BÁTORI MIHÁLYNÉ: Húsz év a Természettudományi Múzeum Könyvtárában. 1965/2. 120–123.
75. FLÓRIÁN MÁRIA, KOVÁCS TIBOR, KÖRNYEI ATTILA, LÁNYI VERA: Első esztendő a múzeumban. 1964/3. 16–22.
76. NAGY GYULA: Húsz év az Orosházi Múzeumban. 1965/3. 172–182.
77. TASNÁDINÉ, MARIK KLÁRA: 20 év az Iparművészeti Múzeumban. 1965/1. 26–28.
78. VÉRTES LÁSZLÓ: Visszapillantás múzeumi szolgálatom első éveire. 1965/1. 29–32.

* Az elhunytak alfabetikus sorrendjében.

III. SZAKMAI TEVÉKENYSÉG

A. Tudományos kutatás, gyűjtőmunka

79. BARBARITS LAJOS: Eredeti és nem eredeti tárgyak a múzeumban. 1963/1. 47–52.
80. BARTHA ANTAL: A régészet és a történettudomány együttműködésének kérdései. 1969/3. 13–33.
81. CSATKAI ENDRE: Levéltári kutatás, művészettörténeti kutatás. 1969/3. 112–119.
82. DÖMÖTÖR SÁNDOR: A munkáshagyományok gyűjtéséről. 1969/1. 53–63.
83. FERENCZY LÁSZLÓ: A Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum műtárgy szerzeményezésének tudományos kérdései. 1976/2. 12–19.
84. KASZAB ZOLTÁN: Tudományos kutatás a Természettudományi Múzeum Állattárában. 1963/1. 29–35.
85. KATONA IMRE: Múzeumunk funkciói. 1976/2. 4–7.
86. LENGYEL DÉNES: A Petőfi Irodalmi Múzeum tudományos terveiről. 1963/3. 19–23.
87. POGÁNY Ö. GÁBOR: A Magyar Nemzeti Galéria helye a művészettörténelem távlati tudományos kutatási tervében. 1962/2. 1–4.
88. RADOCSAY DÉNES: Tudományos munka a Szépművészeti Múzeumban. 1964/1. 20–23.
89. SZABADVÁRY FERENC: Az ipartörténeti gyűjtőtevékenység fejlesztéséről. 1973/1. 47–68.
90. SZABOLCSI HEDVIG: Tudományos munka az Iparművészeti Múzeumban. 1964/3. 9–12.
91. SZABÓ ISTVÁN – SZABÓ GYULA: A vidéki múzeumok szerepe és lehetőségei tudományos életünkben. 1972/2–3. 95–110.
92. SZABÓ GYULA: A legújabbkori helytörténeti anyaggyűjtés tapasztalatai a pécsi Janus Pannonius Múzeumban. 1964/1. 33–39.
93. TÓTH SÁNDOR: A Bakony Természeti Képe tudományos program és a Bakonyi Természettudományi Múzeum megalakulása. 1972/2–3. 111–123.
94. UHERKOVICH ÁKOS: Regionális kutatások csoportmunkával. A Dél-Dunántúl természettudományos kutatásáról. 1980/2. 21–26.

B. Történettudomány, történeti muzeológia

95. DÓZSA KATALIN, F.: A munkások öltözködése a századfordulón. 1972/2–3. 131–137. ill.
96. DÖMÖTÖR SÁNDOR: A munkáshagyományok és a muzeológia. 1971/2. 15–27.
97. ESTI BÉLA: Az új- és legújabb kori történeti munka a Heves megyei múzeumokban. 1972/2–3. 124–130.

98. GARAI TIBOR: Új-legújabb kori muzeológiánk kritikus pontja. 1972/1. 38–50. ill.
99. GARAI TIBOR: Az új-legújabbkor történeti muzeológia emancipációja. 1973/2–3. 7–18.
100. GERELYES EDE: Napjaink gyűjtőmozgalmai és a legújabb kori múzeumi problémái. 1971/2. 54–68.
101. NAGY DEZSŐ: A munkás sport- és természetjáró mozgalom hagyományairól. 1971/1. 63–85.
102. VÖRÖS KÁROLY: A történeti muzeológia kérdéseire. 1967/1. 24–28.

C. Régészeti feltárások

103. BAKAY KORNÉL: A magyar őstörténet kutatásának lehetőségei és gátjai. 1972/1. 27–37.
104. BURGER ALICE, SZ.: Új építkezések és a régészeti feladatok. 1962/2. 50–52.
105. CSALOG ZSOLT: Régészeti leletbejelentő hálózat Szolnok megyében. 1964/1. 43–48.
106. ÉRI ISTVÁN: A régészeti topográfia Veszprém megyei köteteiről. 1973/1. 69–87.
107. KOREK JÓZSEF: Vigyázzunk jobban az ásatásoknál. 1966/1–2. 86–88.
108. KOREK JÓZSEF – KOCZTUR ÉVA: A régészeti feltárások és anyaguk helyzete. 1965/1. 6–13.
109. KRALOVÁNSZKYNÉ, ÉRY KINGA: Szempontok az antropológiai leletek gyűjtési, restaurálási és raktározási munkáihoz. 1965/1. 13–25.
110. MAKKAY JANOS: „Mentsétek meg leleteinket”. 1981/2. 9–51.
111. MAKKAY JÁNOS: A régészet új vizsgálati módszerei és hazai alkalmazási lehetőségei. 1963/2. 15–24.
112. PALÁGYI SYLVIA, K.: A balácai feltárások múltja és jövője. 1981/2. 95–98.
113. PATAY PÁL: A régészeti jelentős területek védelme. 1968/2. 90–94.
114. TROGMAYER OTTÓ: Az Alföld őstörténetének főbb kérdései. 1963/2. 28–30.
115. TROGMAYER OTTÓ: Az Alföld régészeti kutatásának újabb eredményei. 1964/4. 64–66.
116. VIRÁGH DÉNES: Az ásatások geodéziai felmérésének fejlődése. 1971/1. 90–121. ill.

D. Műtárgyvédelem

117. BAKI GYÖZŐ: A Nemzeti Múzeum Restaurátori Osztályának eredményei a műtárgyvédelem terén. 1962/1. 27–29.
118. BRENDEL GUSZTÁVNÉ: A kő pusztulása és védelme. 1966/1–2. 44–47.
119. BRENDEL GUSZTÁVNÉ: Újabb eljárás a vizes ásatási fa konzerválására. 1966/3–4. 148–155.

120. CSILLAG GYULA: Ásatási kerámia-anyag ragasztása. 1962/1. 35–37.
121. GÁBRY GYÖRGY: Történeti hangszerek helyreállítása és megszólaltatása. 1963/4. 57–59.
122. HÉJJ MIKLÓS: Múzeumi köemlékeink védelméről. 1964/4. 30–51.
123. HORVÁTH VERA: Iparművészeti műtárgyak védelmének kérdései. 1963/4. 26–31.
124. KISS ÁKOS: Műgyűjtés és műtárgyvédelem a felszabadulás óta eltelt 30 évben. 1976/2. 8–11.
125. KOVÁCS ISTVÁN: A műtárgyállomány helyzetéről. 1966/3–4. 95–102.
126. MAKKY GYÖRGY: Új módszerek természettudományi kiállítási anyag preparálására. 1968/2. 95–97.
127. MÁRFFY ALBIN: Kísérlet a XIX. század másodok felében használt bitumenes festékek romboló hatásának megfékezésére. 1970/1. 82–88. ill.
128. SCHLAGER KÁROLYNÉ: Ezüsttárgyak kémiai tisztítása. 1968/1. 39–43.
129. SCHLAGER KÁROLYNÉ: Kémiai fémtisztítási módszer ellenőrzése. 1966/3–4. 141–148.
130. SCHLAGER KÁROLYNÉ: Múzeumi vastárgyak szakszerű védelme, csomagolása. 1965/3. 207–213.
131. SCHLAGER KÁROLYNÉ: Részeredmények a múzeumi fémtárgyak állagvédelmi eljárásainak keresésében. 1966/1–2. 41–43.
132. SCHLAGER KÁROLYNÉ: Szerves fémbevonat. 1962/1. 33–34.
133. SZÉMAN ISTVÁN: A textíliák megóvásának módszerei és problémái. 1963/1. 56–61.
134. TAKÁCS VILMOS: Ásatásokból előkerült nedves faanyagok konzerválásának lehetőségei. 1962/1. 30–32.
135. TÉSIK JÓZSEFNÉ: A múzeumi textíliák gondozásáról. 1963/2. 40–43.
136. TÍMÁRNÉ, BALÁZSY ÁGNES: „Ki a felelős?” A muzeológus, vagy a restaurátor? 1981/2. 52–57.
137. VADÁSZI ERZSÉBET: Műkincseink megóvásának és újjászületésének 30 éve. 1976/2. 20–23.
138. VLCSKÓ LAJOS: Jelentős agrártörténeti emlékek védelme. 1978–79. 7–10.

E. Műemlékvédelem

139. BODÓ SÁNDOR: A népi műemlékek múzeumi berendezéséről. 1981/1. 68–70. ill.
140. ENTZ GÉZA: A műemlékvédelmi hét elé. 1964/3. 1–2.
141. GERŐ LÁSZLÓ: Múzeumi gyűjtemények elhelyezése műemlékekben. 1977/1–3. 84–94. ill.
142. HOFFMANN TAMÁS: A népi műemlékek és kultúrpolitikai hasznosításuk. 1973/2–3. 36–45.

143. KISS ÁKOS: A műemlékvédelem néhány kérdéséről. 1963/3. 35–38.
144. KISS ÁKOS: Vármúzeumaink műemlékvédelmi kérdései. 1964/3. 2–9.
145. KUBINYI ILONA: A művelődésügyi osztályok és a múzeumok műemlékvédelmi feladatai. 1963/3. 27–35.
146. MERÉNYI FERENC: Tájékoztató a magyar műemlékvédelemről. 1971/3. 31–41.
147. VARGHA LÁSZLÓ: A műemlékvédelem néhány kérdéséről. 1969/1. 83–91.

F. Nyilvántartás

148. BEZECZKY TAMÁS: A múzeumok új adatszolgáltatási rendszere. 1978–79. 24–29.
149. BEZECZKY TAMÁS: Számítógépes múzeumi nyilvántartás. 1980/1. 24–29.
150. BODGÁL FERENC: A miskolci Herman Ottó Múzeum néprajzi adattára. 1967/1. 51–55.
151. CSATÓ TAMÁS: A legújabb kori történelem dokumentációs gyűjteményeiben alkalmazott szakmutató rendszer. 1963/3. 45–49.
152. CSERNY LÁSZLÓNÉ: A műtárgy-szerzeményezési folyamat dokumentálásának rendszere az Országos Műszaki Múzeumban. 1978–79. 13–23.
153. DANKÓ IMRE: A múzeumi helytörténeti anyag meghatározása és kezelése. 1962/1. 10–20.
154. ÉRI ISTVÁN: A múzeumi nyilvántartás, tájékoztatás és a számítógépek. 1971/3. 42–48.
155. FARKAS MÁRTA, SZ.: A Zenetörténeti Múzeum kísérlete a hangszerek országos nyilvántartásának elkészítésére. 1972/2–3. 163–166.
156. FÉL EDIT: Javaslat a múzeumi textilfélék méretarányának meghatározására. 1964/2. 14–16.
157. HUSZÁR LAJOS: Leltári revízió a Magyar Nemzeti Múzeum Éremtárában. 1968/2. 87–90.
158. JENEI FERENC: Irodalmi emlékek vidéki múzeumainkban. 1965/2. 138–141.
159. KERECSENYI EDIT, H.: Hozzászólás Fél Edit: „Javaslat a múzeumi textilfélék méretarányának meghatározására” c. cikkéhez. 1965/1. 43–45.
160. KOCZTUR ÉVA: Régészeti és történeti védett területek országos jegyzékének elkészítése. 1964/2. 8–14.
161. KOMÁROMY JÓZSEF: A miskolci múzeum új gyűjteménye: a legújabbkori dokumentációs adattár. 1962/2. 53–56.
162. MAJOR GYULA: Az általános revízió lebonyolítása az Iparművészeti Múzeumban. 1962/1. 3–10.
163. MÉSZÁROS VINCE: A műszaki múzeumi adattárak kérdéseire. 1969/2. 85–112.

164. NAGYBÁKAY PÉTER: A céhes anyag országos katasztere számítógépes feldolgozásának előkészületei. 1972–3. 167–170.
165. ZÓLYOMI JÓZSEF: Új módszer néprajzi tárgyak adatfelvételére. 1965/1. 39–43.
166. ZSADÁNYI GUIDÓ: A Herman Ottó Múzeum régészeti adattára. 1962/1. 21–23.

IV. MÚZEUMOK, GYŰJTEMÉNYEK ISMERTETÉSE

A. Állami

167. BÁRTH JÁNOS: A lajosmizsei tanyamúzeum létrehozásáról. 1972/2–3. 178–190.
168. BORZA TIBOR: A Magyar Vendéglátóipari Múzeum öt éve. 1971/1. 122–129.
169. ERDÉSZ SÁNDOR: A sóstói múzeumfalu. 1980/1. 35–44. ill.
170. FÜKÖH LEVENTE: A Dobó István vármúzeum őslénytani gyűjteménye. 1981/2. 59–72. ill.
171. GAJZÁGHÓ ALADÁR: A nógrádmegyei munkásmozgalmi múzeum. 1962/2. 57–58.
172. GYÖRGY ESZTER: A láthatatlan múzeum. 1981/1. 61–67. ill.
173. HORVÁTH ISTVÁN: Új múzeum épül Salgótarjánban. 1978–79. 68–73. ill.
174. IMRE MÁRIA, L.: A Mecseknádasdi Német Nemzetiségi Tájház. 1978–79. 65–67. ill.
175. KERESZTÉNYI JÓZSEF: Múzeum – társadalmi összefogással. 1964/2. 46–49.
176. KERESZTURY DEZSŐ: Ház-avatás Fóton. 1969/1. 32–35.
177. KISZELY GYULA, ifj.: Az Öntödei Múzeum. 1971/2. 79–86. ill.
178. KÖRMÖCZI KATALIN: Paraszti- és munkáséletmódelemlékek a fővárosban. 1971/2. 120–124. ill.
179. LÁNG JÓZSEF: A Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratárának Ady-gyűjteménye. 1977/1–3. 38–51. ill.
180. MIKLÓS RÓBERT: Az álmosdi Kölcsey-Emlékház. 1969/1. 40–45. ill.
181. NAGY ZOLTÁN: Az Esztergomi Vármúzeum kialakításának programja. 1970/3. 72–133. ill.
182. NÉMETH JÓZSEF: Népi műemlék-múzeumok Göcsejben. 1980/2. 80–91. ill.
183. PÁLFY GYÖRGY: Országos funkcionális mezőgazdasági gépfejlődéstörténeti gyűjtemény. 1980/2. 65–79. ill.
184. PUNGOR ZOLTÁN: A csempezkopácsi reneszánsz kastély. 1981/1. 59–61. ill.
185. SÁRA PÉTER: Ady Emlékmúzeum a Veres Pálné utcában. 1977/1–3. 52–62. ill.
186. SOMOGYI SÁNDOR: A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum kibővült tevékenységéről. 1972/2–3. 171–177.
187. STEFAITS ISTVÁN: Pince-kőtár a váci múzeumban. 1971/1. 86–89. ill.

188. SZINVAVÖLGYI OSZKÁR: A Diósgyőri Központi Kohászati Múzeum. 1965/1. 45–50.
189. VAJDA ENDRE: A Magyar Postamúzeumról. 1964/3. 64–68.
190. VARGHA LÁSZLÓ: Magyar szabadtéri néprajzi múzeum. 1963/3. 13–18.
191. VASS TIBOR: Az ózdi gyártörténeti bemutató. 1976/1. 52–56. ill.
192. VÁRKONYI GYÖRGY: A Szombathelyi Képtár gyűjteményének körvonalai, gyűjtőkörének profilja, gyarapítási perspektívái. 1980/2. 27–31.
193. WEINER MIHÁLYNÉ: A Nagytétényi Kastélymúzeum. 1964/3. 60–63.

B. Egyházi

194. DÁVID KATALIN: Az egyházi gyűjtemények helyzete. 1980/1. 12–20. ill.
195. KAPUSI ANDRÁS: Az egyházi gyűjteményekről. 1969/3. 120–127.
196. KISS ÁKOS: A magyarországi evangélikus egyház gyűjteményi szakkonferenciájáról. 1969/3. 78–80.
197. KISS ÁKOS: A tiszántúli református egyházkerület újonnan megnyílt debreceni múzeumáról. 1969/1. 36–39.
198. ÚJSZÁSZY KÁLMÁN: A Magyarországi Református Egyház múzeumainak helyzete és funkciója a Magyar Népköztársaság múzeumpolitikájának keretében. 1969/2. 27–33.

C. Magán

199. HUSZÁR LAJOS: Éremgyűjtemények. 1966/3–4. 107–109.
200. KISDÉGINÉ, KIRIMI IRÉN: Képzőművészeti tárgyak, gyűjtemények védelme. 1966/3–4. 105–107.
201. KISS ÁKOS: Az iparművészeti magángyűjtésről. 1968/1. 37–39.
202. KISS ÁKOS: Magánosoknál levő iparművészeti muzeális emlékek helyzete a múzeumi törvény végrehajtási utasítása nyomán. 1966/3–4. 103–105.

V. KÖZMŰVELŐDÉSI TEVÉKENYSÉG

A. Általában

203. AGGHÁZI MÁRIA, G.: Tapasztalatok egy „muzeológiai” előadásorozaton és a záró vetélkedőn. 1964/3. 63–64.
204. AGÓCSY PÁL: A Fialatok Természetismereti Klubjának megalakulása és működése. 1981/2. 89–91.
205. AGÓCSY PÁL: Kiállítások kritikája, értékelése, közvéleménykutatás szerepe a múzeumi közművelődési munkában. 1978–79. 33–36.

206. AGÓCSY PÁL: Természet és kultúra. 1973/2–3. 107–109.
207. ALBERTINI BÉLA: A múzeumi népművelés szakirodalmából. 1970/2. 107–123.
208. BARBARITS LAJOS: Múzeumi feladatok a technika-történeti ismeretterjesztés terén. 1973/2–3. 3–6.
209. BÉNI MIKLÓSNÉ: A képzőművészeti ismeretterjesztés múzeumi feladatai. 1963/3. 23–25.
210. BÉNI MIKLÓSNÉ: A magyar múzeumok népművelési munkája 1961–1965. 1966/1–2. 11–19.
211. DANKÓ IMRE: A Múzeumbaráti Kör munkája a gyulai Erkel Ferenc Múzeumban. 1962/1. 47–49.
212. DÁVID LAJOS: Múzeumaink és a munkásművelődés. 1976/1. 3–5.
213. DOMONKOS OTTÓ: A tudományos és népművelő munka aránya a múzeumokban. 1965/1. 1–5.
214. DÖMÖTÖR JÁNOS: Izlésformáló munka a Tornyai János múzeumban. 1963/4. 18–25.
215. DRAVECZKY BALÁZS – TAKÁTS GYULA: Néhány gondolat egy vetélkedő múzeumi tapasztalatairól. 1967/1. 42–44.
216. ÉRI ISTVÁN: Múzeumaink szerepe és tevékenysége népművelési célkitűzéseink megvalósításában. 1963/1. 35–46.
217. ÉRI ISTVÁN: Veszprém megyei múzeumok tudományos és népművelő tevékenysége és a megye műemlékvédelme. 1967/1. 14–24.
218. FEJŐS IMRE: A múzeumlátogatás művészete. 1962/1. 50–51.
219. GÖNYEI ANTAL: Múzeum és közönség. 1973/1. 3–6.
220. GRÁFIK IMRE: A Néprajzi Múzeum közművelődési osztályának tevékenysége. 1980/2. 31–35.
221. HORVÁTH ATTILA: A „Tiszán innen, Dunán túl. . . ” vetélkedő Bács-Kiskun megyében. 1967/1. 48–50.
222. IKVAI NÁNDOR: Tendenciák és perspektívák a múzeumi közművelődésben. 1981/1. 21–31.
223. KATONA IMRE: Múzeumok szerepe a népművelésben. 1962/1. 38–42.
224. KOREK JÓZSEF: A múzeumok helye közművelődésünkben. 1970/3. 28–34.
225. KOREK JÓZSEF: A népművelési munka néhány kérdése a régészeti terepmunkák során. 1964/4. 52–55.
226. KÖRNYEI ATTILA: Idegenforgalmi tapasztalatok a Széchenyi István Emlékmúzeumban. 1976/1. 57–81.
227. MIKLÓS PÁL: Az Iparművészeti Múzeum hivatása. 1976/2. 58–62.
228. MIKLÓS PÁL: Művészeti múzeumaink és a munkásművelődés. 1976/1. 6–8.

229. MIKLÓS RÓBERT: Irodalmi emlékhelyeink jelene és jövője. 1976/1. 19–25.
230. MIKLÓS RÓBERT: Néhány szó a múzeumi pályázatról. 1966/1–2. 33–36.
231. A múzeumok és az idegenforgalom kapcsolata. 1971/3. 3–18.
232. A múzeumok szerepe és tevékenysége a közművelődésben. 1980/1. 3–12.
234. A múzeumok szerepének növeléséről a dolgozók kommunista nevelésében. 1965/3. 223–224.
235. PETERCSÁK TIVADAR: Kísérlet a sárospataki Rákóczi Múzeum látogatóinak szociológiai vizsgálatára. 1973/1. 93–108.
236. RIETHMÜLLER JÁNOS: Múzeum és közművelődés. 1978–79. 53–57.
237. SZÉKESSY VILMOS: A múzeumi látogatók száma a statisztika tükrében a Természet-tudományi Múzeumban. 1965/3. 183–200.
238. TELEPY KATALIN: Kísérlet a képzőművészeti ismeretek kiterjesztésére vidéken. 1971/2. 125–127.
239. URBACH ZSUZSA: A művészeti múzeumok és a közönség. 1973/1. 17–30.
240. VÉGH KATALIN, K.: A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Múzeumok Baráti Köre. 1964/1. 48–50.
241. VILLANGÓ ISTVÁN: A Heves megyei múzeumok propaganda és népművelési munkája. 1972/2–3. 203–222.
242. VILLANGÓ ISTVÁN: A múzeumok nevelőmunkájának egyes kérdéseiről. 1973/1. 7–16.
243. VILLÁNYI ÉVA, B.: Munkásművelődés és múzeumok. 1977/1–3. 76–83.

B. Kiállítások általában

244. AGÓCSY PÁL: Perspektíva vagy utópia? Gondolatok a természettudományi kiállításokról. 1981/1. 32–37. ill.
245. BATÁRI FERENC: Vállalkozásaink a vidéki múzeumok közművelődési feladataiban. 1976/2. 44–47.
246. BERTA ISTVÁN: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójára szervezett múzeumi rendezvények. 1977/1–3. 161–163.
247. BÖGE JÓZSEF: A népművelési felszabadulási kiállításokról. 1965/2. 114–118.
248. BÖGEL JÓZSEF: Vidéki Múzeumaink – a népművelő szemével. 1964/2. 16–19.
249. ESTI BÉLA: A jubileumi Magyar Tanácsköztársaság kiállítások tapasztalatairól. 1969/3. 3–12.
250. FERENCZY LÁSZLÓ: A Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum kiállításai. 1976/2. 48–49.
251. GARAI TIBOR: Gondok és gondolatok dióhéjban. 1963/3. 25–27.
252. HETÉS TIBOR: A megyék felszabadulási jubileumi kiállításairól. 1970/3. 3–20.

253. HÉJJNÉ DÉTÁRI ANGÉLA: Műkincseink reflektorfényben. (30 év kiállításai.) 1976/2. 29–38.
254. KOÓS JUDITH: A felszabadulásunk negyed századára rendezett kiállítások az Iparművészeti Múzeumban. 1970/2. 12–18.
255. SZATMÁRI SAROLTA, B.: Az időszaki- és vándorkiállítások bemutatásának tapasztalatai Komárom megyében. 1968/1. 31–34.
256. SZEKERES LÁSZLÓ: 150 éves Jókai. Megjegyzések a Jókai-emlékkiállítások margójára. 1976/1. 26–34.
257. SZIKOSSY FERENC: Múzeumi kiállítások a KMP megalakulásának és a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 60. évfordulójára. 1980/1. 48–52. ill.
258. URBACH ZSUZSA: A Szépművészeti Múzeum kiállításai 1970-ben. 1970/2. 19–23.
259. VERŐ GÁBOR: Gondolatok a vidéki múzeumok felszabadulási kiállításairól és a legújabb kori múzeumi munka feladatairól. 1965/2. 101–114.
260. VERŐ GÁBOR: A 20 éves felszabadulási kiállítások előkészítése és a legújabb kori múzeumi munka további feladatai. 1964/2. 1–8.

C. Kiállításmódszertan, technika

261. AGÓCSY PÁL: Természettudományi kiállítások rendezéséről. 1969/2. 62–70.
262. BACSÁNYI OSZKÁRNÉ: Kiállítások, tárlatok anyagának rögzítése. 1965/1. 56–57.
263. BARÓTI DEZSŐ: Bevezetés a jubileumi Petőfi-kiállítás tervezetéhez. – Alapelvek és problémák. – 1972/2–3. 76–87.
264. BERTA ISTVÁN: A „Nemzedékek” kiállítás megrendezéséről. 1971/1. 28–41. ill.
265. BORECZKY LÁSZLÓ: Jubileumi kiállítások művészi kivitele. 1968/1. 23–31.
266. CSORBA CSABA: A múzeumi kiállítás-ismertető füzetekről. 1973/2–3. 102–106.
267. DEBRECZENI GÁBOR – GÁCS ISTVÁN: A képtárak világítása. 1964/2. 19–28.
268. DÖMÖTÖR JÁNOS: A látáskultúráról. 1970/3. 35–39.
269. FARKAS HENRIK: Didaktikai és technikai problémák a Magyarország állatvilága kiállítás bevezető részében. 1964/4. 19–21.
270. GARAI TIBOR: Forma és tartalom a kiállításban. 1964/4. 61–64.
271. GARAI TIBOR: Ideológiai témák bemutatása múzeumi kiállításon. 1968/1. 19–22.
272. GARAI TIBOR: Új-legújabbkori kiállításaink napi problémái. 1972/2–3. 138–144. ill.
273. JANEK JÓZSEFNÉ – VILLANGÓ ISTVÁN: A Központi Múzeumi Igazgatóság vándorkiállítási tevékenységéről. 1971/2. 112–119.
274. KASZAB ZOLTÁN: „Magyarország állatvilága” kiállítás tudományos és technikai előkészítése. 1964/4. 12–18.
275. KATONA IMRE: Az Európai Kerámiaművészet kiállítás előkészületei és forgatókönyve. 1969/3. 55–77.

276. KATONA IMRE: Az iparművészeti kiállításokról. 1965/2. 123–127.
277. KECSKEMÉTI TIBOR: „A Föld és Élet fejlődéstörténete” kiállítás néhány módszertani problémájáról. 1962/1. 43–46.
278. KERÉNYI FERENC: A nemzetközi Ady-kiállítások műhelygondjaiból. 1977/1–3. 63–68. ill.
279. KOREK JÓZSEF – SZOLNOKY LAJOS: Elképzelések a múzeumok távlati régészeti és néprajzi kiállításairól. 1965/3. 203–207.
280. KRALOVÁNSZKY ALÁN: Néhány gondolat készülő régészeti kiállításainkhoz. 1964/2. 28–32.
281. LÁSZLÓ GYULA: Múzeumrendezés és köznevelés. 1968/2. 104–130.
282. MAKKY GYÖRGY: A kiállításrendezés egyes kérdéseiről. 1969/2. 82–84.
283. NÓGRÁDI GÉZA: Egy vándorkiállítás tapasztalatai. 1968/2. 130–135.
284. NYILASSY VILMA, V.: Az újtípusú irodalmi kiállítások egy újabb típusáról. 1967/1. 37–42.
285. PATAKY ZOLTÁN: Gondolatok a múzeumi vezetésekről. 1972/1. 51–68.
286. PETRIK OTTÓ: Grafikonok a kiállításokban. 1970/2. 56–62.
287. PETRIK OTTÓ: A „Közlekedésünk 30 éves” c. kiállítás módszertani és technikai kérdései. 1976/1. 43–51. ill.
288. SOLYMOS EDE: Megjegyzés a kiállítások, tárlatok anyagának rögzítése c. javaslatához. 1965/3. 224–225.
289. SZUNYOGHY JÁNOS: Didaktikai, preparátori, technikai problémák és tapasztalatok a gerinces állatok bemutatásánál a „Magyarország állatvilága” kiállításon. 1964/4. 21–25.
290. TELEPY KATALIN: Néhány gondolat képzőművészeti kiállításaink muzeológiai problémáihoz. 1964/1. 39–43.
291. UZSOKI ANDRÁS: A betűtípusok alkalmazása a múzeumi munkában. 1969/2. 51–61.
292. USZOKI ANDRÁS: Kiállításrendezés, tárlatvezetés. 1969/1. 70–82.

D. Állandó kiállításokról

293. BARABÁS JENŐ: Az őstársadalmaktól a civilizációkig. A Néprajzi Múzeum új állandó kiállításáról. 1981/1. 46–51.
294. BÁNDI GÁBOR: Magyarország népeinek története az őskortól a honfoglalásig. Új állandó régészeti kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban. 1978–79. 37–42. ill.
295. DANKÓ IMRE: A nagykereki várkiállítás. 1971/2. 128–132.
296. DÖMÖTÖR JÁNOS: Gondolatok a békéscsabai kiállításról. 1964/4. 25–30.
297. ÉRI ISTVÁN: A székesfehérvári István király Múzeum új állandó kiállításáról. 1963/4. 32–37.

298. ÉRI ISTVÁN: Zrínyi-kiállítás Szigetváron. 1965/1. 32–36.
299. FANCSOVITS GYÖRGY: „Hej Nagykőrös híres város” című kiállítás egyéni arca. 1978–79. 43–50. ill.
300. FILEP ANTAL: Az új egri történeti kiállításról. 1965/3. 201–203.
301. FITZ JENŐ: A veszprémi Bakonyi Múzeum új állandó kiállítása. 1964/2. 32–36.
302. GARAI TIBOR: Néhány tapasztalat az „Ásványok és kőzetek világa” c. múzeumi kiállításról. 1962/2. 15–31.
303. IKVAI NÁNDOR: A Jászság története c. állandó kiállítás Jászberényben. 1963/2. 50–53.
304. KATONA IMRE – SIKOTA GYŐZŐ: A herendi porcelán története. – Kiállítás a herendi múzeumban. – 1971/2. 69–78.
305. KOREK JÓZSEF: A soproni múzeum új állandó kiállításai a Fabricius-házban. 1963/2. 46–50.
306. KOVÁCS BÉLA: A miskolci Herman Ottó Múzeum új kiállításáról. 1964/3. 55–58.
307. LOVAS MÁRTON: Földi János emlékkiállítás Hajdúhadházon. 1973/1. 88–92. ill.
308. SALAMON NÁNDOR: Borsos Miklós állandó kiállítás Győrött. 1980/2. 51–64. ill.
309. SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: A győri Xantus János Múzeum új kiállításai. 1962/2. 9–14.
310. SZUJKONÉ, LACZA JÚLIA: Jávorka Sándor emlékszoba felavatása a Természettudományi Múzeum Növénytárában. 1967/1. 67–70.
311. UZSOKI ANDRÁS: A Budapesti Történeti Múzeum állandó kiállításai a budai Várpalotában. 1969/3. 94–111.
312. UZSOKI ANDRÁS: A szombathelyi Savaria Múzeum állandó kiállításai. 1963/1. 52–56.

E. Időszaki kiállításokról

313. BÁNDI GÁBOR: Egy kiállítás tanulságai. Régészet '80. István király Múzeum, Székesfehérvár. 1981/1. 55–57.
314. CSILLÉRY KLÁRA – HOFFMANN TAMÁS: Még egyszer a Népművészetünk története c. kiállításról. 1972/1. 95–98.
315. DANKÓ IMRE: Sillye Gábor emlékkiállítás Hajdúböszörményben. 1968/1. 34–37.
316. FODOR PÉTER: Művészet és társadalom 1945–1980. Rendhagyó tárlat a Múcsarnokban. 1980/2. 43–50. ill.
317. HOFFMANN Tamás. Megnyitóbeszéd a Liszt Ferenc Múzeum „A vallásosság népies emlékei” című népművészeti kiállításához. 1972/2–3. 191–195.
318. JENEI FERENC: „Magyar bútorok a XVIII. században”. 1964/3. 58–60.
319. JUHÁSZ ETELKA: A Népi Kerámia kiállítás a Nemzeti Galériában. 1970/2. 48–55.

320. KERESZÉNYI EDIT, H.: Új kiállítás társadalmi segítséggel. 1969/2. 71–75.
321. KRESZ MÁRIA: A Néprajzi Múzeum kiállítása a Múcsarnokban: „Magyar Népművészet” 1963/4. 37–53.
322. NAGY LAJOS: A Budapesti Történeti Múzeum újkori munkája és a „Budapest 100 éve” kiállítás. 1972/2–3. 63–75.
323. PAP JÁNOS: A Csongrád-megyei Legújabbkori Történeti Bizottság megalakulása. 1964/1. 54–57.
324. PÁPA MIKLÓS: „A százéves magyar természetjárás” – a Testnevelési és Sportmúzeum kiállítása. – 1973/2–3. 110–116. ill.
325. SÁRA PÉTER: Magyar költők a szabadságért. 1966/1–2. 36–37.
326. SÁRKÁNY MIHÁLY: „A ‚matyó’ jelző véglegesen védjegy lett”. Felirat a Néprajzi Múzeum „A Népművészet születése” kiállításában. 1981/1. 51–54. ill.
327. SEIDEL, R. : A drezdai Közlekedési Múzeum „Kerékpárok – Motorkerékpárok” vendégkiállítása a budapesti Közlekedési Múzeumban. 1972/2–3. 198–202. ill.
328. SUPKA MAGDOLNA, B.: Aba-Novák kiállítás Varsóban és Prágában. 1963/2. 43–46.
329. SZÉMÁN ZSUZSA: Gyermekelet és régi magyar faluban. Időszaki kiállítás a Néprajzi Múzeumban. 1980/1. 45–47.
330. SZILÁGYI JÁNOS GYÖRGY – SOMOGYI ÁRPÁD – SOLYMÁR ISTVÁN: Bulgária művészete az ókortól napjainkig. (Kiállítás a Nemzeti Galériában.) 1963/4. 54–57.
331. TAMÁS ISTVÁN: Megjegyzések a Népművészetünk története című kiállításhoz. 1971/3. 77–79.
332. TAMÁS ISTVÁN: Min is vitázunk? – Pótmegjegyzések a Népművészetünk története c. kiállításhoz. – 1972/2–3. 196–197.
333. TARJÁNYI SÁNDOR: A Budapesti Történeti Múzeum várpalotai kiállításának tervei. 1965/2. 127–135.
334. TARJÁNYI SÁNDOR: Várostörténeti kiállítás a budai Várpalotában. 1969/1. 28–31.
335. TELEPY KATALIN: A „Pendülő húrok” kiállításról. 1971/1. 130–133.
336. TÖRŐ IMRE: „Az ember származása és az őskor embere” kiállítás. 1962/2. 5–8.
337. VALKÓ ARISZTID: Solymár község helytörténeti kiállítása. 1967/1. 64–67.
338. VILLANGÓ ISTVÁN: 150.000 látogató a „25 éves a szabad Magyarország” című jubileumi kiállításon. 1970/3. 21–27.
339. WEINER MIHÁLYNÉ: Vendégkiállítások az Iparművészeti Múzeumban. 1968/2. 97–99.

F. Múzeumi hónap

340. ALBERTINI BÉLA: Gondolatok az 1969. évi Múzeumi Hónapról. 1970/2. 63–73.
341. ALBERTINI BÉLA: Múzeumi Hónap 1970. 1971/1. 50–62.

342. BÉNI MIKLÓSNÉ: Az 1962. évi Múzeumi Hónap értékelése és az 1963. évi Múzeumi Hónap feladatai. 1963/1. 18–28.
343. BÉNI MIKLÓSNÉ: A Múzeumi Hónap 1964-ben. 1964/4. 1–7.
344. BÉNI MIKLÓSNÉ: Múzeumi Hónap 1965. 1965/4. 243–245.
345. BÉNI MIKLÓSNÉ: A Múzeumi Hónap 1966-ban. 1967/1. 1–13.
346. BÉRES ANDRÁS: Gondolatok a Múzeumi Hónapról. 1969/1. 24–27.
347. Beszámoló az 1968. évi Múzeumi Hónapról. 1969/1. 17–23.
348. DANKÓ IMRE: A Pécs-Baranyai Múzeumi Hónap 1965. eredményei és tanulságai. 1965/4. 246–257.
349. KOROMPAI JÁNOS: Az 1964. évi múzeumi hónap tapasztalatai Heves megyében. 1964/4. 8–12.
350. A múzeumi hónap általános tapasztalatai, helye és szerepe a népművelésben. 1968/1. 44–49.
351. NAGY ZOLTÁN: A múzeumi hónap esztergomi tanulságai. 1963/4. 11–18.
352. ROSNER VILMOSNÉ: Az Országos Múzeumi Hónap és a tanulói ifjúság. 1967/1. 70–74.
353. RÓZSA GYÖRGY: Az 1969. évi Múzeumi Hónap Somogy megyében. 1970/1. 77–81.
354. VARGA GÁBORNÉ: Múzeumi Hónap Borsodban. 1976/1. 9–11.

G. Múzeum és iskola

355. AGÓCSY PÁL: Bázisiskola – bázismúzeum mozgalom Csepelen. 1980/2. 36–39.
356. BERSÉNYI IVÁN: Geológus középiskolások vetélkedője a Természettudományi Múzeumban. 1969/1. 46–49.
357. FÜR LAJOS: A Rákospalotai Múzeum és az iskolák. 1966/1–2. 37–41.
358. LENGYEL DÉNES: A Petőfi Irodalmi Múzeum és az iskolák. 1968/2. 99–104.
359. LENGYEL DÉNES: Tanárok és muzeológusok együttműködése a Petőfi Irodalmi Múzeumban. 1965/2. 136–137.
360. MURAI ÉVA, K.: A biológiai oktatás és a Természettudományi Múzeum kiállításai. 1970/1. 89–101.
361. RÉZMŰVES JÁNOS: A múzeumok szerepe a korszerű történelemtanításban. 1972/1. 80–87. ill.
362. TÓTH KÁLMÁNNÉ: Múzeum és pályairányítás. 1981/2. 92–94.

H. Múzeumaink és a honismereti mozgalom.

363. BÁNDI GÁBOR: A megyei múzeumi szervezetek és a honismereti mozgalom. 1974/2. 66–74.
364. BODÓ SÁNDOR: Múzeum és honismeret – a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei helyzet – 1974/2. 75–92.

365. BODGÁL FERENC: A Herman Ottó Múzeum és a Borsod megyei honismereti mozgalom. 1970/2. 44–47.
366. DÖMÖTÖR ÁKOS: A múzeumok szerepe a honismereti tevékenységben. 1974/2. 60–65.
367. FANCSOVICS GYÖRGY: A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum kapcsolata a honismereti mozgalommal. 1974/2. 122–127.
368. FARAGÓ SÁNDOR: A Rábaközi Múzeum helytörténeti munkája. 1969/2. 78–81.
369. GERELYES EDE: Maxim Gorkij a honismeretről. 1969/1. 50–52.
370. KOVÁCS PÉTER: A honismereti munka és a Fejér megyei múzeumok. 1974/2. 93–99.
371. MEZŐSI KÁROLY: Országos vetélkedő honismeretből. 1967/1. 45–47.
372. PAPP ÁGOSTON: A múzeumi és a honismereti ismeretterjesztés tanácsi problémái. 1972/1. 71–79.
373. ROSNER GYULA: A Honismereti Mozgalom és a múzeumok együttműködése Tolna megyében. 1969/1. 64–69.
374. SZABÓ LÁSZLÓ: A múzeumi honismereti munka Szolnok megyei tapasztalataiból. 1974/2. 100–117.
375. SZIKOSSY FERENC: Az új-legújabbkori gyűjtőmunka és a honismereti mozgalom. 1974/2. 118–121.
376. VERŐ GÁBOR: Múzeum és honismeret. 1974/2. 15–35.

VI. MÚZEUMTÖRTÉNET

377. ANTALL JÓZSEF: Az orvos- és gyógyszerésztörténeti múzeumügy Magyarországon. 1971/2. 28–42.
378. BALASSA IVÁN: A magyar múzeumok történetének kutatása. 1963/2. 5–10.
379. BANNER JÁNOS: Érdy János emlékezete. 1971/2. 5–10.
380. BANNER JÁNOS: A Lehel-kürt szolgálatában. 1971/3. 122–139.
381. CSATKAI ENDRE: Apróságok a magyar muzeológia múltjából. 1962/1. 64–65.
382. CSATKAI ENDRE: Egy kisváros múzeumtörténetéből. 1970/1. 115–120.
383. DANKÓ IMRE: A Déri Múzeum épülete. 1977/1–3. 95–102. ill.
384. DRAVECZKY BALÁZS: Négy ismeretlen Móra-levél. 1965/4. 280–284.
385. FÜVESSY ANIKÓ: 100 éves a tiszafüredi múzeum. 1978–79. 61–64.
386. GERELYES EDE: A Magyar Tanácsköztársaság múzeumügye. 1969/2. 6–19.
387. HUSZTY SÁNDOR: Két régi akció a Természettudományi Múzeum önálló épületéért. 1971/2. 133–141.

388. KATONA IMRE: Cél és megvalósulás. — Fejeztek az Iparművészeti Múzeum 100 éves történetéből. — 1972/2–3. 21–58.
389. KODOLÁNYI JÁNOS: A Néprajzi Múzeum 25 éve. 1970/2. 3–11.
390. KODOLÁNYI JÁNOS: 100 éves a Néprajzi Múzeum. 1972/2–3. 3–11.
391. KOÓS JUDITH: Iparművészettörténet-kutatás és közművelődés. 1976/2. 50–57.
392. KOREK JÓZSEF: Móra Ferenc csókai ásatása. 1980/1. 58–61.
393. KOREK JÓZSEF (összeáll.): Dokumentumok a 175 éves Magyar Nemzeti Múzeum történetéből. 1977/1–3. 14–37.
394. KÜRTI BÉLA: Móra Ferenc avarjai. 1980/1. 62–69.
395. MÉSZÁROS GYULA: Wosinszky Mór és a szekszárdi múzeum. 1966/3–4. 179–184.
396. SZALONTAI BARNABÁS: A nyírbátori Báthori István Múzeum rövid története. 1962/1. 66–70.
397. SZALONTAI JÓZSEF: Csallány Gábor (1871–1945). 1971/2. 11–14.
398. TAMÁS ISTVÁN: 175 éves a Magyar Nemzeti Múzeum. 1977/1–3. 3–13.
399. TOK BÉLA: Kilencvenéves a komárnói múzeum. 1977/1–3. 103–124.
400. TROGMAYER OTTÓ: Tisztelgő szavak Móra Ferenc emlékére. 1980/1. 53–58.
401. ZÁDOR TIBOR: A miskolci Herman Ottó Múzeum 70 éve. 1970/1. 22–38.

VII. MÚZEUMI KÖNYVTÁRAK

402. KOLBAI OLGA, U.: A megyei múzeumi szervezetek könyvtári hálózatáról. 1969/2. 20–26.
403. UZSOKI ANDRÁS: A Győr-Sopron megyei múzeumi szervezet könyvtári hálózatának kialakításáról. 1965/1. 50–53.
404. UZSOKI ANDRÁSNÉ: A Győr-Sopron megyei múzeumok könyvtári hálózata. 1966/1–2. 20–33.
405. VITÉZ ISTVÁNNÉ: A Természettudományi Múzeum Könyvtárának nemzetközi kiadványcseréje. 1971/2. 87–90.

VIII. KONGRESSZUSOK, TANÁCSKOZÁSOK

406. BALASSA IVÁN: A VII. Nemzetközi Antropológiai és Néprajzi Kongresszus. Moszkva 1964. 1964/3. 22–25.
407. BÁLINT ALAJOS: Orosháza története és néprajza. (Vitaülés Orosházán.) 1966/3–4. 138–141.

408. BÁLINT ALAJOS: A vajdasági régészek konferenciája. 1966/1–2. 83–85.
409. BÉNI MIKLÓSNÉ: Múzeum és új közönség. 1969/3. 51–54.
410. CZÉRE BÉLA: Eredeti tárgyak a közlekedési múzeumokban. – Nemzetközi tanácskozások Liverpoolban és Prágában. – 1971/2. 43–53.
411. CZÉRE BÉLA: Modellek műszaki múzeumokban. – Az IATM budapesti konferenciája. – 1970/1. 55–72.
412. CSATÓ TAMÁS – GYÖRFFY SÁNDOR: A legújabb koral foglalkozó vidéki múzeológusok konzultációja. 1963/2. 31–32.
413. DRAVECZKY BALÁZS: Az 1971. évi Balatoni Beszélgetések után. – Gondolatok, eredmények, problémák. – 1971/3. 49–56.
414. ÉRI ISTVÁN: Beszámoló az első veszprémi Nemzetközi Restaurátor Szemináriumról. 1978–79. 127–128.
415. ÉRI ISTVÁN: Beszámoló az 1977. évi Nemzetközi Muzeológiai Szemináriumról. 1978–79. 128–131.
416. FÜLEP FERENC: Beszámoló a brünni tájmúzeumi konferenciáról. 1964/2. 44–46.
417. FÜLEP FERENC: Beszámoló az ICOM hollandiai VI. konferenciájáról. 1962/2. 35–36.
418. FÜLEP FERENC: Beszámoló az ICOM VII. konferenciájáról. 1966/1–2. 47–56.
419. FÜLEP FERENC: Beszámoló az ICOM munkájáról. 1968/2. 74–80.
420. FÜLEP FERENC: Beszámoló az ICOM Régészeti és Történeti Múzeumok Nemzetközi Bizottsága varsói üléséről. 1967/1. 58–60.
421. FÜLEP FERENC: Az ICOM 1970. évi párizsi ülése. 1970/3. 40–46.
422. FÜLEP FERENC: Az ICOM 1971. évi IX. közgyűlése. 1972/1. 99–108.
423. FÜLEP FERENC: Az ICOM 1977. évi kongresszusa. Leningrád-Moszkva. 1977/1–3. 141–144.
424. FÜLEP FERENC: Az ICOM 12. kongresszusa Mexikóban. 1980. október 27. – november 4. 1981/2. 99–109. ill.
425. FÜLEP FERENC: Az ICOM Régészeti és Történeti Múzeumok Bizottságának ülése Budapesten. 1973/2–3. 64–68.
426. FÜLEP FERENC: Az ICOM vezetőszerveinek párizsi tanácskozásáról. 1969/3. 34–39.
427. HOFER TAMÁS: A Néprajzi Múzeumok Nemzetközi Szervezetének (ICME) tervei. 1981/1. 82–84.
428. HORN EMIL: Legújabbkori muzeológus-helytörténész konferencia Egerben. 1963. okt. 15–17. 1963/4. 60–66.
429. HORVÁTH TIBOR: A Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum nemzetközi tudományos ülészakáról. 1969/3. 81–93.
430. JÁRÓ MÁRTA: A nemzetközi restaurátor szemináriumok tapasztalatai. 1981/2. 110–112.

431. KASZAB ZOLTÁN: Az V. Nemzetközi Entomofaunisztikai Szimposium (SIEEC) Budapesten. 1973/2–3. 69–76.
432. KISS ÁKOS: A II. nemzetközi ókori mozaik kutató kongresszus. 1971/3. 67–76. ill.
433. KODOLÁNYI JÁNOS: A III. Nemzetközi Finnugor Kongresszus. 1970/3. 58–61.
434. KRISZT GYÖRGY: Beszámoló a műemléki albizottságok VI. országos értekezletéről. 1971/3. 80–88.
435. MAKKAY JÁNOS: Nemzetközi tanácskozás a vonaldíszes kerámia kérdéseiről. 1970/3. 47–57.
436. Múzeum és honismeret. Tanácskozás a szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtárban. (1974. VI. 5–6.) 1974/2. 7–54.
437. POGÁNY GÁBOR: Irodalmi muzeológiai konferencia a Petőfi Irodalmi Múzeumban. 1973/2–3. 77–85.
438. RADICS FERENC: Beszámoló a Múzeumok Igazgatói Tanácsának debreceni üléséről. (1963. március 27–28.) 1963/1. 65–69.
439. ROMÁN ANDRÁS: Az ICOMOS III. Közgyűlése és Kollokviuma Budapesten. 1972/2–3. 88–94. ill.
440. RÓZSA GYÖRGY: A XXII. Nemzetközi Művészettörténeti Kongresszus. 1970/1. 73–76.
441. SZABADVÁRY FERENC: A kulturális javak biztonságáról. 1978–79. 80–82.
442. SZABÓ MIKLÓS: Beszámoló az ICOM Public Relations Nemzetközi Bizottsága budapesti üléséről. 1980/1. 70–73.
443. SZOLNOKY LAJOS: Néprajzi tájkonferenciák 1963-ban. 1963/2. 24–28.
444. TROGMAYER OTTÓ: Az Alföld régészetének időrendi kérdései. (A szegedi negyedik tudományos ülészak.) 1967/1. 55–58.
445. TROGMAYER OTTÓ: A hazai régészeti kutatások újabb eredményei. (A szegedi harmadik régészeti tudományos ülészak.) 1965/4. 285–287.
446. VIRÁGH DÉNES: Tanácskozások a geodézia és fotogrammetria régészeti és műemlékvédelmi alkalmazásáról. 1977/1–3. 164–166.
447. WEINER MIHÁLYNÉ: Az ICOM Iparművészeti-Múzeumi Tagozatának londoni értekezlete. 1963/3. 38–45.

IX. HORIZONT

A. Külföldi múzeumokról, kiállításokról

448. ANDREJEVIC–KUN, NADA: Jugoszláv múzeumok. 1965/3. 217–223.
449. BALASSA IVÁN: A lengyel múzeumok néprajzi gyűjteményeinek néhány tanulsága. 1966/3–4. 168–173.

450. BÉNI MIKLÓSNÉ: A varsói Nemzeti Múzeum. 1970/1. 102–106.
451. BIRÓ JÓZSEF: A Szovjetunió műszaki múzeumairól. 1968/1. 55–65.
452. BODROGI TIBOR: Múzeumok Indonéziában. 1965/3. 214–217.
453. BOULIN, MARCEL: Nemzetközi huszármúzeum. 1965/2. 145–146.
454. DANKÓ IMRE: Érdekes gyűjtemény és kiállítás a székelykeresztúri rajoni múzeumban. 1967/1. 61–64.
455. DANKÓ IMRE: Norvég múzeumokról. 1973/2–3. 120–126.
456. DRUCKER TIBOR: Északeurópai országok múzeumaiban. 1971/2. 105–111.
457. EMBER MÁRIA, V.: Beszámoló néhány németországi múzeum kiállításáról. (München, Nürnberg, Drezda, Lipcse.) 1964/3. 41–45.
458. FÖLDES LÁSZLÓ: „A múzeumok – a kultúra egyetemei” (Kiállítások, előadások, filmbemutatók a lengyel múzeumokban.) 1965/4. 277–279.
459. FÜLEP FERENC: Múzeumi tanulmányúton Nyugat-Európában. 1965/4. 262–277.
460. FÜLEP FERENC: Tanzániai útibeszámoló. 1981/1. 71–78. ill.
461. FÜZES ENDRE: A II. Naiv Művészeti Triennálé Pozsonyban. 1970/1. 48–54.
462. GERELYES EDE: A bulgáriai munkásmozgalmi és forradalmi múzeumokról. 1962/2. 45–49.
463. GERELYES EDE: Új kiállítások, új kísérletek Lengyelországban. 1965/2. 142–145.
464. Honismereti Ház Somorján. Szlovákia. 1978–79. 114–116.
465. IKVAI NÁNDOR – KOREK JÓZSEF: Mozaikok a bulgáriai múzeumokról. 1966/1–2. 76–83.
466. KISS ÁKOS: Hollandia múzeumkultúrájáról. 1977/1–3. 133–140.
467. KISS ÁKOS: Olaszországi úti tanulságok. 1978–79. 96–113. ill.
468. KISS LÁSZLÓ – ROSNER VILMOSNÉ: A szovjet múzeumi szervezet irányítása, a múzeumi munka tartalmi és módszertani kérdései. 1966/1–2. 56–76.
469. KISZELY GYULA: A müncheni Deutsches Museumról. 1972/1. 109–124.
470. MAHUNKA SÁNDOR – MAHUNKÁNÉ, PAPP LUJZA: A „Museum d’Historie Naturelle de Genève”. Európa legmodernebb természettudományi múzeuma. Gondolatok a természettudományi múzeumokról. 1980/2. 92–107. ill.
471. MAJOR GYULA: A japán múzeumi rendszer kialakulása és mai helyzete. 1963/4. 68–74.
472. MÉSZÁROS VINCE: Adatok a moszkvai Politechnikai Múzeum szervezetének és munkájának alakulásáról 1966–1970 között. 1970/2. 74–92.
473. NAGY ZOLTÁN: Olaszországi muzeológiai tapasztalatok. 1964/3. 26–40.
474. ROSNER VILMOSNÉ: A szovjet Riviera a muzeológus szemével. 1969/1. 92–104.
475. SOLYMÁR ISTVÁN: Külföldi benyomások hazai párhuzamokkal. 1964/1. 51–53.
476. SOMOGYI SÁNDOR: Élő falumúzeum Torontóban. 1976/1. 82–89. ill.

477. SZABÓ ISTVÁN: Észtország múzeumaiban. 1971/3. 89–101.
 478. SZABÓ LÁSZLÓ: Lengyel múzeumok kiállításain. 1970/2. 93–106.
 479. UZSOKI ANDRÁS: Muzeológus szemével Görögország múzeumaiban. 1963/3. 53–58.
 480. WEINER MIHÁLYNÉ: Muzeológiai tapasztalatok olaszországi múzeumokban. 1962/1. 55–64.

B. Közművelődési tevékenység

481. ANKA MÁRIA: Közművelődési tevékenység a leningrádi Ermitázsban. 1981/2. 73–88. ill.
 482. AVE, JOACHIM: A múzeumpedagógiai munka a Német Demokratikus Köztársaságban. 1971/1. 23–27.
 483. DANKÓ IMRE: Az angliai múzeumok iskolai munkája. 1971/3. 19–30.
 484. ELGOZY, GEORGES: Múzeumok és emberek. 1966/3–4. 173–179.
 485. LURIJE, V. G.: A szovjet múzeumok tömegmunkája 1945 és 1970 között. 1973/2–3. 86–101.
 486. PARR, A. E.: A múzeumok hivatása. 1962/2. 37–44.

C. Múzeológiai módszerek

487. BÁTHY GÉZA: A fakonzerválás helyzete és eredményei Lengyelországban. 1964/3. 46–55.
 488. BENES, JOSEF: A cseh múzeumi gyűjtemények bemutatásának értelmezése. 1972/1. 8–26.
 489. CSÉPAI FERENC: A műtárgyvédelem a Német Demokratikus Köztársaság múzeumaiban. 1970/2. 36–43.
 490. KOREK JÓZSEF: Új törvény a Német Demokratikus Köztársaságban a műemlékek védelméről. 1976/1. 95–96.
 491. MÉSZÁROS GYULA: Itáliai múzeumok kiállítási technikájáról. 1969/2. 34–50.
 492. SCHLAGER KÁROLYNÉ: Restaurálási tapasztalatok a Szovjetunióban. 1964/2. 36–43.
 493. TÉSIK JÓZSEFNÉ: Olaszországban szerzett textilrestaurálási tapasztalataim. 1965/1. 53–55.
 494. TÍMÁRNÉ, BALÁZSY ÁGNES: Műtárgyvédelem Hollandiában. 1980/1. 74–76.
 495. TÍMÁRNÉ, BALÁZSY ÁGNES: Tanulmányút Ottawában. 1981/2. 113–118.

D. Kapcsolataink

496. ÉRI ISTVÁN: Vidéki múzeumaink külföldi cserekapcsolatai. 1966/3–4. 109–137.
 497. HORVÁTH LAJOS: Természettudományi gyűjtőutak hajdan és ma. – Magyar biológusok Kelet-Afrikában. – 1973/2–3. 117–119.

498. KÖDOLÁNYI JÁNOS: A Néprajzi Múzeum külföldi cserekapcsolatai. 1963/3. 58–59.
 499. KOVÁCS TIBOR: A múzeumok nemzetközi kapcsolatai. 1981/1. 14–20.
 500. MIKLÓS RÓBERT: Petőfi-szobrot állítottak fel Weimarban. 1976/1. 90–92. ill.
 501. VÁSÁRHELYI TAMÁS: A Természettudományi Múzeum Állattárának koreai expedíciói. 1981/1. 78–82. ill.
 502. ZLINSZKYNÉ, STERNEGG MÁRIA: Múzeumunk szerepe a magyar iparművészet külföldi megismertetésében. 1976/2. 39–43.

E. Egyéb

503. BALASSA M. IVÁN: Az Európai Szabadtéri Múzeumok Szövetsége. 1978–79. 83–88.
 504. BALASSA M. IVÁN: A Mezőgazdasági Múzeumok Nemzetközi Egyesülete (CIMA). 1978–79. 89–95.
 505. BARBARITS LAJOS: Tudomány-e a muzeológia? – Széljegyzetek a brünni egyetem muzeológiai tanszékének néhány előadásához. – 1972/1. 3–7.
 506. BENES, JOSEF: Muzeológusképző központ a prágai egyetemen. 1968/2. 86–87.
 507. GEDAI ISTVÁN: A külföldi numizmatikai gyűjtemények és kutatások főbb irányai. 1977/1–3. 125–132.
 508. Javaslat a Kulturális Javak Nemzetközi Cseréjére. 1977/1–3. 145–149.
 509. KISS ATTILA: A német régészeti könyvtárakról. 1981/2. 57–59.
 510. KOREK JÓZSEF: Az NDK új múzeumi törvénye. 1978–79. 77–79.
 511. TAMÁS ISTVÁN: A muzeológusképzés Angliában. 1973/2–3. 60–63.
 512. A Történelmi Jelentőségű Területek Védelmével és Mai Szerepével Kapcsolatos Javaslat. 1977/1–3. 150–160.
 513. UZSOKI ANDRÁS: A modern múzeum Le Corbusier terveiben. 1970/1. 3–21.
 514. VERŐ GÁBOR: A legújabbkori munkásmozgalmi muzeológia néhány sajátossága a moszkvai és leningrádi múzeumokban. 1966/3–4. 155–167.

X. ISMERTETÉSEK

515. BALASSA IVÁNNÉ – ALBERTINI BÉLA: A Mezőgazdasági Múzeum filmjegyzéke. 1970/3. 146.
 516. BALASSA IVÁNNÉ – ALBERTINI BÉLA: A Mezőgazdasági Múzeum kiállításai és az általános iskolák biológiai tantárgya. 1970/3. 145.
 517. BALASSA IVÁNNÉ – ALBERTINI BÉLA: Múzeumból múzeumba. 1970/3. 145–146.
 518. BARBARITS LAJOS: Múzeumok kézikönyve. (Handbuch der Museen und Wissenschaftlichen Sammlung in der DDR, Halle (S. 1963./). 1963/2. 55.

519. FÜZES ENDRE: megjelent az Agrármúzeológiai Füzetek első száma. 1981/1. 45.
 520. GÖNYEI ANTAL: A múzeumi jogszabálykötet megjelenésére. 1971/2. 3–4.
 521. STEINMANN HENRIK: „Magyarország állatvilága” — a Természettudományi Múzeum kiadványsorozata. 1981/1. 42–45.
 522. UZSOKI ANDRÁS: Múzeumi műtárgyvédelem, 1. 1970. szerk. Dr. Némethy Endre. 1970/3. 142–145.
 523. VERŐ GÁBOR: A Győr-Sopronmegyei múzeumi szervezet évkönyve az Arrabona vi-tájáról. 1963/4. 66–68.
 524. n. n.: Béni Gyöngyi — Balassa Iván: Magyar Múzeumok. 1970/1. 137.
 525. 1964-ben megjelent múzeumi kiadványok. 1965/1. 63–66.

XI. EGYÉB CIKKEK

526. BATÁRI FERENC: Rövid tudósítás az Iparművészeti Múzeum jubileumi ünnepeiről. 1972/2–3. 59–62.
 527. Bevezető. 1978–79. 3.
 528. DÖMÖTÖR JÁNOS: Felszólalás az országgyűlésen. 1971/1. 17–22.
 529. ERDÉSZ SÁNDOR: Egy tapasztalatcsere tanulságai. 1963/3. 59–62.
 530. HOFER TAMÁS: A Néprajzi Múzeum jubileumi ünnepe. 1972/2–3. 12–20.
 531. HUNEK EMIL: Bunsenégő városi gáz nélkül. 1962/1. 37.
 532. KASZAB ZOLTÁN: Megnyitó beszéd a Bakonyi Természettudományi Múzeum első ki-állításán. 1972/1. 88–94.
 533. KNÉZY JUDIT: Az első Dél-dunántúli Népművészeti Hét. 1971/3. 61–66.
 534. KODOLÁNYI JÁNOS: A huszadik évfordulón. 1965/2. 118–120.
 535. KOREK JÓZSEF: A múzeumi munka néhány etikai kérdése. 1963/2. 10–15.
 536. KOVÁCS ISTVÁN (rögz. és közli): Orosházi riport. (Nagy Gyulával, az orosházi Szántó Kovács Múzeum igazgatójával.) 1972/2–3. 223–231. ill.
 537. MIKLÓS RÓBERT: Séta Ady Endrével a mai Budapesten. 1977/1–3. 69–75. ill.
 538. Muzeológiai és muzeográfiai vonatkozású fontosabb folyóiratok jegyzéke. 1971/3. 102–119.
 539. Az olvasóhoz. 1969/1. 3–4.
 540. Plexiüveg vágással történő darabolása. 1967/1. 74–76.
 541. SOÓS GYULA: Kétáramkörös betörés elleni biztonsági berendezés. 1965/1. 58–60.
 542. SZÉKESSY VILMOS: Törzsgárdajelvény a Természettudományi Múzeumban. 1969/2. 76–77.
 543. SZIGETHY ÁGNES: Műtárgykölcsönzések a Szépművészeti Múzeumból. 1965/1. 36–39.
 544. TASNÁDI KUBACSKA ANDRÁS: A szökőkút. 1971/1. 134–143.

XII. KÜLFÖLDI (FOLYÓIRAT) SZEMLE*

- 545. JAKABFFY IMRE: 1969/3. 128–133.
- 546. n. n.: 1970/1. 121–136.
- 547. JAKABFFY IMRE: 1970/2. 124–128.
- 548. n. n.: 1970/3. 138–141.
- 549. JAKABFFY IMRE: 1971/1. 144–148.
- 550. KOLBAI OLGA, U.: 1971/2. 142–151.
- 551. KOLBAI OLGA, U.: 1971/3. 140–145.
- 552. JAKABFFY IMRE: 1972/1. 139–146.
- 553. KOLBAI OLGA, U.: 1972/2. 233–240.
- 554. DANKÓ IMRE: 1973/1. 118–127.
- 555. MATSKÁSI ISTVÁN: 1973/2. 127–135.

XIII. KÜLÖNSZÁM – MÚZEUMI HÓNAP 1980

- 556. BALASSA M. IVÁN: Utazó paraszti porták. 25–31. ill.
- 557. BÁTHY GÉZA: Földből kikerült tárgyak. 12–17. ill.
- 558. BIRCK EDIT – V. BACSA ANNA: Papírrestaurálás. 52–56. ill.
- 559. BÍRÓ ENDRE: Falfestmény Brigetióból. 18–24. ill.
- 560. CSÉFALVAY PÁL: Garamszentbenedeki úrkoporsó. 32–39. ill.
- 561. DEÁK KLÁRA: Képek újraalkotása. 40–44. ill.
- 562. EÖRY MIKLÓS – SIPOS GYÖRGY: Állatok a múzeumban. 57–61. ill.
- 563. MAHUNKA SÁNDOR – M. PAPP LUJZA: Gyűjtőúton a sivatagban. 62–70. ill.
- 564. MRÁVIK LÁSZLÓ: Magángyűjtemények. 71–76. ill.
- 565. SZIJ BÉLA: Műtárgyak próbája. 45–51. ill.
- 566. VARGHA EDITH: Ó-egyiptomi múmiák. 3–11. ill.

XIV. HÍREK – ESEMÉNYEK

1962/1. 71–79.; 1963/1. 70–72.; 1963/2. 54–59.; 1963/3. 62–68.; 1963/4. 75–79.; 1964/1. 57–62.; 1964/2. 49–52.; 1964/3. 69.; 1964/4. 68–71.; 1965/1. 63.; 1965/2. 149–152.; 1965/4. 288–291.; 1966/1–2. 90–93.; 1969/3. 134–143.; 1970/1. 138–146.; 1970/2. 129–135.; 1970/3. 147–161.; 1971/1. 149–163.; 1971/2. 152–163.; 1971/3. 146–156.; 1972/1. 147–162.; 1972/2–3. 241–255.; 1973/1. 128–145.; 1973/2–3. 136–146.; 1978/79. 132–134.; 1980/1. 77–86.; 1980/2. 108–111.; 1981/1. 85–90.; 1981/2. 120–126.;

*időrendben

XV. FÉNYKÉPEK

63. SZALAY ZOLTÁN: Tárgyrestaurátorok felsőfokú oktatásának eredményei. 1980/1. 29–34.
- Nanaj-halbőrruha restaurálás előtt és után.
  - Tiszafából készült frank vödör.
  - Melanéziai faszobor restaurálás előtt és után.
66. DOMONKOS OTTÓ: Dr. Csatkai Endre (1896–1970). 1970/1. 107–114.
- Dr. Csatkai Endre.
70. VERŐ GÁBOR: Dr. Lakatos László (1911–1969). 1969/2. 3–5.
- Dr. Lakatos László
95. DÓZSA KATALIN, F.: A munkások öltözködése a századfordulón. 1972/2–3. 131–137.
- Kereskedőlegény ünnepi zakója a századforduló táján. A kor divatjának megfelelő szabás, csupán az anyag durva, olcsó. (Garai Tibor gyűjtése. F: Bakos Margit)
98. GARAI TIBOR: Új- és legújabbkori muzeológiánk kritikus pontja. 1972/1. 38–50.
- Munkáslány-ábrázolás az Athenaeum 1876. évi Kis Képes Naptárában.
  - Munkásfeleség divatos vászonruhája a millenium évéből. (a szerz. felv.)
  - Századeleji kasmír-szövet mintáit utánzó olcsó kivitelű városi vállkendő. (a szerző gyűjtése)
127. MÁRFFY ALBIN: Kísérlet a XIX. század második felében használt bitumenes festékek romboló hatásának megfékezésére. 1970/1. 82–88.
- Munkácsy Mihály: Korhely férj. Falemezre festett kép egyes részleteinek rongálódását bemutató fotók. (1–3.)
  - Pál László festménye. Kis tanyai házat ábrázoló festmény rongálódása. (4–5.)
  - A Magyar Nemzeti Galéria légmentes tárlói.
139. BODÓ SÁNDOR: A népi műemlékek múzeumi berendezéséről. 1981/1. 68–70.
- Az abasári „kapásház”.
141. GERŐ LÁSZLÓ: Múzeumi gyűjtemények elhelyezése műemlékekben. 1977/1–3. 84–94.
- Középkori zsinagóga. Buda, Táncsis Mihály u. 28. (F: Mihalik Tamás)
  - Kőszegi Jurisich vár, Terv: Sedlmayr János. (F.: Dobos Lajos)
  - Tatai vár. Kőtár. (F.: Dobos Lajos)
  - Budai vár. Nagyterem a gótikus szobrokkal. Terv: Gerő László. (F.: Dobos Lajos)
  - Diósgyőri vár. Tanulmányi raktár. Terv: Ferenczi Károly. (F.: Dobos Lajos)
  - Sáropataki Rákóczi vár. Lakótorony. (F.: Dobos Lajos)
  - Nagytétényi Rudnyánszky-kastély. Barokk refektórium. (F.: Mihalik Tamás)

169. ERDÉSZ SÁNDOR: A sóstói múzeumfalú. 1980/1. 35–44.
- A jánkmajtisi lakóház.
  - „Nagyház” a jánkmajtisi lakóházban.
  - A paszabi földház.
  - A tizsakóródi szátrakapu és kerítés.
  - Galambház Tiszatelekről.
  - Bontási munka. A tarpai ház lábfáinak számozása, falbontás után.
  - Bontási munka. A tarpai kismemesi ház kazettás deszkamennyezetének számozása.
170. FÜKÖH LEVENTE: A Dobó István vármúzeum őslénytani gyűjteménye. 1981/2. 59–72.
- Legényi Ferenc (1884–1964). Az egri őslénytani gyűjtemény alapítója.
  - Az Egerien-monográfia címlapja.
  - Andreánszky Gábor monográfiájának címlapja és a belső borító, a szerző ajánlásával.
  - Az 1977-ben nyílt „Az élővilág fejlődéstörténete” c. vándorkiállítás.
  - A „Mészvázak világa” c. kiállítás őslénytani anyagának egy része.
172. GYÖRGY ESZTER: A láthatatlan múzeum. 1981/1. 61–67.
- Jászai Mari, mint Éva az Ember Tragédiájában.
  - Telepy György serlege.
  - Színlap a XVIII. század végéről.
  - XIX. századi bábfigurák.
173. HORVÁTH ISTVÁN: Új múzeum épül Salgótarjánban. 1978–79. 68–73.
- A régi múzeum épülete. 1959–1969. (F.: Buda L.)
  - A salgótarjáni Munkásmozgalmi Múzeum. 1969–1979. (F.: Buda L.)
  - Az új múzeum építés közben. (2 kép) (F.: Buda L.)
174. IMRE MÁRIA, L.: A Mecseknádasdi Német Nemzetiségi Tájház. 1978–79. 65–67.
- Részlet a tájház bútorkiállításáról. (F.: Lantos Miklós)
  - Bemutató a Mecseknádasd-óbányai fazekasok készítményeiből. (F.: Lantos Miklós)
177. KISZELY GYULA, ifj.: Az Öntödei Múzeum. 1971/2. 79–86.
- A fémöntészeti kiállítás.
  - Az acélöntészeti kiállítás.
  - A fejlődéstörténeti kiállítás.
  - A „Ganz Törzsgyár” kéregkerék öntödéje a kiállításban.
  - A kúpoló kemence emeleti adagoló szintje, időszak kiállítással.
  - A kúpoló kemence a földszinti csapolótere az öntöttvasgyűjtő üstökkel.
178. KÖRMÖCZI KATALIN: Paraszti- és munkáséletmód emlékek a fővárosban. 1971/2. 120–124.
- A budafoki barlanglakás eredeti állapotában, 1960-ban. (F.: Dr. Gerelyes Ede)
  - A budafoki barlanglakás múzeumi bemutatóhelyé történt átalakítás után, 1971-ben. (F.: Szegvári Gusztáv)

179. LÁNG JÓZSEF: A Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattárának Ady-gyűjteménye. 1977/1–3. 38–51.
- Az Elbocsátó, szép üzenet kézirata (részlet). (F.: Flesch Bálint)
  - A Móricz Zsigmond című cikk kézirata (részlet) (F.: Flesch Bálint)
  - Ady Endre: Levél helyett Gogának – Csucsá, 1915 eleje. (kéziratrészlet) (F.: Flesch Bálint)
  - A magunk szerelme c. Ady-kötet dedikációja Mylittának. (Zwack Micinek) (F.: Flesch Bálint)
  - Ady levele Fenyő Miksának, 1918. szeptember 29–30. (részlet) (F.: Flesch Bálint)
180. MIKLÓS RÓBERT: Az álmosdi Kölcsey-Emlékház. 1969/1. 40–45.
- A Kölcsey Emlékház. Álmosdon.
181. NAGY ZOLTÁN: Az Esztergomi Vármúzeum kialakításának programja. 1970/3. 72–133.
- Az Esztergomi Vármúzeum épületegyüttese. Légi felvétel. (F.: MTI)
  - Az esztergomi vár keleti oldala a helyreállítás előtt (1961). (F.: Borsos Imre)
  - Az esztergomi vár és Víziváros Andreas Krey 1756. évi helyszínrajzán.
  - Az Árpád-kori palota termei az 1969/70. évi helyreállítás után:
    - a) Vitéz Stúdió. Erények, XV. századi falikép.
    - b) Várkáporna. Ikerfülke; XII. századi oszlopfők, XIV. századi falfestmények. (F.: Olajos István)
  - Az esztergomi Várhegy a tájban. Légi felvétel. (F.: MTI)
182. NÉMETH JÓZSEF: Népi műemlék-múzeumok Göcsejben. 1980/2. 80–91.
- Műemlék-jellegű házak Káváson, elől a múzeumház.
  - Múzeumház Káváson.
  - A kávási múzeumház szemeskályhája.
  - Részlet a kávási ház kemencéjéről.
  - Múzeumház Zalalövön.
  - A zalalövői múzeumház részlete.
  - A zalalövői múzeumház szobája.
183. PÁLFY GYÖRGY: Országos funkcionális mezőgazdasági gépejlődéstörténeti gyűjtemény. 1980/2. 65–79.
- Mc. Cormick – 20 traktor.
  - Fordson traktor.
  - Rába traktor.
  - HSCS MEZ 22–24 (traktor).
  - HSCS G – 35 (traktor).

184. PUNGOR ZOLTÁN: A csempeszkopácsi reneszánsz kastély. 1981/1. 59–61.
 – A csempeszkopácsi kastély.
 – A csempeszkopácsi kastély helytörténeti gyűjteményének részlete.
 – Szakmunkástanulók Országos Honismeretei Táborának emléktáblája a csempeszkopácsi kastély falán.
185. SÁRA PÉTER: Ady Emlékmúzeum a Veres Pálné utcában. 1977/1–3. 52–62.
 – A Veres Pálné u. 4. sz. ház ma; az utcai front első emeletén Adyék volt lakása, jelenleg Ady Emlékmúzeum. (F.: Flesch Bálint)
 – Ady szobája ma. (F.: Flesch Bálint)
 – Részlet az Emlékmúzeum Ady kiállításából. (F.: Flesch Bálint)
 – Adyék szalonja ma. (F.: Flesch Bálint)
187. STEFAITS ISTVÁN: Pince-kőtár a váci múzeumban. 1971/1. 86–89.
 – Pince-kőtár a váci múzeumban.
191. VASS TIBOR: Az ózdi gyártörténeti bemutató. 1976/1. 52–56.
 – SM-kemencénél tükörvas rakása rakólapáttal (dioráma után).
 – Részlet a kavarómű és a nagyolvasztói teremből.
 – Részletek az Ózdi Kohászati Üzemek szabadtéri bemutatójából.
194. DÁVID KATALIN: Az egyházi gyűjtemények helyzete. 1980/1. 12–20.
 – Töviskoronás Krisztus XV. század. Veszprém, Egyházmegyei Múzeum.
 – Trónoló Mária XVI. század. Veszprém, Egyházmegyei Múzeum.
 – Kehely, XV. század második fele. Győr, Székesegyházi Kincstár.
 – Úrvacsorai ón kanna 1835. Sopron, Evangélikus Egyházközség.
244. AGÓCSY PÁL: Perspektíva vagy utópia? Gondolatok a természettudományi kiállításokról. 1981/1. 32–37.
 – Pókhálós kövirózsa a sziklák között.
 – Levéltetvek közelről egy növény szárán.
257. SZIKOSSY FERENC: Múzeumi kiállítások a KMP megalakulásának és a Magyar Tanácsköztársaság kiállításának 60. évfordulójára. 1980/1. 48–52.
 – „Fegyverbe! Fegyverbe!” (Tanácsköztársasági plakát).
264. BERTA ISTVÁN: A „Nemzedékek” kiállítás megrendezéséről. 1971/1. 28–41.
 – Részlet a „Veszprém megye útja a forradalmakba” c. kiállítás részletből.
 – A „25 év a szocializmus útján” c. terem egy részlete.
272. GARAI TIBOR: Új-legújabbkori kiállításaink napi problémái. 1972/2–3. 138–144.
 – Első világháborús emlékek a Budapesti Történeti Múzeum gyűjteményében. (1–2.) Garai Tibor gyűjtése. (F.: Bakos Margit)
 – Első világháborús hadifogoly-emlékek. Garai Tibor gyűjtése. (F.: Szemenyei Tivadar)

- Egyedülálló bélyegsor Leninváros 1919. aug. 2-i postai pecséttel. Garai Tibor szerzeménye. (F.: Szemenyei Tivadar)
- 278. KERÉNYI FERENC: A nemzetközi Ady-kiállítások műhelygondjaiból. 1977/1–3. 63–68.
  - Tablók a nemzetközi Ady-kiállítás lengyel nyelvű változatából. Foto: Vass Kálmán, grafika: Gádor Emil Zsolt.
- 287. PETRIK OTTÓ: A „Közlekedésünk 30 éves” c. kiállítás módszertani és technikai kérdései. 1976/1. 43–51.
  - A kiállítás vasúti szakágazati részének első öt egysége.
  - Egy Metro-kocsi modellből tükrök segítségével készített szerelvény.
- 294. BÁNDI GÁBOR: Magyarország népeinek története az őskortól a honfoglalásig. Új állandó régészeti kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban. 1978–79. 37–42.
  - I. terem. Az emberré válás kezdetei. (F.: D. Erdőkürti Zsuzsa)
  - Rézkor. Részlet. (F.: D. Erdőkürti Zsuzsa)
  - Halstatti kultúra. Részlet. (F.: D. Erdőkürti Zsuzsa)
  - Római terem. Keleti kultuszok. (F.: D. Erdőkürti Zsuzsa)
  - Bócsai fejedelmi lelet. (F.: D. Erdőkürti Zsuzsa)
- 299. FANCSOVITS GYÖRGY: „Hej Nagykovácsos híres város” című kiállítás egyéni arca. 1978–79. 43–50.
  - Négy kép a kiállításból. (F.: Farkas Árpád, Magyar Munkásmozgalmi Múzeum.)
- 307. LOVAS MÁRTON: Földi János emlékkiállítás Hajdúhadházon. 1973/1. 88–92.
  - A fölújított Földi-ház Hajdúhadházon.
  - Részlet a kiállítás Földi-emlékszobájából.
  - Részlet a kiállításból, őslénytani sarok.
  - Részlet a kiállításból, a zoológiai terem egy részlete.
- 308. SALAMON NÁNDOR: Borsos Miklós állandó kiállítás Győrött. 1980/2. 51–64.
  - Képek a kiállításból. (F.: Győri Margit)
- 316. FODOR PÉTER: Művészet és társadalom 1945–1980. Rendhagyó tárlat a Múcsarnokban. 1980/2. 43–50.
  - Kiállításrészletek.
  - A kiállítás plakátja.
- 324. PÁPA MIKLÓS: „A százéves magyar természetjárás” – A Testnevelési és Sportmúzeum kiállítása. – 1973/2–3. 110–116.
  - Parkerdei pihenő. (F.: Almási László)
  - Részlet a mai turisztikát bemutató teremből. (F.: Bíró Pál)
  - A Társadalmi Erdei Szolgálat bemutatása. (F.: Almási László)
  - A kiállítás történeti része. (F.: Almási László)

326. SÁRKÁNY MIHÁLY: „A ‚matyó‘ jelző véglegesen védjegy lett”. Felirat a Néprajzi Múzeum „A népművészet születése” kiállításában. 1981/1. 51–54.
– Matyó motívum.
327. SEIDEL, R.: A drezdai Közlekedési Múzeum „Kerékpárok – Motorkerékpárok” vendégkiállítása a budapesti Közlekedési Múzeumban. 1972/2–3. 198–202.
– A kerékpárok dobogója.
– Régebbi motorkerékpárok. (F.: Wáhr – Szabó)
– A látogatók. (F.: Wáhr – Szabó)
– Windhoff motorkerékpár négyhengeres soros motorral, 1927-ből.
361. RÉZMŰVES JÁNOS: A múzeumok szerepe a korszerű történelemtanításban. 1972/1. 80–87.
– Iskolamúzeum, részlet. (F.: Brockó Tamás)
– Kiállítás megnyitás a kazincbarcikai szakközépiskolában. (F.: Brockó Tamás)
383. DANKÓ IMRE: A Déri Múzeum épülete. 1977/1–3. 95–102.
– A Déri Múzeum homlokzata. A szobortalapzatokon Medgyesy Ferenc allegorikus szobrai.
– Az egykori Gazdasági Akadémia (ma Fűvészkert utcai iskola) épülete. 1939–1950 között Déri György Néprajzi Múzeum volt. A Déri Múzeum közvetlen szomszédságában, a két épületet feljáró köti össze.
424. FÜLEP FERENC: Az ICOM 12. kongresszusa Mexikóban. 1980. október 27. – november 4. 1981/2. 99–109.
– Mexikó. Nemzeti Antropológiai Múzeum, udvar.
– Teotihuacan halottak utcája, háttérben a Nap piramis.
– Uxmal a varázsló piramisa.
– Chichen Itza a Castello.
– Chichen Itza csillagvizsgáló torony.
432. KISS ÁKOS: A II. nemzetközi ókori mozaik kutató kongresszus. 1971/3. 67–76.
– A kongresszus résztvevőinek egy csoportja Vienne római kori rommezőjén.
– St. Romain en Gal. Újonnan feltárt császárkori mozaik; i.sz. II. század vége. A Kép közepén A. Stern, G. Beccatti és M. Tourrence.
– Orange. i.sz. I. századi római színház; frons scenae.
– Arles. Musee Réattu. Picasso-kép kandallókeretben; vitatható helyességű kiállítási megoldás.
439. ROMÁN ANDRÁS: Az ICOMOS III. közgyűlése és kollokviuma Budapesten. 1972/2–3. 88–94.
– Dr. Szabó János, az építésügyi és városfejlesztési miniszter első helyettese az ICOMOS

- kongresszus keretében megnyitja a magyar műemlékvédelem centenáriumi kiállítását a Budapesti Történeti Múzeumban. (F.: OMF — Dobos Lajos)
- Ülészék az ICOMOS III. közgyűlése a Magyar Tudományos Akadémia kongresszusi termében. (F.: OMF — Király György)
  - Kisházi Ödön, az Elnöki Tanács helyettes elnöke üdvözlő az ICOMOS kongresszus résztvevőit a Parlamentben.
  - Az ICOMOS kongresszus résztvevői a felsőörsi templomnál. (F.: OMF — Dobos Lajos)
460. FÜLEP FERENC: Tanzániai utibeszámoló. 1981/1. 71–78.
- Kilátás az olduvai völgyre.
  - Olduvai, egyik bemutatóhely.
  - Ásatás Olduvaiban 1980-ban.
  - Az emberi lábnyomok lelőhelye Laetoliban. Háttérben az ülő Leakey-né.
467. KISS ÁKOS: Olaszországi úti tanulmányok. 1978–79. 96–113.
- Róma, képtár, enteriőrsterű bemutatásban a Doria Pamfili palotában.
  - Firenze, Villa Stibbert. Historizáló (velencei gót) villarészlet múzeumi bemutatásban.
  - Cerveteri. Az etruszk nekropolis egyik sír-utcája.
  - Cerveteri. Sír-utca tumulussal.
  - Viterbo. Városi Múzeum; etruszk kiállítás részlete.
  - Múzeumbelső, északolasz városi múzeumból.
  - Róma. A Villa Giulia-beli ókori múzeum udvarán etruszk templom — újonnan restaurálva.
  - Róma. A Villa Giulia XVI. sz. éleji épülete; kerti grották, lapidárium felhasználással.
  - Császárkori római sírépítmény a mai városban.
470. MAHUNKA SÁNDOR — MAHUNKÁNÉ PAPP LUJZA: A „Museum d’Historie Naturelle de Geneve” Európa legmodernebb természettudományi múzeuma. Gondolatok a természettudományi Múzeumokról. 1980/2. 92–107.
- 1–6. Képek a „Museum d’Historie Naturelle de Geneve”-ből. (F.: G. Dajoz, a genfi múzeum munkatársa)
476. SOMOGYI SÁNDOR: Élő falumúzeum Torontóban. 1976/1. 82–89.
- Előtérben az 1856-ban épült bolt. Háttérben az 1850-ben épült fogadó.
  - 1840-ben épült vízimalom.
  - Presbiteriánus templom 1856. Menyasszony és vőlegény korabeli öltözetben.
  - Vendégfogadó.
  - Csizmadia- és cipóműhely 1856.
  - Az 1832-ben — faragott gerendákból — épült lakóház konyhájának téglatűzhelye és sütőkemencéje.

481. ANKA MÁRIA: Közművelődési tevékenység a leningrádi Ermitázsban. 1981/2. 73–88.
- A Téli Palota.
  - A Téli Palota a Néva felől.
  - Téli Palota „nagy” lépcső.
  - Téli Palota „Rastselli” galéria.
  - Téli Palota „Malachit terem”.
  - A kis Ermitázs.
  - Kis Ermitázs: függőkert az I. emelet szintjén.
  - Kis Ermitázs: „pavilon” terem.
  - Az új Ermitázs.
  - Az Ermitázs színház – ma a múzeum előadóterme.
500. MIKLÓS RÓBERT: Petőfi-szobrot állítottak fel Weimarban. 1976/1. 90–92.
- Petőfi szobra Weimarban.
501. VÁSÁRHELYI TAMÁS: A Természettudományi Múzeum állattárának koreai expedíciói. 1981/1. 78–82.
- A Gyémánt Hegységben. A hegységben több, mint tízezer csúcs van.
  - A VI. expedíció résztvevői a Kuryong Popo előtt. Dzo Sung mérnök (tolmács), Dr. Steinmann Henrik, Kim Dae Kon (szakmai kísérő), Dr. Vásárhelyi Tamás. Kísérőink éjjel-nappal velünk voltak.
536. KOVÁCS ISTVÁN: (rögz. és közli): Orosházi riport. (Nagy Gyulával, az orosházi Szántó Kovács Múzeum igazgatójával.) 1972/2–3. 223–231.
- Móra emlékérem elő- és hátoldal. Eredeti nagyság. Asszonyi Tamás műve. (F.: Karáth Ferenc)
537. MIKLÓS RÓBERT: Séta Ady Endrével a mai Budapesten. 1977/1–3. 69–75.
- A Rákóczi út és a Nagykörút kereszteződése a századfordulón. (F.: Flesch Bálint)
  - Az „Oktogon” (ma: November 7. tér) a XX. sz. első évtizedében. (F.: Flesch Bálint)
  - Az Állami Operaház és környéke a századfordulón. (F.: Flesch Bálint)
  - A Veres Pálné utca ma (részlet). (F.: Flesch Bálint)
556. BALASSA M. IVÁN: Utazó paraszti porták. Különszám/25–31.
- A lakóház a bontás megkezdése előtt.
  - A falszerkezet a tapasztás leverése után.
  - Ablakkeret a régi ablak nyomaival.
  - A kispaládi ház Szentendrén.
  - Tűzelőpadka a konyhában.
  - Rekonstruált kandalló a kispaládi házban.
  - A második szobája a másik kandallóval.

- Szövőszék.
  - Szobarészlet.
  - Étkezőasztal faragott székekkel.
557. BÁTHY GÉZA: Földből kikerült tárgyak. Különszám/12–17.
- Folyómederben talált középkori fokos korróziótermékkel borítva, majd restaurált állapotban (2 kép).
  - Nemes patinával borított bronzdiadém.
  - III. Béla halotti koronájának múlt századi megerősítése és 1967-ben restaurált jelenlegi állapota (2 kép).
  - Réz-sók által megőrzött textillenymat egy középkori szíjvégen.
  - A vas koporsószögek feje alatti részen keresztirányú fa-maradványokat őriztek meg.
  - A fémszálból kioldott sók őrizték meg a női sírban talált középkori párta-töredéket.
558. BIRCK EDIT – V. BACSA ANNA: Papírrestaurálás. Különszám/52–56.
- A Felső Magyarországi Minerva három kötete restaurálás előtt és restaurálás után (2 kép).
  - Régi plakát restaurálva.
  - Ady: A magunk szerelme restaurálás előtt és restaurálás után. (2 kép).
559. BÍRÓ ENDRE: Falfestmény Brigetióból. Különszám/18–24.
- Rhea Sylvia és Mars találkozása.
  - Héraklész megszabadítja Hesionét.
  - Párizs ítélete.
  - A falfestmény-töredékek előzetes összeállítása.
  - A hosszanti oldalfal a beépítéskor színezés előtt.
560. CSÉFALVAY PÁL: Garamszentbenedeki úrkoporsó. Különszám/32–39.
- Mellékalak restaurálás előtt és után (2 kép).
  - Szent Máté szobra restaurálás közben.
  - Az úrkoporsó 1870-es állapota.
  - A restaurált úrkoporsó.
  - A három Mária szobra restaurálás után.
561. DEÁK KLÁRA: Képek újraalkotása. Különszám/40–44.
- J. Molenaer Zenélő pár c. képe restaurálás közben és után (2 kép).
  - XVI. századi Madonna restaurálás előtt.
  - XVI. századi Madonna tisztítás közben.
  - Fontebasso: Iphigenia Aulisban restaurálás közben (2 kép).
562. EÖRY MIKLÓS – SIPOS GYÖRGY: Állatok a múzeumban. Különszám/57–61.
- Nyúzás.
  - Fül rajza.

- Végtag izom rajza.
  - Közvetlen módszer.
  - Gipszes papírmassza.
  - Kész állat.
563. MAHUNKA SÁNDOR – M. PAPP LUJZA: Gyűjtőúton a sivatagban. Különszám/62–70.
- Paratölgy erdő Észak-Tuniszban.
  - Óriás paratölgy, kérgére rátelepedett epiphyta növényekkel.
  - Aleppói fenyőerdő El Kef környékén.
  - Éjszakai lámpázás, a kifeszített fehér lepedőre szállnak le a lámpa fényére érkező rovarok.
  - Alku a sivatagi rózsáért.
  - Sivatagi kút.
  - Tuniszi gyerekek vízhordó számárral.
  - Mohamedán országban a részeges teve is Fantát iszik.
  - Tunéziai piac. Előtérben az ősidők óta ugyanabban a formában gyártott vízhordó korsók.
  - Csodálatos díszítésű templomudvar Kairounan-ban.
  - A világ legépebben megmaradt római Colosseuma El El Djemben.
  - Tengerpart Monastirnál: az új legyek a sziklaszirtről származnak (2 kép).
  - A tengerparti sáv egykor művelt területeinek növényzete.
564. MRAVIK LÁSZLÓ: Magángyűjtemények. Különszám/71–76.
- Willem van Haecht: Cornelis van Der Geest gyűjteménye.
  - Willem van Haecht: Cornelis van Der Geest gyűjteménye (részlet). Jan Van Eyck elveszett festménye.
  - Jan van der Heyden: Szobasarak ritkaságokkal.
  - David Teniers: Lipót Vilmos Képtára.
565. SZIJ BÉLA: Műtárgyak próbája. Különszám/45–51.
- Broczky Károly: eredeti.
  - Nemes Lampérth József: hamis.
  - Berény Róbert: eredeti:
  - Márffy Ödön: Ló férfival. Eredeti.
  - Holló László: Táj lovakkal. Hamis.
  - Holló László: Virágcsendélet. Hamis.
566. VARGHA EDIT: Ó-egyiptomi múmiák. Különszám/3–11.
- Vászonnal burkolt múmiafej festett arcvonásokkal.
  - I. Széti fáraó feje. XIX. dinasztia.

- III. Ramszesz beburkolt múmiája.
- Aranyozott férfi múmiafej. Új birodalom. (2 kép).
- Mazaharta főpap múmiája. XXI. dinasztia.

Önállóan megjelent fényképek:

- a) A Herman Ottó Emlékérem képe. Eredeti nagyság. 1971/3. 148/149.
- b) Műhelyfotók a Természettudományi Múzeumból. 1980/2. 40–42.
  - Dr. Kovács Dezső: Egy hársfaág mikroszkópi képe keresztmetszetben.
  - Rácz István: Fenyőtoboz macrofoto a részletek vizsgálatára.
  - Rácz István: Egy chilei Arancaria törzse.

XVI. SZERZŐI NÉVMUTATÓ

AGGHÁZI Mária, G.: 203
 ÁGÓCSY Pál: 204, 205, 206, 244, 261, 355
 ALBERTINI Béla: 207, 340, 341, 515, 516, 517
 ANDREJEVIC-KUN, Nada: 448
 ANKA Mária: 481
 ANTALL József: 377
 AVE, JOACHIM: 482
 BACSA Anna, V.: 558
 BACSÁNYI Oszkárné: 262
 BAKAY Kornél: 52, 103
 BAKI Győző: 117
 BALASSA Iván: 19, 53, 378, 406, 449
 BALASSA Ivánné: 515, 516, 517
 BALASSA M. Iván: 503, 504, 556
 BALKÁNYI Enikő: 1
 BANNER János: 379, 380
 BARABÁS Jenő: 293
 BARBARITS Lajos: 79, 208, 505, 518
 BARÓTI Dezső: 263
 BARTHA Antal: 80
 BATÁRI Ferenc: 245, 526
 BÁLINT Alajos: 407, 408

BÁNDI Gábor: 294, 313, 363
BÁRTH János: 167
BÁTHY Géza: 487, 557
BÁTORI Mihályné: 74
BENES, Josef: 488, 506
BERSÉNYI Iván: 356
BERTA István: 246, 264
BEZECZKY Tamás: 148, 149
BÉNI Miklósné: 209, 210, 342, 343, 344, 345, 409, 450
BÉRES András: 346
BIRCK Edit: 558
BÍRÓ Endre: 559
BÍRÓ József: 451
BODÓ Sándor: 139, 364
BODROGI Tibor: 2, 3, 452
BOGDÁL Ferenc: 150, 365
BORECZKY László: 265
BORZA Tibor: 168
BOULIN, Marcel: 453
BÖGE József: 247
BÖGEL József: 248
BRENDEL Gusztávné: 118, 119
BURGER Alice, Sz.: 104
CZÉRE Béla: 410, 411
CSALOG Zsolt: 105
CSATKAI Endre: 81, 381, 382
CSATÓ Tamás: 151, 412
CSERNY Lászlóné: 152
CSÉFALVAY Pál: 560
CSÉPAI Ferenc: 489
CSILLAG Gyula: 120
CSILLÉRI Klára: 314
CSORBA Csaba: 266
DANKÓ Imre: 37, 153, 211, 295, 315, 348, 383, 454, 455, 483, 554
DÁVID Katalin: 194
DÁVID Lajos: 212

DEÁK Klára: 561
DEBRECZENI Gábor: 267
DOMONKOS Ottó: 66, 213
DÓZSA Katalin, F.: 95
DÖMÖTÖR Ákos: 366
DÖMÖTÖR János: 214, 268, 296, 528
DÖMÖTÖR Sándor: 82, 96,
DRAVECZKY Balázs: 215, 384, 413
DRUCKER Tibor: 456
ELGOZY, Georges: 484
EMBER Mária, V.: 457
ENTZ Géza: 140
EÖRY Miklós: 562
ERDÉSZ Sándor: 169, 529
ESTI Béla: 4, 97, 249
ÉRI István: 42, 54, 106, 154, 216, 217, 297, 298, 414, 415, 496
FANCSOVITS György: 299, 367
FARAGÓ Sándor: 368
FARKAS Henrik: 269
FARKAS Márta, SZ.: 155
FÁBIÁN Gyula: 32
FEJŐS Imre: 218
FERENCZY László: 83, 250
FÉL Edit: 156
FILE Antal: 300
FITZ Jenő: 301
FLÓRIÁN Mária: 75
FODOR Mihály: 5
FODOR Péter: 316
FÖLDES László: 458
FÜKÖH Levente: 170
FÜLEP Ferenc: 20, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 459, 460
FÜR Lajos: 32, 357
FÜVESSY Anikó: 385
FÜZES Endre: 21, 461, 519

GAJZÁGHÓ Aladár: 171
GARAI Tibor: 98, 99, 251, 270, 271, 272, 302
GÁBRY György: 121
GÁCS István: 267
GEDAI István: 507
GERELYES Ede: 22, 100, 369, 386, 462, 463
GERŐ László: 141
GÖNYEI Antal: 219, 520
GRÁFIK Imre: 220
GYÖRGY Eszter: 172
GYÖRFFY Sándor: 411
HETÉS Tibor: 252
HÉJJ Miklós: 122
HÉJRNÉ DÉTÁRI Angéla: 253
HOFER Tamás: 427, 530
HOFFMANN Tamás: 142, 314, 317
HORN Emil: 428
HORVÁTH Attila: 221
HORVÁTH István: 173
HORVÁTH Lajos: 497
HORVÁTH Tibor: 67, 429
HORVÁTH Vera: 123
HUNEK Emil: 531
HUSZÁR Lajos: 157, 199
HUSZTY Sándor: 387
IKVAI Nándor: 222, 303, 465
IMRE Mária, L: 174
JAKABFFY Imre: 545, 547, 549, 552
JANEK Józsefné: 273
JÁRÓ Márta: 430
JENEI Ferenc: 158, 318
JUHÁSZ Etelka: 319
KAPOSVÁRI Gyula: 38, 39
KAPUSI András: 195
KASZAB Zoltán: 84, 274, 431, 532
KATONA Imre: 6, 85, 223, 275, 276, 304, 388

KÁDASI László: 40
KECSKEMÉTI Tibor: 277
KERESZÉNYI Edit, H.: 159, 320
KERESZTÉNYI József: 175
KERESZTURY Dezső: 176
KERÉNYI Ferenc: 278
KISDÉGINÉ, KIRIMI Irén: 200
KISS Attila: 509
KISS Ákos: 124, 143, 144, 196, 197, 201, 202, 432, 466, 467
KISS Gyula: 55
KISS László: 7, 34, 35, 36, 468
KISZELY Gyula: 469
KISZELY Gyula, ifj.: 177
KNÉZY Judit: 533
KOCZTUR Éva: 108, 160
KODOLÁNYI János: 389, 390, 433, 498, 534
KŐLBAI Olga, U.: 402, 550, 551, 553
KOMÁROMY József: 161
KOÓS Judith: 254, 391
KOREK József: 8, 9, 25, 56, 57, 107, 108, 224, 225, 279, 305, 392, 393, 465, 490, 510, 535
KOROKNAY Éva, Sz.: 10, 58
KOROMPAY János: 349
KOVÁCS Béla: 306
KOVÁCS István: 45, 46, 125, 536
KOVÁCS Péter: 370
KOVÁCS Tibor: 75, 499
KÖRMÖCZI Katalin: 178
KÖRNYEI Attila: 75, 226
KRALOVÁNSZKY Alán: 280
KRALOVÁNSZKYNÉ, ÉRY Kinga: 109
KRESZ Mária: 321
KRISZT György: 434
KUBINYI Ilona: 145
KÜRTI Béla: 394
LAKATOS László: 11

LÁNG József: 179
LÁNYI Vera: 75
LÁSZLÓ Gyula: 281
LENGYEL Dénes: 86, 358, 359,
LIPTAI Ervin: 68
LOVAS Márton: 307
LURIJE, V. G.: 485
MAHUNKA Sándor: 470, 563
MAHUNKÁNÉ, PAPP Lujza: 470, 563
MAJOR Gyula: 162, 471
MAKKAY János: 110, 111, 435
MAKKY György: 126, 282
MATSKÁSI István: 555
MÁRFFY Albin: 127
MERÉNYI Ferenc: 146
MEZŐSI Károly: 371
MÉSZÁROS Balázs: 12
MÉSZÁROS Gyula: 395, 491
MÉSZÁROS Márta: 59, 60
MÉSZÁROS Vince: 13, 163, 472
MIKLÓS Pál: 227, 228
MIKLÓS Róbert: 180, 229, 230, 500, 537
MRAVIK László: 27, 564
MURAI Éva, K.: 360
NAGY Dezső: 101
NAGY Gyula: 76
NAGY Lajos: 322
NAGY Zoltán: 181, 351, 473
NAGYBÁKAY Péter: 164
NAGYHEGYI Zoltán: 47, 48
NÉMETH József: 182
NÉMETHY Endre: 15, 61
NOVÁK Sándor: 46
NÓGRÁDI Géza: 283
NYILASSY Vilma, V.: 284
ORTUTAY Gyula: 69

PALÁGYI Sylvia, K.: 112
PAP János: 323
PAPP Ágoston: 372
PAPP László: 62
PARR, A. E.: 486
PATAKY Zoltán: 285
PATAY Pál: 113
PÁLFY György: 183
PÁPA Miklós: 324
PETERCSÁK Tivadar: 235
PETRES Éva, F.: 16
PETRIK Ottó: 286, 287
POGÁNY Gábor: 437
POGÁNY Ö. Gábor: 29, 87
PRANDLER Zoltán: 49, 50
PRANTNER Zoltán: 51
PÜNGÖR Zoltán: 184
RADICS Ferenc: 438
RADOCSAY Dénes: 88
RÉZMŰVES János: 361
RIETHMÜLLER János: 236
ROMÁN András: 439
ROSNER Gyula: 373
ROSNER Vilmosné: 352, 468, 474
RÓZSA György: 353, 440
SALAMON Nándor: 308
SÁNTA János: 41
SÁRA Péter: 185, 325
SÁRKÁNY Mihály: 326
SCHLAGER Károlyné: 128, 129, 130, 131, 132, 492
SEIDEL, R.: 327
SIKOTA Győző: 304
SIPOS György: 562
SOLYMÁR István: 330, 475
SOLYMOS Ede: 288
SOMOGYI Árpád: 330

SOMOGYI Sándor: 186, 476
SOÓS Gyula: 541
STEFAITS István: 187
STEINMANN Henrik: 521
SUPKA Magdolna, B.: 328
SZABADVÁRY Ferenc: 89, 441
SZABOLCSI Hedvig: 90
SZABÓ Gyula: 91, 92
SZABÓ István: 91, 477, 541
SZABÓ László: 374, 478
SZABÓ Miklós: 442
SZALAY Zoltán: 63
SZALONTAI Barnabás: 396
SZALONTAI József: 397
SZATMÁRI Sarolta, B.: 255
SZEKERES László: 256
SZENTLÉLEKY Tihamér: 64, 309
SZÉKESSY Vilmos: 237, 542
SZÉMÁN István: 133
SZÉMÁN Zsuzsa: 329
SZIGETHY Ágnes: 543
SZIJ Béla: 565
SZIKOSSY Ferenc: 257, 375
SZILÁGYI István: 30
SZILÁGYI János György: 330
SZINAVÖLGYI Oszkár: 188
SZOLNOKY Lajos: 2, 279, 443
SZUJKÓNÉ, LACZA Júlia: 310
SZUNYOGHY János: 289
TAKÁCS Vilmos: 134
TAKÁTS Gyula: 215
TAMÁS István: 65, 331, 332, 398, 511
TARJÁNYI Sándor: 333, 334
TASNÁDI KUBACSKA András: 544
TASNÁDINÉ, MARIK Klára: 77
TELEPY Katalin: 238, 290, 335

TÉSIK József: 135
TÉSIK Józsefné: 493
TÍMÁRNÉ, BALÁZSY Ágnes: 136, 494, 495
TOK Béla: 399
TÓTH Kálmánné: 362
TÓTH Sándor: 93
TÖRŐ Imre: 335
TROGMAYER Ottó: 114, 115, 400, 444, 445
UHERKOVICS Ákos: 94
ÚJSZÁSZY Kálmán: 198
URBACH Zsuzsa: 239, 258
UZSOKI András: 290, 291, 311, 312, 403, 479, 513, 522
UZSOKI Andrásné: 404
VADÁSZI Erzsébet: 137
VAJDA Endre: 189
VALKÓ Arisztid: 337
VÁRGA Gáborné: 354
VARGHA Edith: 566
VARGHA László: 147, 190
VASS Tibor: 191
VÁRKONYI György: 192
VÁSÁRHELYI Tamás: 501
VERŐ Gábor: 18, 70, 259, 260, 376, 514, 523
VÉGH Katalin, K.: 240
VÉRTES László: 78
VILLANGÓ István: 241, 242, 273, 338
VILLÁNYI Éva, B.: 243
VIRÁGH Dénes: 116, 446
VITÉZ Istvánné: 405
VLCSKÓ Lajos: 32, 138
VÖRÖS Károly: 102
WEINER Mihályné: 193, 339, 447, 480
ZÁDOR Tibor: 401
ZLINSZKYNÉ, STERNEGG Mária: 502
ZÓLYOMI József: 165
ZSADÁNYI Guidó: 166

MUZEOLÓGIAI MÓDSZEREK

<i>Kiss Tamás: Muzeológia és természetvédelem</i>	3
---	---

KIÁLLÍTÁS

<i>Tóth Endre: A Savaria Múzeum új kiállításáról</i>	8
--	---

HAGYOMÁNY ÉS KORSZERŰSÉG

<i>Gaál Péter: Múzeumok műemlék épületekben és környezetben</i>	11
<i>Dávid Lajos: A Győr-Sopron megyei Múzeumi Szervezet történetéből</i>	84

HÍREK – ESEMÉNYEK

(Összeállította: *Simon Mária*)

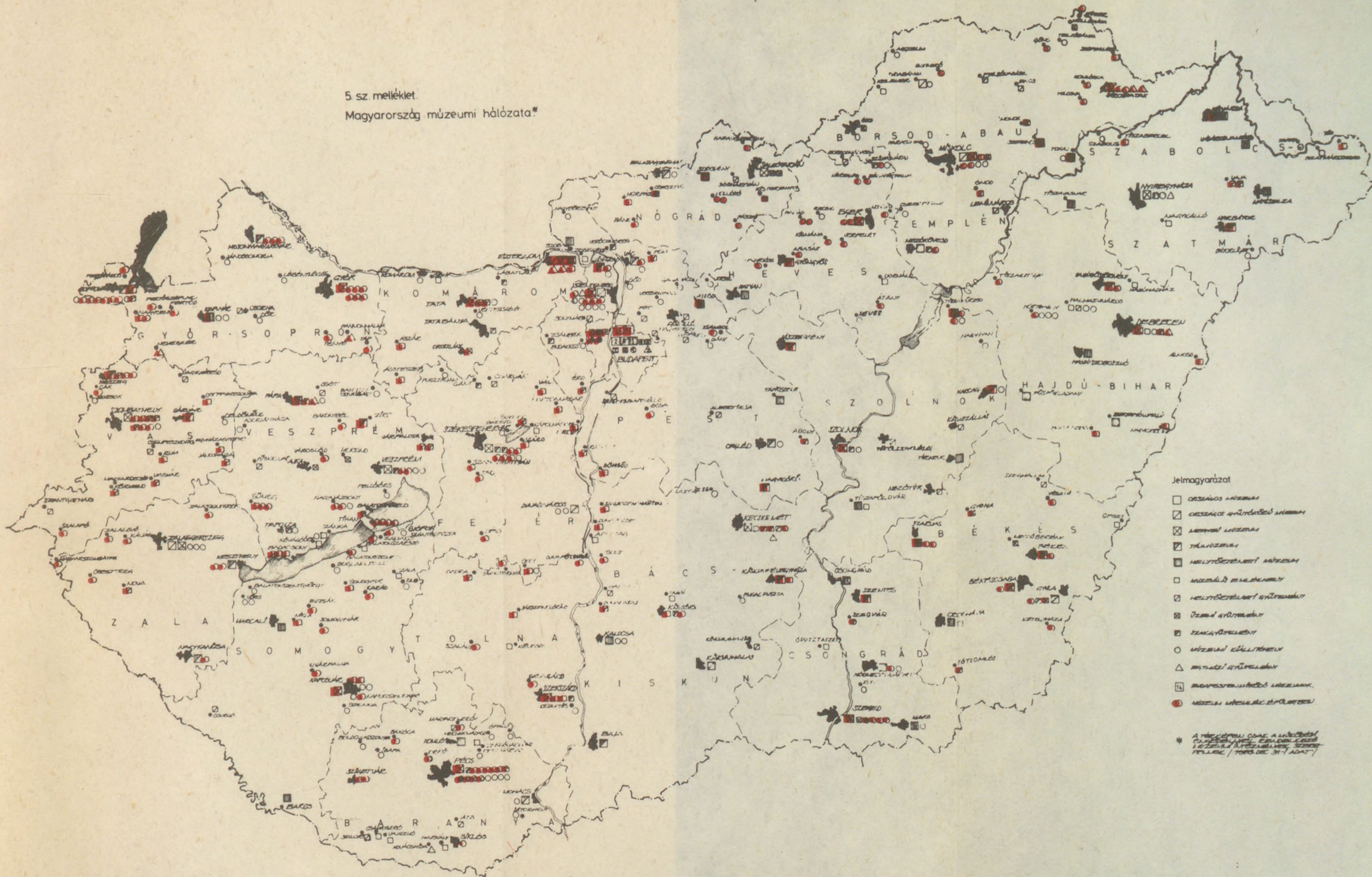
Hírek – események 1983. július 1. – december 31.	97
Kitüntetések	98

APPENDIX

<i>Cs. Lengyel Beatrix: A Múzeumi Közlemények repertórium 1962–1981</i>	106
---	-----

MÁGYAR
TUDOMÁNYGS AKADÉMIA
KÖNYVTARA

5 sz. melléklet.
Magyarország múzeumi hálózata*

* A MŰVÉSZETI HELYTÖRTÉNELMI MÚZEUMOK ÉS HELYTÖRTÉNELMI KÖZTÉRKÖZI MÚZEUMOK LEJÁRÓKÉNT VÉLTÉTELBE VÉVE SZERKEZTETVE / 1983. DEC. 31. ADAT/

